

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

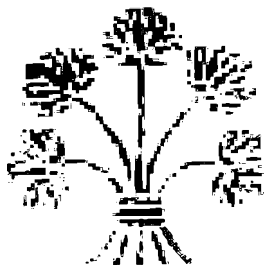
COLETTE

CLAUDINE'İN EVİ

Çeviren :
Vedia TATARAGASI

MEB YAYINLARI

**DÜNYA EDEBİYATINDAN
SEÇMELER**

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 2030

BİLİM VE KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 341

Dünya Edebiyatından Seçmeler : 49

Kitabın adı

CLAUDİNE'İN EVİ

Yayın Kodu

92.34.Y.0002.693

ISBN 975.11.0187.5

Baskı yılı

1992

Baskı adedi

5.000

Dizgi, baskı, cilt

MİLLÎ EĞİTİM BASİMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın

11.8.1988 tarih ve 6669 sayılı yazıları ile

ikinci defa 20.000 adet basılması uygun görülmüş,

birinci parti olarak 5.000 adet basılmıştır

Dünya Edebiyatından Seçmeler

CLAUDINE'İN EVİ

Colette

**Çeviren
Vedia TATARAĞASI**

İSTANBUL, 1992

CLAUDINE'İN EVİ

ÇOCUKLAR NEREDE?

Ev büyüktü, tepesine de yüksek bir tavanarası oturtulmuştu. Sokağın dik meyli, ahırları ve arabalıkları, kümesleri, çamaşırhaneyi, süthaneyi, kapalı bir avlunun etrafında yokuş aşağı birbirlerine sokulmak zorunda bırakıyordu.

Bahçe duvarına dayandığım zaman, parmağımı kümesin damına değdirebiliyordum. Yukarı bahçe, bir aşağı bihçeye hâkimdi; burası patlıcan ve bibere tahsis edilmiş, temmuzda domates yaprağı kokusunun, duvar boyunca sıralanmış ağaçlardaki olmuş kayısıların kokusuna karıştığı daracık ve sıcak bir bostandı. Yukarı bahçede ikiz iki tane çam ağacı, mehrametsiz gölgesi çiçekleri öldüren bir ceviz ağacı, ihmal edilmiş çimenler, dağılmış bir çardak. Dipte, asmalar sokağı boyunca uzanan sağlam parmaklıklılı bir duvarın her iki bahçeyi de koruması icap ediyorsa da, ben bu parmaklığı daima eğrilmiş, duvarın çimentolarından sökülmüş, yüzyıllık bir sarmaşığın yenilmez kollariyle sürüklenerek havada sallanır bir halde gördüm...

Evin, Hospice sokağına bakan ön cephesi, çifte merdivenli, kararmış, büyük ve sevimsiz pencerele bir cephe idi; eski köylerde görülen bir eşraf evi, fakat sokağın dik meyli vakarını biraz sarsıyor, merdivenleri de aksıyordu; bir tarafında dört, öbüründe altı basamak.

Yetimhaneyi andıran çingiraklı kapısı, eski zindanlardaki gibi kocaman sürgülü araba metlali ile asık yüzlü, vakur bir büyük ev, yalnız bir tarafı gülümseyen bir ev. Geçenlerin göremediği, güneş içinde parlayan arka tarafı, milta taşı döşeli küçük bir taraca ile salonun eşiğini gölgeleyen ve bir hamak gibi çukurlaşmış, yorgun bir demir çenbere ağır gelen, karışık türüz otları ve sarmaşıklarla örtülü idi. Üst tarafı zavallı, kelimelerin yardımıyla atlatmama değer mi? Hâtıramda, kendi ağırlığı altında ezilerek, düşerken bir çam ağacının dallarına sarılan bir sonbahar asmasının kırmızı saplarına bağlı kalan ihtişamı kimsenin seyretmesine yardım edemem. O sık leylakların gölgede mavi, güneşte erguvanî gür çiçeği, kendi kesafetinden bunalarak çabuk solardı, çoktan ölmüş olan bu leylaklar sayemde yeniden ne aydınlığı ne de, bahçenin nihayetindeki kameriyedeki mavi bir cama göre değişen gümüş, gri kurşun, cıva, keskin ametist satırları, sivri yırtıcı gök yakutlar-korkunç ay ışığına kavuşamayacaklar.

Ev ve bahçe hâla yaşıyorlar, biliyorum, ama o sihir onları terkettiye, artık lâyük olmadığım bir âlemi-ışık, koku, ağaç ve kuşların ahengini, ölümün susturduğu insan seslerinin fısıltısını açan o sır kayboldu ise neye yarar?..

Vaktiyle, bu evle bu bahçenin bir aileyi barındırdığı zamanlarda, taraçanın taşları veya otlar üzerindeki açık bırakılmış bir kitabın, bir bahçe yolunda yılkavi uzanmış yatan bir atlama ipinin, çiçek

başları dikilmiş, çakıl taşlarıyla çevrili minicik bir bahçenin çocukların mevcudiyetini ve onların muhtelif yaşlarını açığa vurduğu olurdu. Fakat bu âlemlere hemen hiç bir zaman çocuk bağrıışmaları, çocuk gülüşmeleri katılmazdı ve bu sıcak, bu dolu mesken garip bir şekilde, bir tatil sonunun bir anda bütün neş'esini boşalttığı evlere benzerdi. Sessizlik, kapalı bahçeyi dolduran rüzgâr, kitabın, bir perinin görünmeyen parmaklarıyla çevirdiği sayfaları, sanki her şey: «Çocuklar nerde» diye sorar gibiydi.

İşte o zaman, sarmaşıkların sola eğdiği eski demir kapı kemerinin altında, o zamanlar henüz ihtiyarlığın eritip çökertmediği, ufak tefek ve tombul annem belirirdi. Sık yeşillikleri dikkatle gözden geçirir, başını kaldırır ve havaya feryadı basardı: «Çocuklar, Çocuklar nerde?»

Nerde? Hiçbir yerde. Feryad bahçeyi geçer, ot anbarının büyük duvarına çarpar ve bitap düşmüş gibi, çok zayıf bir aksi seda halinde geri gelirdi: Hü... çocuklar...»

Hiç bir yerde, Annem, sanki kanatlı çocukların uçarak gelip yere inmesini bekliyormuş gibi, başını havaya kaldırdı. Bir müddet sonra aynı feryadı basar, nihayet gökyüzünü soruşturmaktan usanır, tırnağı ile bir haşhaşın kuru tomurcuğunu ezer, küçük yeşil böceklerle boncuklanmış bir gül fidanını kazır, ilk cevizleri cebine saklar, kaybolan çocukları düşünerek alnını karıştırır ve içeri girerdi. Bu sırada, başının üstünde, ceviz ağacının kalın bir dalına bir erkek kedi

gibi uzanmış, susan bir çocuğun üç köşe ve eğilmiş yüzü parlardı. Daha az miyop bir anne, çamların ikiz tepelerinin birbirlerini telaşla selamlamalarında, âni ekim kasırgalarıyla hiç bir alâkası olmayan bir itilme olduğunu tahmin ederdi... Ve ot demetlerini kaldırmaya mahsus makaranın altında, gözlerini kırpıştırarak dört köşe baca deliğinden, kuru otlar içinde o iki solgun lekeyi: ufak bir oğlan çocuğunun yüzüyle kitabını farketmez miydi? Ama o, bizi bulmaktan vazgeçmiş, bizi ele geçirmekten ümidini kesmişti. Garip gürültülerimize hiç bir bağışma katılmazdı. Hiç sanmıyorum ki, bizden hem daha hareketli hem daha sessiz çocuklar görülmüş olsun. Buna ben de şimdi şaşıyorum. Bu neş'eli sükûtu, bu mahdut ünsiyeti kimse bizden istememişti. Ağabeylerimizden onçokuz yaşında olanı, keten fitiller, demir tel ve cam çubuklardan hidroterapi âletleri yapanı, ondört yaşındaki ortancanın, bir saati sökmesine, il merkezinde işittiği bir melodiyi, bir senfoni parçasını piyanoda hatasız çalmasına, hatta bahçeyi, mukavvadan kesilmiş, her birinin üzerinde, bir haç işaretinin altında mevhum bir ölünün isim, kitabe ve şeceresi yazılı mezar taşlarıyla süslemekten anlaşılmaz bir zevk duymasına mâni olmazdı... Çok uzun saçlı ablam, durmadan dinlenmeden okuyabilirdi: iki oğlan, bu oturan, büyülenmiş, dalgın genç kızın, sanki görmemiş gibi sürtünerek yanından geçerler ve onu rahatsız etmezlerdi. Ben, «Küçük», Büyük Sylvain'i, Alev'i, Vahşi Merih'i kovalayarak ormanlara dalan veya kara yılan avlayan, yahud da funda bataklıklarla-

riyle kızarmış, seyrek korulukların dibinde, temmuzda açan yüksek otlarını demetleyen oğlanları, hemen koşarcasına takip eder, yerden dut, yabancı kiraz veya çiçek toplar ve kimseye hesap vermeyen başı boş bir köpek gibi, sular içindeki çayırılar da, baltalık ormanlarda oynardım.

«Çocuklar nerde» o fazla müşfik bir ana köpek gibi mütemadiyen araştırmaktan nefesi kesilmiş, başı yukarda, rüzgârı koklıyarak belirirdi. Beyaz patiska kollukları, peksimet hamuru veya kadife gibi sıcak bir rom ve reçel tabakasıyla sıvalı puding yuğurmuş olduğunu gösterirdi. Küçük köpeği yıkamışsa, belinde büyük, mavi bir önlük bağlı olurdu. Bazen de, sarı, hışırtılı bir kâğıt bayrağı, kasabın kâğıdım sallardı, çünkü sağa sola dağılmış çocuklariyle birlikte, çiğ ete acıkmış avare kedilerini de toplamayı ümit ederdi.

Ana'nevi feryada, aynı aceleci, yalvaran tonla vaktin hatırlatılması da ekienirdi: «Saat dört: Kahvaltuya gelmediler! Nerde bu çocuklar?» «Saat altı buçuk! Akşam yemeğine gelmiyecekler mi? Nerde bu çocuklar?..» Ah o güzel ses, onu tekrar işitecek olsam zevkten nasıl ağlardım... Tek günahımız, biricik kisirimiz susmak ve mucize kabilinden gözden kayboluvermekti. Masum niyetlerle, bize vermekten geri kalmadıkları bir hürriyet için, parmaklığı atlar, ayakkabılarımızı çıkarır, dönüş için de lüzumsuz bir el merdivenini, bir komşunun alçak duvarını kullanırdık. Meraklı annenin hassas burnu, üzerimizde, uzak

bir hendeğin yabanî sarmısağını veya otlarla örtülü bataklıkların nanesini, bulur çıkarırdı. Oğlanlardan birinin ıslak cebi, hümmalı göllere götürdüğü donu saklar ve dizi yarılmış, dirseği sıyrılmış «Küçüğün» ottan sargılarla bağlı, dövülmüş karabiber ve örümcek ağlarından alçılar içindeki yaraları sessizce kanardı.

— Yarın sizi kapatacağım! İşitiyor musunuz, hepinizi kapatacağım!

Yarın... Yarın, büyük oğlan, bir su haznesini yerleştirmekte olduğu arduvaz damdan kayarak köprücü kemiğini kırar ve sessiz, nazik, yarı baygın bir halde, duvarın dibinde gelip kendisini kaldırmalarını bekierdi. Yarın ortanca, gık bile demeden altı metre uzunluğunda bir merdiveni tam alının ortasına yer ve tevazula, iki gözünün ortasında yumurta kadar morarmış bir şişle dönerdi...

— Çocuklar nerde?

İkisi ebedî uykularında dinliyorlar. Ötekiler de günden güne ihtiyarlıyorlar. Eğer hayattan sonra beklenen bir yer varsa, bizi beklemiş olan orada hâlâ hayatta onlar için titriyordur. Hiç değilse artık en büyüğümüz için, akşamları pencerenin karanlığına bakarak «Ah! bu çocuğun mes!ut olmadığını hissediyorum... Ah! kızın ızdırap çektiğini hissediyorum...» demiyordur.

Oğlanların büyüğü için, artık ne geceleri karlar üzerinde, bir doktor arabasının tekerlek gürültülerini, ne kül rengi kısırağın nal seslerini kalbi çarparak dinlemiyordur. Fakat geride kalan ikisi için, onların kâfi derecede himaye edemediğine üzülererek, hâlâ görünmeden dolaştığını ve araştırdığını biliyorum; «Çocuklar nerede, nerede?...»

VAHŞİ

1853 sıralarında onu, Belçika'da evlenmiş Fransız gazetecileri olan iki ağabeyinden ibaret ailesinden, ressam, müzisyen, şair, hepsi de günü gününe yaşıyan genç Fransız ve Belçikalı artistler - olan dostlarından ayırıp götürdüğü zaman, onsekiz yaşında idi. Sarışın çok güzel olmıyan, sevimli, büyük ağızlı ve ince çeneli, gri ve neşeli gözlü, firketeler arasından sıyrılan kaygan saçlarını ensesinde düşük bir topuz halinde toplayan kardeş ve arkadaş erkek çocuklarla terbiye ve nezaket dairesinde beraberce yaşamaya alışık, serbest bir genç kız. Drahomsız, ne cihazı ne de cevahiri olmayan, geniş etekliği üzerinde narin vücudu zerafetle bükülen bir genç kız: ince belli, yuvarlak omuzlu, küçük ve sağlam yapılı bir genç kız

«Vahşi» onu,yazın, köyle süt ninesinin yanında birkaç hafta geçirmek üzere Belçika'dan Fransa'ya geldiği bir gün, civardaki topraklarını atla dolaşırken görmüştü. Elde edilir edilmez bırakılan hizmetçi kızlara alışık olduğundan kendisine gözlerini indirmeden ve gülümsemeden bakan bu serbest genç kız hayalinden gitmedi. Yolcunun siyah sakalı, kiraz gibi kızıl atı, benzinin kıbar hortlak solgunluğu genç kızın da hoşuna gitmedi değil ama, o kendisi hakkında bilgi topladığı sırada, onu çoktan unutmuştu bile. İsmi ve Sidoni'yi kısaltarak onu «Sido» diye çağır-dıklarını, öğrendi. Bir çok «Vahşiler» gibi teşrifat ve formalitelere bağlı olduğundan noteri ve akrabaları harekete geçirdi ve bu camcı asilzade oğlunun çiftlik-

leri, ormanları, güzel çifte merdivenli bir evi ve nakit parası olduğu Belçika'da duyuldu. Sido, şakaklarından sarkan sarı örgülerini parmakları arasında çevirerek, sessiz, dehşet içinde dinliyordu. Fakat servetsiz ve mesleksiz, ağabeylerinin kesesinden geçinen bir genç kıza ancak susmak, talihine boyun eğip Allah'a şükretmek düşer.

Böylece, ormanlık memleketlerin sert kışının çevrelediği çifte merdivenli eve genç gelin olarak girmek üzere, o sıcak Belçika evini, gaz, taze ekmek ve kahve kokan o mahzen - mutfak, piyanoyu, kemani, babasından miras kalmış büyük Salvator Rosa'yı, tütün çanayığını, ince saplı uzun toprak çubukları, kok kömürü ızgaralarını, açık kitapları, buruşturulmuş gazeteleri terketti.

Orada, zemin katında beyaz üzerine sarı yaldızlı beklenmedik bir salon, buna mukabil ancak sıvanmış, bir tavan arası gibi metrük bir birinci kat buldu. Ahırda iki güzel at, iki inek, ot ve yulafla tıka basa karınlarını doyuruyorlar, mutfakta yayıklardan yağ çıkarılıyor, peynirler yapılıyor, fakat buz gibi soğuk yatak odaları ne aşk ne de tatlı uykudan bahsediyordu.

Arka ayakları üzerinde doğrulmuş bir keçi damgalı gümüş takımlar, kristaller ve şarap boldu. Gece-leri mutfakta mum ışığı altında hain bakışlı ihtiyar kadınlar, kiler ve yatakları ağır, kullanışsız ve soğuk keten örtülerle donatmak için, efendinin topraklarında yetişen keneviri kabuklarından ayırır, çileler

yapar ve eğirirlerdi. Mütecaviz aşçıların münasebet-siz çançanları, efendinin eve yaklaşıp uzaklaşmasına göre yükselir ve alçalırdı; sakallı periler, yeni geline bir bakışta lanet yağdırır ve efendi tarafından terkedilmiş güzel bir çamaşırcı kız, avlanmakta olan Vahşi'nin evde bulunmadığı zamanlar, çeşmeye yaslanarak hırsıyla ağlardı.

Umumiyetle yol iz bilen bir adam olan Vahşi, evvela küçük medenî eşine iyi muamele etti. Fakat, dostlar, masum ve neş'eli bir cemiyet hayatı arayan Sido, bizzat kendi evinde hizmetkârlar, kurnaz çiftçiler, peşleri sıra bir kurt kokusu getiren, şarap ve tavşan kanı bulaşmış av bekçilerinden başka kimse ile karşılaşmadı. Vahşi, onlarla az ve tepeden konuşuyordu, Unutulmuş bir asaletten, istigña, nezaket, haşinlik ve madune hükmetmek zevkini muhafaza etmişti; lakabı sadece yalnız başına atla dolaşmasından köpeksiz ve arkadaşsız avlanmasından, konuşmadan, sessiz durmasından ileri geliyordu. Sido konuşmayı, alayı, hareketi, müstebit ve vefakâr iyiliği, tatlılığı seviyordu. Büyük evi çiçeklerle donattı, loş mutfakı beyaza boyattı, Belçika yemeklerine bizzat kendisi nezaret etti, üzümlü çörekler yaptı ve ümitle ilk çocuğunu bekledi. Vahşi, bitmez tükenmez gidip gelmeleri arasında ona gülümsüyor tekrar gidiyordu. Bağlarına, ıslak ormanlarına dönüyor, uzun bir mumun etrafında her şeyi, tavan kirişleri, isli duvarları, çavdar ekmeği, demir kupalardaki şarabı siyah olan yol ağzı hanlarında gecikiyordu.

Oburluğu teşvik eden yemek tarifeleri, sabır ve cila sonunda Sido yalnızlıktan zayıfladı, ağladı ve «Vahşi», onun inkar ettiği göz yaşlarının izlerini farketti. Onun sıkıldığını ve bütün Vahşi hüznüne yabancı kalan bir nevi lüks ve rahatlığın eksik olduğunu müphem bir şekilde anladı Ama ne?

Bir sabah altına atladı, il merkezine kadar - kırk kilometre tırıs gitti, şehri dolaştı ve ertesi gece, debdebeli bir acemilik içinde azemetli bir tavırla beraberinde getirdiği ve bir kadının arzusunu tatmin edecek mahiyette iki fevkalâde eşya ile döndü: badem ve mecun ezmeye mahsus, sedefle karışık mermerden çok nadide küçük bir havanla bir Hint kaşmir şalı.

Cilası gitmiş, çatlak havanda hâlâ şeker ve limon kabuğu ile karışık badem dövebilirim. Fakat, zemini çilek rengi kaşmiri yasdık ve el çantası yapmak için kestiğime pişmanım. Zira, daima mahzun ve sükûti ilk kocasının, aşksız ve kusursuz Sido'su olan annem, şal ve havana, hassas ellerle büyük bir ihtimam gösterirdi.

Bana:

— Görüyor musun, derdi, bunları bana, o vermesini bilmeyen Vahşi getirdi. Hem de büyük bir zahmetle, kısırağı Mustafa'ya bağlı olarak getirdi. Ağzında küçük bir terlik getiren büyük bir köpek kadar beceriksiz ve müftehir, kolları yüklü önümde duruyordu. Ve çok iyi anladım ki onun nazarıyla hediye-

lerinin ne havan ne de şalla bir ilgisi yoktu. Bunlar «hediye» idi, tâ uzaklara gidip getirdiği nadir ve bahalı eşyalardı, gurbette kalmış, ağlayan bir kadını eğlendirmek, teselli etmek için bu onun, menfaat gütmeyen ilk - ve heyhat son - hareketi idi.

AŞK

— Akşama yiyecek bir şey yok... Bu sabah Tricotet daha kesmemişti... Öğleye kesecekti. Kasa-ba ben kendim gidiyorum, bu kılıkla, olduğum gibi. Ne derdi! Ah! ne diye yemek yeniyor sanki? Akşama ne yiyeceğiz?

Annem, cesareti kırılmış, pencerenin önünde ayakta duruyor. Üzerinde, benekli satenden «ev entarisi», bir çocuk portresi üzerine eğilmiş iki meleği temsil eden gümüş broşu, bir zincirin ucunda sallanan gözlükleri, bütün kapı anahtarlarına, her çekmece tokmağına dolanarak kopan, yirmi yerinden düğümlü bir siyah ipek kordonun ucuna bağlı tek gözlüğü var. Ümitsiz, bir bir hepimize bakıyor. Hiç birimizin kendisine faydalı bir tavsiyede bulunamayacağımızı biliyor. Babama danışsa vereceği cevap malûm:

— Bol biberle çiğ domates.

Doktora tezi yüzünden Paris'te kalan büyük ağabeyim Achille:

— Sirkeli kırmızı lahana, diyor.

Ortanca ağabeyim Léo:

— Büyük bir kâse çukulata, diye ısrar edecek.

Ve ben, havaya sıçrayarak, çünkü çoğu zaman onbeş yaşımı geçtiğimi unuturum:

— Kızarmış patates! Kızarmış patates! Ve cevizli peynir diye tutturacağım.

Ama nedense, kızarmış patates, çukulata, domates ve kırmızı lahana ile «bir akşam yemeği olamazmış»...

— Neden anne?

— Böyle saçma sualler sormasana...

Kendi derdine düşmüş, gözü bir şey görmüyor. Kapalı, siyah kamyş sepeti koluna geçirmiş, gidiyor, o kıyafette, olduğu gibi. Geniş kenarlı, küçük tepesi kahverengi şeritle çevrili, üç yazın güneşi ile kızarmış bahçe şapkası başında, çiçek makasının sivri ucu ile bir cebi delinmiş önlüğü de üstünde. Öteki cebinde, kese kâğıtları içindeki çörek otları, adımlarının temposuna göre bir yağmur sesi ve buruşturulmuş ipek hisirtisi çıkarıyor. Onun namına ben şuhluk ederek bağırıyorum:

— Anne, önlüğünü çıkar.

Yürümeye devam ederek kendisini, kederli zamanlarında elli beşinde neşeli iken de ancak otuzunda gösteren, ortadan ayrılmış saçların çerçevelediği yüzünü bana çeviriyor:

— O da neden? Şuraya, La Roche sokağına kadar gidiyorum.

Babam, sakalları arasından:

— Anneni rahat bırak, diye homurdanıyor. Ha, sahi nereye gidiyor?

— Léonore'a, akşam yemeği için.

— Sen onunla gitmiyor musun?

—Hayır, bugün canım istemiyor.

Gün olur, Léonore'un kasap dükkânı, bıçakları, satırı, hava cereyanı ile sallanan, gök kuşağı gibi renkler çıkaran, begonyanın içi gibi pembe, şişirilmiş sığır ciğerleri, bir şekerçi dükkânı kadar hoşuma gider. Léonore, benim için şeffaf, ince bir dilim tuzlu domuz yağı keser soğuk parmaklarının ucu ile uzatır. Dükkânın bahçesinde Maire Tricotet, benimle aynı günde doğmuş olmasına rağmen, hâlâ, boşaltılmamış domuz veya dana işkembelerini bir toplu ile delmekle eğlenir, «fıskıye yapmak için» ayağının altına alır ezer. Taze etten sıyrılan derinin çıkardığı o iğrenç sesi, pembe «içyağından» lekesiz hırkaları içinde kara meyveleri andıran böbreklerin yuvarlaklığı, aradığımı ve gizlediğim, karışık bir tiksinti ile beni tahrik eder. Ama, ölü domuzun ayakları ateşte patladığı zaman, küçük çatallı tırnağın arasında kalan ince içyağını, faydalı, leziz bir yemek gibi yerim... Her ne ise. Bugün hiç de canım annemin arkasından gitmek istemiyor.

Babam ısrar etmiyor, çevik bir hareketle tek bacağı üzerinde doğruluyor, koltuk değneğini ve bastonunu kapıyor, kütüphaneye çıkıyor. Çıkmadan önce *Le Temps* gazetesini itina ile katlayıp berjerinin minderi altına saklıyor, mavi kaplı *La Nature*'ü uzun paltosunun bir cebine sokuyor. Gri keneviri andıran kırılmış kaşları altında kıvılcımlar saçan küçük kazak gözü, kütüphanelerin yolunu tutacak ve bir daha gün ışığı görmeyecek her türlü matbu yemi,

masanın üstünden silip süpürüyor... Fakat bu avcılık için iyi yetişmiş olduğumuzdan ona bir şey bırakmıyoruz...

— *Mercur de France*'ı görmedin mi?

— Hayır, baba.

— Ya *Revne Bleue*'yü?

— Hayır, baba.

Çocuklarına zalim bir bakış fırlatıyor...

— Bilmek istiyorum, bu evde kim...

Zehirli sıfatlarla süslü, karanlık ve gayrı şahsi tahminlere dalıyor. Evi, bu karışıklığın hüküm sürdüğü, bu «aşağılık soydan» çocukların, zaten *bu kadının* da teşvikiyle, matbu kâğıda hor gördükleri bu ev olmuştur.

— ...Ha sahi, nerede bu kadın?

— Ama baba, Léonor'a gitti ya!

— Hâlâ mı?

— Daha şimdi gitti...

Saatini çıkıyor, sanki yatmaya gidiyormuş gibi kuruyor, daha yenisini bulamadığından bir gün evvelki *Office de Publicité*'yi kaparak kütüphaneye çıkıyor. Sağ eli, sağ koltuğunun altınadayah koltuk değneğinin sopasını kuvvetle sıkıyor. Diğer eli ile yalnız bir baston kullanıyor. Bütün gençliğini bir ninni gibi sarmış olan bu iki baston ve tek ayağın kesin, musavi temposunun uzaklaşmasını dinliyorum... Fakat bugün yeni bir üzüntü ile sarsılıyorum,

çünkü ansızın, babamın o bembeyaz ellerinde çıkık damarlar ve kırıksıklıklar farkediyorum, ensesine dökülen o gür saçlar da az zamanda ne kadar rengini kaybetmiş... Demek bu mümkünmüş, yakında altmışında olacak!...

Annemin dönmesini beklediğim merdiven başında hava serin ve hüzünlü. Nihayet La Roche sokağından küçük, zarif adımları işitiliyor ve kendimi bu kadar memnun hissetmeme şaşıyorum... Sokağın köşesini dönüyor, bana doğru iniyor. Infâm - Patasson - köpek - önünden yürüyor, annem acele ediyor.

— Bırak beni, yavrum, koyunun kolunu, ateşe koyması için Henriette'e vermezsem akşama pabuçlarımızı yeriz. Baban nerede?

Babamı merak ettiği için, ilk defa, müphem bir şekilde içerleyerek onu takip ediyorum. Daha yarım saat önce ondan ayrıldığına ve babam hemen hiç çıkmadığına göre... Babamın nerde olduğunu pek âlâ biliyor... Asıl mühim olan, meselâ bana «Minet'ciğim rengin solmuş... Cici kızım nen var?» demesi idi.

Cevap vermeden, kırılaşmış saçları, taze renkli fakat yer yer silinmez çizgilerle işaretlenmiş bir yüzü meydana çıkaran genç bir hareketle bahçe şapkasını kendinden öteye fırlatışını seyrediyorum. Demek ki, annemin - öyle ya , evet dört çocuğun ben sonuncusuyum - elli dört yaşında olması mümkün?... Bunu hiç düşünmüyorum. Bunu unutmak istiyorum.

İşte aradığı adam, işte, saçları kabarmış, sakalları birbirine karışmış, sokak kapısının çarpmasını bekledi ve yuvasından indi...

— Sen misin? Nerde kaldın bu zamana kadar?...

Annem, bir kedi gibi süratle arkasına dönüyor.

Nerede mi kaldım? Alay mı ediyorsun? Gitmemle gelmem bir oldu.

— Nerden gelmen? Léonore'dan mı?

— Oh, hayır, Corneau'ya da uğramam icap etti, şey için...

— Ahmak suratı, hava hakkındaki mülâhazaları için mi?

— Canımı sıkıyorsun! Frenk üzümü yaprağı almak için Choletye de uğradım.

Babamın, küçük, kazak gözü keskin bir bakış fırlatıyor.

— Ha, ha Cholet'ye ha!

Başını arkaya atoyr, elini hemen hemen kurlaştırmış sık saçları arasında gezdiriyor.

— Ha, ha Cholet'ye ha! Cholet'nin saçlarının döküldüğünü, tepesinin görüldüğünü fark ettin mi bari?

— Hayır, farkında değilim.

Farkında değil misin? Öyle ya farkında değilsin! Kendini karşiki şarapçının zampara müşterilerine, Malibat'nın oğullarına beğendirmekten vaktin mi kalmıştır.

— Yo, artık bu kadarı da fazla. Ben, ben mi Malibat'nın oğullarına! Bana bak, cidden anlamıyorum, buna nasıl cesaret ediyorsun... Seni temin ederim ki, Malibat'nın tarafına başımı bile çevirmediğim... Ve isbatı da şu ki.

Annem, senelerin ve açık havanın soldurduğu güzel ellerini cepli korsenin dik tuttuğu göğsü üzerinde hırsıyla kavuşturuyor. Ağarmaya başlayan çekmeleri arasında yüzü kızararak, gevşek çenesini titreten bir hırsıyla sarsılarak, gülmeden kendini altmışlık bir kiskanca karşı müdafaa ederken bu yaşlı, küçük kadının hali pek hoş. Onu, şimdi «sokak sürtmekle» itham eden babam da gülmüyor. Ama ben, onların kavgalarına hâlâ gülüyorum, çünkü sadece onbeş yaşındayım ve bir ihtiyarın çatık kaşları altında ne aşkın yırtıcılığını, ne de solgun kadın yanaklarında yeni yetişen bir genç kız kırmızılığını henüz hissetmedim.

KÜÇÜK

Oyunların, iri dolu taneleri gibi her istikamette eğdiği kalın, biçilmemiş çimenlerin üstünde ezilmiş bir çayır kokusu uzayıp gidiyor. Küçük, hiddetli topuklar bahçe yollarını ezmiş, çakılları bahçe kenarlarına savurmuş; bir atlama tipi tulumbanın kolunda sarkıyor; bir bebek evinin papatya büyüklüğündeki tabakaları yıldızlar gibi otlar üzerine serpilmiş; uzun, bezgin bir miyavlama günün bittiğini, kedilerin uyanışı akşam yemeğinin yaklaştığını haber veriyor.

Küçüğün oyun arkadaşları henüz gittiler. Kapıya tenezzül etmiyerek bahçe duvarından atladılar. Issız Asmalar sokağı, kaba omuz hareketleriyle, bacakları ayırık, yüzlerini kurbağalar gibi buruşturup, gözlerini şaşılatacak, mor mürekkeble lekelenmiş dillerini çıkartarak bağıra çağıra savurdıkları çocukça küfürlerin, çılgınca bağışmaların son akisleriyle çınıyor Küçük - ona aynı zamanda Cici - Minet de diyorlar - duvarın üstünden, ağır şakalar, kaba gülüşler ve köyle lehçesinden bildiği kelimelerden arta kalmış ne varsa hepsini arkalarından savuruyor. Geldikleri zaman sesleri boğuktu, gözleri ve elmacık kemikleri sarhoş edilmiş kızcağızlarınkine benziyordu. Şimdi ise, bitkin bir halde sanki bütün bir öğleden sonra oynamaktan alçalmış gibi gidiyorlar. Ne averelik, ne de cansıkıntısı. Küçüğü içi bulanmış ve çirkinleşmiş bir halde bırakan bu çok uzun ve alçaltıcı zevki asilleştiremedi.

Pazarlar, bazen hayalle geçen boş günlerdir; beyaz ayakkabı, kolalı elbise bazı çılgınlıklardan korur. Fakat perşembe, avare işsizliğe, siyah önlükle çivili potinlere grev ilânına, her şeye müsaittir. Beş saate yakın bir zaman bu çocuklar perşembenin bahsettiği hudutsuz serbestliğin tadını çıkardılar. Biri hasta oldu, diğeri, bir üçüncüye, dellal olana kahve sattı. O da yerine bir inek verdi: «Otuz pistol dedik. Sözünden dönen domuz olsun!» Jeanne, işkembeci ve tavşan derileri sepicisi Gruel Baba'nın ruhuna büründü. Yvonne, Gruel Baba'nın sefih ve cefakeş, zayıf bir mahlûk olan kızı rolünde. Gruel'in komşuları olan Scire ile karısını Gabrielle'le Sabrine canlandırdılar ve altı çocuğun ağzından fakir bir sokağın çirkefi döküldü. Kahvaltıda yedikleri bal henüz kenarlarında parlayan, kiraz kanı ile boyanmış dudaklar, iğrenç hilekârlık ve aşağılık aşk sızlanmalarıyle büküldü... Ceplerden birinden bir deste iskambil çıktı, bağrısmalar yükseldi. Altı küçük kızdan üçü, daha şimdiden, oyunda hile yapmasını ve meyhane-deki gibi baş parmağını ıslatarak kozu şiddetle masaya çarpmasını bilmiyor mu: «Kozu koz! Sen avucunu yala, sayı alamadın:»

Bir kasabanın sokaklarında sürünen ne varsa hepsini bağırıyorlar, heyecanla taklid ettiler. Bu perşembe, Cici-Minet'nin annesinin müstevli karşısında ürkmüş gibi eve çekilerek kaçtığı günlerden biri oldu.

Şimdi bahçede her şey sessiz. Bir kedi, iki kedi geriniyor, esniyor, itimatsız, çakılları yokluyor, fırtı-

nadan sonra böyle yaparlar. Eve doğru gidiyorlar, arkalarında yürüyen Küçük duruyor, kendini buna müstehak hissetmiyor. Heyecandan kızarmış, sıcak yüzünde, bu solgunluğun, aşağılık iblislerin gidişini kutlayan bu derunî şafağın yavaş yavaş uyanmasını bekleyecek. Son bir bağırma için, azı dişleri henüz çıkmış kocaman bir ağız açıyor. Gözlerini deviriyor, alnını kaldırıyor, yorgunluktan «puf» diye soluyor ve elinin tersi ile burnunu siliyor.

Bir okul önlüğü, çuvala girmiş gibi yakasından dizlerine kadar iniyor ve kulakları arkasından iki örgü ile bağlanmış saçları fakir çocukları gibi taranmış. Böğürtlen dikenlerinin ve kedi turnaklarının izlerini taşıyan eller, sarı vidala, derileri soyulmuş bağlı ayakkabılar içindeki ayaklar ne olacak? Küçükün güzel olacağını söyledikleri günler olur. Bugün o çirkin, terin, topraklı parmakların bir yanağında bıraktığı izlerin ve bilhassa Jeanne'ı, Sandrine'i, gündeliğe giden dikişçi kız Aline'i, eczacının yanındaki kadını, postahanedeki genç kızı canlandıran devamlı benzeyişlerin, taklitlerin yarattığı geçici çirkinliği yüzünde hissediyor. Zira uzun zaman oynadılar ve sonunda «büyüdüğün zaman ne olacaksın» oyununda karar kıldılar

— Ben büyüdüğüm zaman...

Taklitte mahirler, fakat muhayyeleleri kıt. Daha şimdiden bir nevi mütevekkil usluluk, macera ve yabancıya karşı bir köylü dehşeti, annelerinin dükkânında mahpus kalan küçük saatçi kızı, kasabın,

bakkalın ve ütücünün kızını tutuyor. İçlerinden bir Jeanne:

— Ben kokor olacağım, diyor.

«Ama bu» diye düşünüyor Cici - Minet içinden, «bu sadece çocukluk...»

Temenni edecek bir şey bulamadığından, sırası gelince, etrafındakileri hor gören bir eda ile onlara:

— Ben denizci olacağım, diye atıyor.

Çünkü bazen rüyasında, erkek olduğunu külot ve mavi bere giydiğini görüyor. Cici - Minet'nin görmediği deniz, dalgaların üstünde duran gemi, altın ada ve parlak meyveler, bütün bunlar hep mavi ceket ve ponponlu bereye zemin teşkil etmek için uyduruldu.

— Ben denizci olacağım ve seyahatlerimde...

Otlara uzanmış dinleniyor ve az düşünüyor. Seyahat? Macera? Senede iki defa, kış ve ilkbahar erzakım düzmek için kasabasının hudutları dışına çıkan ve faytonla il merkezine kadar giden bir çocuk için bu kelimeler bir kıymet ve meziyet ifade etmiyor. Ancak matbu sayfaları ve renkli resimleri hatıra getiriyor. Küçük, yorgun, gayri ihtiyarî düşünüyor:

«Dünya turuna çıktığım zaman...» Sanki, «kestane toplamaya gittiğim zaman...» der gibi.

Evde. salonun camları arkasında kırmızı bir nokta parlıyor ve küçük ürperiyor. Bir an önce yeşil olan ne varsa, bu hareketsiz kırmızı ışık etrafında mavileşiyor. Çocuğun uzanmış eli, otlarda akşam

rutubetini hissediyor. Lambaların yandığı saattir bu. Bir akar su şırlıtısı yaprakları karıştırıyor, ot anbarının kapısı, kışın fırtınada olduğu gibi duvara çarpmaya başlıyor. Birdenbire düşman kesilen bahçe, ayılmış küçük bir kızın etrafında soğuk defne yapraklarını tersine çeviriyor, öd ağacından kılıçlarını çekiyor, çam ağaçlarının dikenli tırtıllarını harekete getiriyor. Başı boş rüzgârın dalgalanan ormanda kahkahalar atarak koştuğu Moucire tarafında kalın bir bahriyeli sesi inliyor. Küçük, otlar üzerinde oturmuş, kısa bir güneş tutulmasının gölgelediği lambaya gözlerini ayırmadan bakıyor: ışığın önünden bir el geçti, parmağında bir yüksük parlayan bir el, Küçüğün, şaşırmış, yumuşamış, ilk defa olarak farkında olmadan anne kalbini üzen neşeli küçük bir cadı olmaktan çıkan bir çocuk gibi bir az içi titriyerek, bu elle bu ışığın, merak içinde lambanın önünde eğilmiş bu başın, — git gide daha az hassas bölgeler, zarurî ışık ve ihtizazın git gide daha az ulaştığı daireler halinde — ılık salonun, kesilmiş dallardan mürekkep çiçeklerinin ve sâkin hayvanlarının, sesli, kuru ve sıcak bir ekmek gibi çıtırdayan evin, bahçenin ve köyün doğduğu, yayıldığı merkez ve sır olduğunu his ve itiraf etmekten bir az yüreği sızlayarak şimdi ayakta olmasına bu elin bir hareketi kâfi gelmiştir... Onun ötesinde her şey tehlike her şey yalnızlıktır.

«Denizci» küçük adımlarla karaya çıkıyor ve yükselen kocaman, sarı bir aya arkasını çevirerek eve yollanıyor. Macera? Seyahat? Muhacirleri harekete

getiren gurur?... Gözleri parlak yüksüğe, lambanın önünden geçen, tekrar geçen ele takılı Cici - Minet, — tıpkı küçük satıcı kız, çamaşırcı ve ekmekcinin küçük kızları gibi — zalime olduğu kadar muhacire de düşman, köyünün bir çocuğu, dünyalarını, bir tarlanın hududunda, bir dükkânın kapısında, bir lambadan yayılan ve gümüş yüksüklü bir elin gölgelediği ışıkla çevrili bir meydanda sınırlandıranlardan biri olmanın zevkini tadıyor...

KIZ KAÇIRMA

Annem bana :

— Artık böyle yaşayamam, diyor. Bu gece de rüyamda seni kaçırdıklarını gördüm. Üç defa odana kadar geldim. Tabii hiç uyumadım.

Ona acıyarak bakıyordum, zira endişeli ve yorgun bir hali vardı. Derdinin devâsını bilmediğim için de sustum.

— Ama, bu senin umurunda mı, küçük canavar?

— İlâhi anne... ne söyleyim istiyorsun? Gördüğün şey sadece bir rüya olduğu için âdetâ bana içerlemiş gibi bir halin var.

Kollarını havaya kaldırdı, kapıya doğru koştu; geçerken kelebek gözlüğünün kordonunu bir çekmece anahtarına, arkasından da saplı gözlüğünün zincirini bir kapı tokmağına taktı, ilmikleri takılan atkısı ile ikinci İmparatorluk stilinde bir sandalyenin sivri, gotik arkalığını sürükledi, ağzına kadar gelen bir bedduayı yarıda tuttu. ihfialle baktıktan sonra mırıldanarak kayboldu:

— Daha dokuzunda!... Ben ciddi şeylerden bahsederken bana bu şekilde cevap versin!

Anne - bir ablam evlendikten sonra onun birinci kattaki, duvarları açık gül rengi zemin üzerine mavi kantaron çiçekleriyle süslü odası bana kalmıştı.

Çocukluk inimi — araba methalinin üstünde, annemin yatak odasının nezareti altında, tuğla döşeli,

kalın kirişlerle tutturulmuş bir kapıcı odası — bırakarak bir aydanberi, bu, benim olmasını bile istemeye cesaret edemeğim, dökme demirden, gümüş yaldızlı gül biçimindeki topuzlarına, aşağı doğru sarkan, insafsız bir mavi ile astarlanmış beyaz gipür dantel perdeler tutturulmuş yatakta yatıyordum. Bu gömme tuvalet dolabı benimdi ve Blancvillair'le Trinitet'lerin küçük kızları, ikindi kahvaltılarını teşkil eden, arasına şaraplı salçaya batırılmış kırmızı fasulyeler konmuş ekmek dilimlerini ısırarak geçtikleri saatte, her ikisi de sahte bir sitihfaf ve hüznle bir pencereden ötekine dayanırdım. Her vesile ile:

— Odama çıkıyorum... Céline, odamın pancurlarını açık bırakmış, diyordum...

Saadetim tehlikeye düştü: Annem, endişeli, etrafı kolluyordu. Ablam evlendiğinden beri artık çocuklarının sayısı azalmıştı. Sonra, günün birinde, bilmem hangi kızın kaçırılarak, zorla kapatılması hikâyesi gazetelerin birinci sayfalarında yer aldı. Aşçı kadının akşam üzeri yol verdiği bir işçi, sopasını bahçe kapısının kanatları arasından sallayarak, babam gelinceye kadar uzaklaşmak istememişti... Niha yet, sokakta rastladığım serseri çingeneler, parlak tebessümler ve kindar bakışlarla saçlarını satın almayı teklif etmişler ve Bay Demange, bu kimse ile konuşmayan yaşlı zat, bana tabakasından şeker ikram etmek cesaretini göstermişti.

Babam :

— Bütün bunlar o kadar mühim değil, diye temin ediyordu.

— Ah! sen... rahatça sabah sigaranı iç, domino-nu oyna da ne olursa olsun... Şimdi Küçüğün yukarda uyuduğunu, yatak odamla arasında birkat, koridor, yemek odası ve salon bulunduğunu düşün-müyorsun bile. Her an kızlarım için heyecan çekmek-ten artık usandım. Zaten büyüğü o adamla gitti.

— Nasıl gitti?

— Evet,yani evlendi. Evli olsun veya olmasın, ne de olsa henüz tanıdığı bir adamla gitti.

Babama müşfik bir şüphe ile bakıyordu

— Öyle ya, nihayet sen de benim için nesin? Akrabam bile değilsin...

Yemeklerde, anne ve babaların kullandıkları örtülü kelimeleri, âdi tabirlerin yerini tutan mânidar yüz buruşturmaları ve bir tiyatro sahnesine yakışacak şekilde mırıldanan «hum» ları ile çocukların dikkatini daha çok çeken ve bağlayan bu lisanı, kapalı kelime-lerle anlatılan hikâyeleri zevkle dinlerdim.

Annem:

— Gençliğimde Gand'da, diye anlatırdı, henüz onaltı yaşında bir arkadaşımı kaçırmışlardı... Evet, sahiden kaçırmışlardı, hem de iki atlı bir araba ile. Ertesi gün... hum... Tabii, artık onu ailesine iade etmek bahis mevzuu olamazdı. Öyle şeyler olur ki... nasıl diyeyim? meselâ cebren... Her ne ise, sonunda evlendiler. Böyle olması zaruri idi.

«Böyle olması zaruri idi.»

Tedbirsiz sözler... Koridorun loşluğunda, küçük, eski bir gravür ansızın alâkamı çekti. Ejderha boyunlu garip iki at koşulmuş bir posta arabasını tasvir ediyordu. Arabanın açık kapısı önünde, taftalar giymiş bir delikanlı, arkaya doğru yatmış, «O» biçiminde açık küçük ağzı sevimli bacakları etrafında buruşuk bir çiçek gibi dağılmış etekliği ile dehşet ifade etmeye çalışan bir genç kızı, büyük bir kolaylıkla tek kolu üzerinde tutuyordu. «Kız Kaçırma». Masum hayallerimle kelimeyi ve resmi okşadım.

Rüzgârlı bir gecede, kumesin iyi bağlanmamış kapısı çarparken, fena tutturulmuş arduvazların kenarında koşarak billurî armonika nağmeleri çıkaran boranın batıdan doğuya süpürdüğü tavan arası üzerimde horlarken, kestane toplamak ve yeni şırayı kutlamakla geçen bir perşembenin bütün yorgunluğu ile bitap bir halde uyuyordum. Kapımın gıcırdadığını rüyamda mı duydum? Etrafta o kadar çok kapı rezesi ve yelkovan inliyordu ki... Uykuda bir vücudu kaldırmakta son derece mahir iki kol, aynı zamanda yorgan ve çarşafı da üzerime sararak bir taraftan bacaklarıma bir taraftan ensemeye dolandı. Merdivenin soğuk havasını yanağımda hissettim. Ağır sessiz adımlar yavaş yavaş indi ve her adım gevşek bir sarsıntı ile beni sallıyordu. Tamamen uyandım mı? Bunda şüpheliyim. Yalnız rüya, küçük bir kızı bir kanat darbesiyle götürüp, onu ne hayret ne de ısyan etmeden, mürâi ve maceraperest çocukluğun ortasın-

da bırakır. Yalnız rüya, müşfik bir çocukta, yarının nankörünü, yabancıнын kurnaz suç ortağını, arkasına bakmadan anne evini terk edecek olan unutkanı geliştirebilir... Böylece, bir posta arabasının tunçtan çingiraklarını çalarak, taftalar giymiş bir delikanlı ile, etekliklerinin dağınıklığı içinde dökülen bir güle benzeyen bir genç kıızı, kilisenin önünde bıraktığı diyara gidiyordum... Bağırımıyordum. Kapılardan geçerken, sarkan ayaklarımı korumaya, beni iyice sarmaya itina eden kollar benim için o kadar tatlı idikl. Tamamen alışık olduğum bir ahenk, beni kaçıran bu kollar arasında uyuttu.

Sabah olunca, meraklı annemin, gizlice yavrusunun yattığı yeri değiştiren bir ana kedi gibi, gece vakti beni getirdiği ve şimdi merdivenler ve bir ayağı kırık eşyalarla dolu tavanarasındaki odamı tanıyamadım. Annem, yorgun, uyuyordu ve ancak keskin feryadım unutulmuş odamın duvarlarında çınladığı zaman uyandı

— Anne! Yetiş! Beni kaçırmışlar!

DUVAR ÜSTÜNDE KÖY PAPAZI

— Ne düşünüyorsun Güzel Cıvıldağ?

— Hiç bir şey anne.

Yerinde bir cevap. Ben de onun yaşında iken ve kızım gibi beni de aile arasında Güzel - Cıvıldağ diye çağırdıkları zaman başka türlü cevap vermezdim. Bu isim nerden geliyor? Neden vaktiyle babam bana bu ismi takmış? Her halde köylü dili ve taşra lehçesi olacak - kuş cıvıltısı, tatlı dil manasına - fakat bir Acem masalı kahramanına da pek âla yakışabilir...

«Hiç bir şey anne.» Zaman zaman çocukların, nezaketle büyüklerin ağzının payını vermeleri hiç de fena değil. Her mabed mukaddestir. Şimdiki Güzel - Cıvıldağım kim bilir beni ne kadar münasebetsiz ve kaba buluyordur! Sualim, bir çakıl taşı gibi düşüyor ve sevgili hayaletleriyle çevrili, asla tanıyamıyacağım bir çocuk yüzünü aksettiren sihirli aynayı çatlatıyor. Kızımın, babası için, arazisi üzerinde hüküm süren, fındık dalından bir kargıyı savurarak saman yığınlarını ikiye bölen, sanki haçlı seferine götürüyormuş gibi idaresi altındaki hristiyanları önünde süryen bir nevi küçük, dişi silahşor, olduğunu biliyorum. «Şu anda ne kadar da cana yakın» dediği zaman, bu anın, bir erkek yüzündeki çifte heyecanın, sevimli bir kız çocuğunun yüzünde dikkatle durduğu an olduğunu biliyorum.

Sadık dadısı için, Güzel - Cıvıldağımın, sırasıyle dünyanın merkezi, mükemmel bir şaheser her saat

şeytanın uzaklaştırılması icap eden cin çarpmış bir canavar, bir koşu şampiyonu, baş döndürücü bir fesat uçurumu, bir «dear little one» ve küçük bir tavşan, olduğunu biliyorum. Fakat, kızımın kendi gözünde ne olduğunu bana kim söyleyebilir?

Ben onun yaşında iken - henüz tam sekizinde bile değil - duvarın üstünde köy papazı idim. Bahçeyi kümesten ayıran, üstü, bir kaldırım gibi geniş, yassı taşlarla döşeli kalın ve yüksek duvar benim fânilerin yaklaştımadığı koşu meydanım ve taraçamdı. Evet, evet, duvar üstünde köy papazı. Bunda inanılmayacak ne var? İbadet ve vaaz mecburiyetlerinden âzade, saygısız kıyafet değişikliğine lüzum kalmadan, fakat herkesten habersiz köy papazı idim, nasıl ki siz, beyefendi saçsız veya siz, hanımefendi artiritikseniz ben de öylece köy papazı idim.

«Presbtére⁽¹⁾ kelimesi o sene ilk defa hassas kulağıma çarpmış ve onu perişan etmişti:

Birisi «muhakkak ki, gördüğüm Presbytére» lerin en sevimlisi demişti.

Anneme veya babama «bir Presbytére ne demektir?» diye sormayı aklımdan bile geçirmedi. Başlangıcı sert bir çıkıntıyla süslü, uzun ve hülyah bir hece ile nihayet bulan esrarlı kelimeyi kendime malettim. Bir sır ve şüphe ile zenginleşmiş, geceleri bu kelime ile uyuyor ve onu duvarımın üstüne götürüyordum. «Peresbytére». Onu kümesin duvarı

(1) Bir köy veya mahalle papazının oturduğu yer.

ve Miton'un bahçesi üstünden, daima sisli Moutiers ufuklarına doğru haykırıyor «Haydi oradan, hepiniz persbytére'siniz» diye görünmeyen sürgünlere bağını-yordum.

Bir zaman sonra kelime zehirinden kaybetti ve kendi kendime «Presbytére»'in, sarı - siyah çizgili, küçük salyangozun ilmi ismi olabileceğini düşündüm... Ne kadar ciddi, ne kadar hayalperest olursa olsun bir çocuğun, büyüklerin kendisi hakkında edindikleri fikre muvakkaten benzediği dakikalardan birinde, bir tedbirsizlik her şeyi mahvetti.

— Anne bak, ne güzel küçük bir «presbytére» buldum.

— Ne? Güzel küçük... ne?

— Güzel, küçük presb...

Sustum, ama çok geç. Bilmemekte bu kadar ısrar ettiğim şeyi — «Yoksa bu çocuk aklını mı kaçırdı...» — öğrenmem ve «her şeyi adlı adıyla» söylemem icap etti.

— Ayol, bir «presbytére» köy papazının evidir.

— Papazın evi mi... o halde papaz B. Millot bir persbytére'de mi oturuyor?

— Tabii... ağzını kapa, burnundan nefes al.. elbette ya...

Hâlâ tepki göstermeye çalışıyordum... Şiddete karşı mücadele ediyor, gülünçlüğümlün kalıntılarını göğsümde sıkıyordum. Bay Millot'yu keyfim istediği

kadar «presbytère» denilen küçük salyangozun boş kabuğu içinde oturmaya mecbur etmek istedim.

— Konuşmadığın zaman ağzım kapamayı ne zaman öğreneceksin? ne düşünüyorsun?

— Hiçbir şey anne.

Ve sonra boyun eğdim. Alçaklık ettim, hatamla uzlaştım. Ezilmiş, küçük salyangozun kabuklarını atarak güzel kelimeyi aldım, ihtiyar leylakların gölgelediği, hırsız bir saksaganın yuvası gibi parlak çakıl taşları ve cam parçalarıyla süslenmiş dar tıraşama kadar çıktım, ona «Presbytère» adını verdim ve duvar üstünde köy papazı oldum.

ANNEM VE KİTAPLAR

Lamba, abajurun üst deliğinden, ciltli kitap sırtlarının meydana getirdiği oluklu bir bölmeyi aydınlatıyordu. Karşiki duvar sarı idi, tekrar tekrar okunmuş, parçalanmış, kâğıt kaplı kitap sırtlarının kirli sarısı. Birkaç « ingilizceden tercüme» — bir frank yirmi beş santimlik kitaplar — aşağı rafa kırmızı renkleriyle bir az canlılık veriyorlardı.

Orta raflarda Musset, Voltaire ve Dört İncil, kuru yaprak rengi sahtiyanlar içinde parlıyordu. Littré, Larousse ve Becqueret, kabarık sırtlarıyla kara kaplumbağaları andırıyorlardı. Dört çocuğun saygısız taabbüdü ile parçalanmış D'Orbigny'nin, dalyalar, papağanlar, pembe zülüflü deniz yıldızları ve ördek gagalı Avusturalya kunduzlarıyla süslü kopuk sayfaları, etrafta sürünüyordu.

Mavi üzerine altın yıldızlar serpistirilmiş kapağı içinde Camille Flammarion, sarı gezegenleri, ayın soğuk ve tebeşirî kraterini, gök kuşağı renkleriyle bezenmiş bir inci gibi, halkası içinde serbest dönen Zuhali gizliyordu. Elisée Reclus, kerpiç rengi, sağlam iki kapakla ciltlenmişti. Voltaire'inki, donuk akik, gibi, rengârenkti; Balzac'inki siyah, Shakespeare'inki zeytin rengi.

Bu kadar sene sonra, bu kitaplarla örülmüş odayı görmem için gözlerimi kapamam kâfi. Vaktiyle onları karanlıkta da ayırd edebiliyordum. Gece, bu kitaplardan birini seçmek için lambayı almazdım.

Parmaklarımı piyano çalar gibi rafın üzerinde gezdirmem kâfi idi. Yırtılmış, kaybolmuş ve çalınmış oldukları halde onları hâlâ sırasıyla sayabiliyorum. Hemen hepsi de doğduğumu görmüştü.

Daha okumasını öğrenmeden önce, küçük kulübesinde bir köpek gibi, Lrausse'un iki cildi arasında yus yuvarlak oturduğum zamanlar oldu. Teklifsiz bir öğrenci ile oynayan hatırsinas öğretmenler gibi La biche ve Daudet, mesut gençliğime çabucak hulûl ettikler. Bazen, sekiz yaşımı anlaşılmaz bir ışıkla kamaştıran haşn ve cazip Mérimee de aynı zamanda geldi *Sefiller* de, evet Gavroche'a rağmen *Sefiller* de; bunu söylerken, soğuma ve uzun ilgisizlik devreleri geçiren mülâhazalı bir meftunluktan bahsediyorum. Dumas ile aramda, *Kraliçenin Gerdanlığı*'nın, birkaç gece rüyamda, Jeanne de la Motte'un idama mah-boynunda parlaması hariç, en ufak bir sevgi yoktu. Ne ağabeylerimin heyecanı, ne de anne ve babamın takbih edici hayretleri, Silâhşörlere karşı ilgi duymamı sağlayamadı.

Çocuk kitapları aslâ bahis mevzuu olmadı. Pek uzun bir hilâl altında hülyalı, iki tekerlekli arabasındaki Prensese ve yorgunluktan bitap düşmüş muhafızları arasında, ormanda uyuyan Güzel'e âşık, Huni Çizmeli Kedi Hazretleri'ne tutkundum, böylece Perrault'un metinlerinde, Gustav Dore'nin küçük ayaklı atlarını, kadife gölgelerini, gümüş şimşeklerini, harabelerini, suvarilerini bulmaya çalışır, iki sayfa sonra hayal sukutuna uğrayarak tekrar Doré'ye dönerdim.

Dişi Geyikle Güzel'in maceralarını Walter Grane'in canlı resimlerinden okudum. Metnin iri harfleri, bir dantelin aralıklı motiflerini tutan yekpare bir tül ağ gibi bır tablodan ötekine koşardı. Tek bir kelime, kendisine kapattığım eşiği aşamadı. Bilmemek hususundaki bu muazzam irade, sürmeye ve uzaklaştırmaya sarfedilen bu sâkin kuvvet, acaba sonradan nereye gidiyor?

Kitaplar, kitaplar, kitaplar... Çok okuduğumdan değil, hep aynı kitapları tekrar tekrar okurdum. Fakat hepsi de bana lâzımdı. Mevcudiyetleri, kokuları, isimlerinin harfleri derilerinin pütürü... En kapalıları benim için en kıymetli olanları değil miydi? Kırmızılar giymiş bir ansiklopedinin yazarını çoktan unuttum, fakat sırasını belirtmek için her cildin arkasına basılmış harfler, tesiri silinmez, sihirli bir kelime teşkil ediyor: *Apbbicécladiggalbymaroidpbresbtevanzy*. Yeşil üzerine sarı yıldızla bezenmiş, o hiç açılmamış Guizot'yu ne kadar severdim! Hele el değmemiş *Anacharsis'in Seyyahatini!* Şayet *Consulat ve İmparatorluğun Tarihi* günün birinde sokak satıcılarının eline düşmüşse « yeni bir halde » olduğunu iftiharla belirten bir band taşıdığına bahse girebilirim...

Saint - Simon'un onsekiz cildi annemin baş ucunda nöbet değiştirirdi, geceleri onda yeni zevkler bulur ve benim, sekiz yaşında bu zevkleri paylaşmadığıma hayret ederdi.

Bana :

— Neden Saint - Simon'u okumuyorsun? diye sorardı. Çocukların faydalı kitapları benimsemeleri için ne çok zaman lâzım, şaşılacak şey doğrusu!

Okuduğum güzel kitaplar, okumadığım güzel kitaplar, doğduğum evin duvarlarının sıcak kaplamaları, sırra ermiş gözlerimin, gizli renklerini okşadığı duvar halıları... Aşk çağından çok önce, aşkın karışık, müstebit ve hattâ, annem ona bu kadar yer verilmesine itiraz ettiğine göre, çok yer tutan bir şey olduğunu öğrenmiştim.

— Bu kitaplarda aşka bu kadar değer verilmesi amma da derd, diyordu. Zavallı Minet'ciğim, insanların hayatta yapılacak başka işleri var. Kitaplarda gördüğün bütün bu sevdalıların hiç de mi yetiştirecek çocukları, bakılacak bahçeleri yok? Cici - Minet, hükmünü sen ver: sen ve ağabeylerin hiç bir zaman benim, kitaplardaki insanların yaptıkları gibi mütemadiyen aşk hakkında söylenip durduğumu işittiniz mi? Halbuki ben de bu konuda pek âla söz sahibi olduğumu iddia edebilirim: iki kocam dört çocuğum oldu.

Bir çok romanlarda korkunun, açık, iğfal edici uçurumları, eğer onlara eğilecek olsam, klâsik şekilde beyaz hayaletler, sihirbazlar, gölgeler ve uğursuz hayvanlarla kâfi derecede dolu idi, fakat büyüye bozan bir kaç kelime onları tutuyor ve bana kadar, sarkan örgülerime kadar çıkmakta ısrar etmiyorlardı.

— Bu gulyabani hikâyesini okudun mu Cici - Minet? Ne kadar güzel değil mi? Hayaletin, gece

yarısı, ay ışığında mezarlıkta dolaştığını anlatan sayfadan daha güzel bir şey var mı? Hani biliyorsun ya, yazarın, ay ışığının hayaleti yarıp geçtiğini ve otlar üzerinde gölgesinin görünmediğini anlattığı sayfa... Bir hayalet, hoş bir şey olmak. Hayalet görmeyi çok isterdim, seni de çağırırdım, Maalesef böyle bir şey mevcut değil. Eğer öldükten sonra hayalet olmam kabil olsaydı, hem seni memnun etmek, hem de kendi arzumu yerine getirmek için bu fırsatı kaçırmazdım. İntikamını alan ölü kadının şu budalaca hikâyesini de okudun mu? İntikam almak da ne oluyormuş? İnsan sonradan, öncekinden daha makul olmayacaksa, ölmenin ne değeri kalırdı. Sen bakma, ölülerin komşuluğu pek sâkindir. Hayatta komşularıyla en ufak bir geçimsizliğim olmadı, ölü komşularıyla da hiç bir zaman böyle bir şey olmayacağına ahdedirim.

Hepsini zararsız kılan bilmem hangi edebî soğukluk, beni romanesk olmaktan korudu ve daha sonra, denenmiş tesiri kesin olan şu veya bu kitabı elime aldığım zaman büyülenmiş bir kurban olacak yerde, beni muhakeme etmeye sevketti. Acaba bunda da, bir taraftan tecessüsü, kötüyü arar ve iyi ile karma karışık bir şekilde onu hayran gözlerle seyrederken diğer taraftan kendine mahsus bir safi-yetin fenayı inkâra sevkettiği annemi mi taklid ediyordum?

Bana:

— Bu mu? Bu fena bir kitab değil, Cici - Minet, derdi. Evet, biliyorum, içinde şu sahne veya bu kısım var... Ama ne de olsa roman bu. Bunca zamandır, anlıyorsun ya yazarlar artık ne uyduracaklarını şaşırdılar. Bunu okumak için daha bir iki sene bekleyebildin... Ne yapalım! Sen artık bir çaresine bakarsın Minet'ciğim, lüzumundan fazla anladıklarını kendine saklıyacak kadar akıllısın... Ve belki de hiç fena kitap yoktur.

Bununla beraber babamın, mazı ağacından yapılmış yazıhanesinin gözünde sakladıkları vardı. Fakat O, bilhassa yazarın ismini saklardı:

— Çocukların Zola'yı okumalarında bir fayda görmüyorum.

Zola, babamı sıkıyordu ve onu okumamıza müsaade etmek yahut ta mani olmak için bir sebep arayacak yerde, sellerin getirdiği çamurla durmadan yatağı yükselen bir nehir gibi, Zola'nın zaman zaman sayısı artan sarı ciltli, kalın, top yekûn bütün eserlerini menederdi.

— Anne, neden sanki Zola'yı okuyamazmış mı?

Yalan söylemekte pek beceriksiz olan gri gözler, bana şaşkınlığını gösteriyordu.

— Pek tabii Zola'nın bazı eserlerini okumamanı tercih ederim...

— O halde bana «bazı» olmıyanlarını ver?

Bana, «*Abbé Mourel'nin günahı'nı, Doktor Pascal'ı, Germinal*»i verdi. Fakat, kapıları çarpan, gece

kediler giren, içki mahzeni ve yağ kavanozu esrarlı bir şekilde boşalan bu evin bir köşesinin, sırf bana itimatsızlıklarından dolayı sürgülü tutulmasına içerleyerek ötekilerini istedim. Onları aldım. Sonradan her ne kadar utanç duyarsa da, on dört yaşında bir gençkızın, temiz kalpli ebeveynini aldatması onun için ne bir meziyet ne de bir üzüntü teşkil etmez. İlk aşırılmış kitabımla bahçeye yollandım. Aman Allahım, bu da Zola'nın diğer bir çok romanları gibi, oldukça tatsız bir irsiyet hikâyesi ile dolu idi: sağlam yapılı ve iyi kalpli amca kızı, sevdiği amcazadesini, hasta mizaçlı arkadaşına bırakıyordu ve eğer mariz zevce dünyaya bir çocuk getirmek zevkini tatmamış olsaydı, dinim hakkı için her şey tıpkı Ohnet'nin romanlarındaki gibi cereyan etmiş olacaktı. Çocuğunu ansızın, kaba ve teferruat dolu bir debdebe, bir sürü anatomik tafsilat, tavır, bağırma, renk içinde bir neşeyle dünyaya getiriyordu. Bütün bunlarda, kırlarda yetişmiş bir gençkız olarak edindiğim sâkin bilgidен hiç bir şey bulamadım. Kendimi saf ve dehşet içinde buldum, küçük bir dişi olarak âkibetimin tehlikede olduğunu hissettim. Otlayan havyanların aşkı, vahşi hayvanların avlarına karşı yaptıkları gibi, dişilerini kulaklarından yakalayarak taşıyan kediler, bakır ineklerinden veya doğum ağrıları çeken kızlarından bahseden çiftçilerin âdeta sert ve kesin köylü ifadeleri, hepinizi yardıma çağırıyordum. Ama bilhassa o sehhar sesi çağırıyordum:

— Seni, sonuncu çocuğumu, dünyaya getirdiğim zaman Minet'ciğim, tam üç gün üç gece sancı çektim.

Sen karnımda iken bir fıçı gibi yus yuvarlaştım. Üç gün, uzun gibi geliyor... Artık neş'e ile doğurmasını bilemediğimizden, hayvanlar biz kadınları ayıplıyorlar. Fakat hiç bir zaman çektiğime esef etmedim: senin gibi yukarda taşınan ve ışığa çıkmakta ağır davranan çocukların, annelerinin kalbine iyice soku-larak kalmak istedikleri ve ondan esefle ayrıldıkları için, en çok sevilen çocuklar olduklarını söylerler...

Alelacele zihnimde topladığım bu tatlı, füsunkâr kelimelerin boş yere kulaklarımda çınlamasını istedim: gümüş sesini andıran bir vızıltı beni sağırlaştırı-yordu. Başka kelimeler, gözlerimin önünde parçalan-muş teni, necisi, kirli kanı tasvir ediyordu... Başımı kaldırmaya muvaffak oldum, mavimsi bir bahçe ile duman rengi duvarların, garip şekilde sararmış bir sema altında titrestiklerini gördüm... Kaçak avlanan avcılarının, mutfığa getirdikleri henüz vurulmuş küçük tavşanlar gibi gevşek ve uzanmış bir vaziyette çimen-ler beni kucağına aldı.

Kendime geldiğim zaman, gök yüzü eski mavili-ğine bürünmüştü, burnum kolanya ile uvulmuş, annemin ayakları dibinde istirahat ediyordum.

— Daha iyisin ya Minet'ciğim!

— Evet... ne olduğumu bilmiyorum.

Gıt gide emniyet kesbeden gırı gözler benimkile-re saplandı.

— Ben biliyorum... Allah parmağı ile başına bir güzel vurdu, hem de isabetli bir vuruş.

Solgun ve kederli duruyordum ve annem yanıldı:

— Bırak canım, bırak... O kadar korkunç değil bu, bir çocuğun doğuşunda hiç de korkulacak bir şey yok. Ve aslında bu, çok daha güzel. Bak göreceksin, duyulan acı o kadar çabuk unutuluyor ki!... En iyi delil de bütün kadınların bunu unutması... Yalnız erkekler... - pek mi üzerine vazife idi sanki Zola'nın - bunu bir hadise yapıyorlar.

PROPAGANDA

Sekiz, dokuz, on yaşuma bastığım sıralarda babam sıyasete atılmayı düşündü. Hoşa gitmek ve çarpışmak için yaratılmış, hazır cevap, fıkralar anlatmaktan mahir bir adam olduğundan sonraları onun pek âla muvaffak olabileceğini, bir kadını teshir ettiği gibi bir Meclisi'de teshir edebileceğini düşündüm. Fakat hudutsuz cömertliği nasıl hepimizi mahvettiysen, çocukca itimadı da gözlerini bağlamıştı. Taraftarlarının samimiyetine, rakibi B. Merlou gibi bir adamın dürüstlüğüne inandı. Sonraları, kısa bir zaman için Vekillik de yapan B. Pierre Merlou, babamı umumî heyetten ve meb'us adaylığından atlattı. Merhum Ekselansın Allah taksiratını affetsin!

Yonne'un küçük bir kasabası, bir bacağı kesilmiş, civa gibi çevik ve insaniyetperver bir zuav yüzbaşının huzur içinde, uslu akıllı yaşamasına kâfi gelemezdi. «Politika» kelimesi muzir bir tıkırdı gibi kulağını tırmalamaya başladığı anda :

«Halkı, eğitim ve bilgisini arttırarak kendime bağlarım, diye düşündü. Gençliğe ve çocuklara, mukaddes tarihi, fizik ve iptidaî kimya adına vaazlar vereceğim, projeksiyon fenerini ve mikroskopu sallıyarak gideceğim, köy okullarında, yirmi defa büyütülmüş buğday bitinin, bir arı kadar küçültülmüş akbabayı nasıl utandırdığını gösteren öğretici ve eğlendirici renkli tablolar dağıtarak dolaşacağım... Halka, âdetleri üzere kaşarlanmış birer içki düşkün

olan Poyaudin'le Forterrat'ın bile göz yaşlarıyla yıkanmış ve tövbe etmiş olarak ayrılacakları, alkol aleytarı konferanslar vereceğim!...»

Düşündüğü gibi de yaptı. Zamanı gelince ihtiyar kısırakla eski faytona, projeksiyon feneri, yağlı boya haritalar, miyar şişeleri, dirsekli tüpler, müstakbel adayla koltuk değnekleri ve ben yüklendik: soğuk ve sakın bir sonbahar, bulutsuz gök yüzünü sarartıyordu, kısırak her yokuşta yavaşlıyor ve ben, çitlerin üstünden mavi, yabancı erik, mercan rengi koca yemişleri koparmak, kabuğu içinde bir sedef gibi pembe duran beyaz mantar toplamak için yere atlıyordum. Yol boyunca geçtiğimiz cılız ormanlardan taze yer mantarı ve ıslak yaprak kokusu yükseliyordu.

Benim için güzel bir hayat başlıyordu. Köylerde, bir saat önce boşaltılmış okul salonları, yıpranmış sıralarını dinleyicilere arz ediyordu : buralarda kara tahtayı, ağırlık ve uzunluk ölçülerini ve pis çocukların hazin kokusunu tekrar buluyordum. Zincirin ucunda sallanan bir petrol lambası, çekingen ve gülümsemeden iyi sözler dinlemeye gelenlerin yüzlerini aydınlatıyordu. Dinleme gayretiyle alınlar kıvrıyor, dudaklar mazlumane aralanıyordu. Ama ben, müstağni, kerevetin üstünde ciddi işlerle meşgul, hokkabaza alçıdan yumurtaları, ipek boyun bağım ve mavi çelik hançerleri vermekle görevli oyuncu çocuğun duyduğu gururu zevkle tadıyordum.

Önce dehşet içinde bir adalet, sonra mahcup alkışlar «faydalı konuşmanın» sonunu selâmlıyordu. Tahta kunduralar giymiş bir belediye reisi, babamı, sanki rezilane bir mahkumiyetten kurtulmuş gibi, tebrik ediyordu. Boş salonun eşğinde çocuklar, geçerken «tek bacaklı bayı» görmek için bekliyorlardı. Gecenin soğuk havası, kızarmış yüzüme, dumanı tüten kuvvetli bir toprak, ahır ve çınar kabuğu kokusuna batırılmış nemli bir mendil gibi yapışıyordu. Arabaya koşulmuş, karanlıklar içinde dala da kara görünen kısırak, bize doğru kişniyor, başının sivri gölgesi fenerlerden birinin halesi içinde dönüyordu... Ama mükrim babam, mağmum dinleyicilerini, hiç değilse belediye meclisinde, içki ikram etmeden bırakmazdı. En yakın «içki dükkânında» bir mangal ateşi üzerinde, kızıl çalkantıları arasında, halka halka kesilmiş limon dilimlerini ve tarçın tanelerini hoplatarak şarap kaynardı. Başa vuran buharı düşündüğüm zaman hâla burun deliklerim nemleniyor... Babam, iyi bir Güneyli olarak yalnız «gazoz» içerdi oysaki kızı...

— Bu küçükhanım, bir parmak şarapla içini ısıtsın.

Bir parmak mı ya! Bardağımı uzatır, şayet kahveci şarap ibriğini çok çabuk kaldıracak olursa «ağızına kadar» diyerek emretmesini ve «sıhhatinize» diye ilâve edip bardağımı tokuşturarak dirseğimi kaldırıp boş bardağın dibini masaya vurduktan sonra, şekerli şarabın dudakiarımda bıraktığı küçük bıyıkla-

rı elimin tersi ile silerek bardağımı ibriğin yanına itip «mubarek her derde devadır!» demesini biliyordum. Usûl ve âdetlere vakıftım.

Benim köylü nezaketim, ansızın babamı da, kendileri gibi - yalnız kesik bacağı hariç - «iyi konuşan ve belki de bir az kaçık» bir adam olarak görmeye başhyan köylüleri açıyordu. Sıkıntılı otururum, gülüşmeler, omuza vurmalar, bütün sene dışarda yatan çoban köpeklerinin sesini andıran bir sesle bağırarak anlatılan tuhaf hikâyelerle sona eriyordu. Başım masanın üstünde bana ninni gibi gelen bir hayırhah velvele arasında, tamamiyle sarhoş uyuya kalırdım. Nihayet sert çiftçi kolları şefkatle, zanbak ve anne kokan kırmızı satrançlı şala iyice sarılmış olarak, beni kaldırır, arabanın içine bırakırdı.

On kilometre, bazen on beş kilometre, kış şemasının titreşen yıldızları altında, yulafla tıka basa karnını doyurmuş kısrağın tırıs gidişiyle hakiki bir seyyahat... Dondan kurumuş bir yolda, tırıs giden bir kısrağın nal seslerini, avlanan bir tilkinin havlamasını, geçerken fenerlerin ışığı ile yaralanan bir baykuşun gülüşünü işittiği zaman, boğazında çocukça bir hıçkırığın düğümlendiğini hissedecek yerde lâkaydı kalabilen insanlar var mıdır?

İlk zamanlar, eve döndüğümüzde, sahte halsizliğim, yorgunluğumdan dolayı babama çıkışarak beni hemen yatıran annemi şaşırttı. Sonra bir akşam, bakışlarımda şarabın verdiği neş'eyi ve nefesimde alaylı latifelerimin sırrını keşfetti. heyhat!

Ertesi gün fayton bensiz gitti, akşama döndü ve bir daha gitmedi.

Birkaç gün sonra annem babama:

— Artık konferanslarından vaz mı geçtin? diye sordu.

Babam, bana hazin ve okşayan bir nazarla baktı, omuzunu kaldırdı:

— Elbette ya! En iyi seçim ajanımı elimden aldın...

BABAM VE BAYAN BRUNEAU

Saat dokuz, mevsim yaz, gecenin tesiriyle daha büyük görünen bir bahçe, yatmadan önce istirahat ediyoruz. Taraca ile tulumba, tulumba ile taraça arasında telâşlı adımlar çakılları ezıyor. Altı sert bir «ayak iskemlesine» oturmuş, her akşamki gibi başım annemin dizine dayalı ve gözlerim kapalı bulmaya çalışıyorum. «Bu, domatesleri sulamaktan dönen Morin'in kaba adımları... Bu da, çöpleri dökmeye giden Melie'nin ayak sesleri... Küçük adımlarla ilerleyen bir topuklu ayakkabı sesi: işte Bayan Bruneau annemle gevezeliğe geliyor...» Yukardan gelen güzel bir ses beni sarıyor :

— Cici - Minet, Bayan Bruneau'ya akşamlar hayrolsun desene yavrum.

— Küçüğü rahat bırakın canım, baksanıza yarı uykuda.

— Cici - Minet, uykun varsa git yat yavrum.

— Biraz daha anne, biraz daha , nolur? Uykum yok.

Tırmık, bahçe makası ve fidanları dikmek için kullandığı değneğin yadigarı üç küçük nasırını çok sevdiğim ince bir el, saçlarımı okşuyor, kulağımı çimdikliyor.

— Bilirim, bilirim, sekiz yaşındaki çocukların hiç uykusu gelmez.

Karanlıkta, annemin dizinde yatıyorum. Uyumadan, bana lüzumu olmuyan gözlerimi kapıyorum. Yanağımı dayadığım keten entari, çamaşır sabunu, ütüyü parlatmak için kullanılan mum ve menekşe kokuyor. Bu tertemiz bahçe entarisinden biraz uzaklaşsam başım hemen, bizi pürüzsüz bir dalga gibi yıkayan bir koku bölgesine dalıyor: beyaz tütün çiçeği, incecik koku borularını ve yıldız biçimi tüveycini geceye açıyor. Bir şua, ceviz ağacına dokunarak onu uyandırıyor : ince bir ay hüzmesi ile en alçak dallarına kadar sarsılarak dalgalanıyor, Rüzgâr, çimenlerin üstüne düşen kurtlu, küçük cevizlerin acı ve soğuk kokusunu, tütün çiçeğinin kokusuna karıştırıyor.

Ay ışığı, malta taşı döşeli taraçayı kadar iniyor, orada, kadife gibi yumuşak bir bariton sesi tahrik ediyor babamın sesi. *Page, Seyis, Yüzbaşı* şarkısını söylüyor, hiç şüphesiz arkasından da :

Her an, her saat, her yerde,

Seni düşünüyor, seni görüyor, sana tapıyorum..

şarkısına başlayacak. Ama, Bayan Bruneau hâzin müzikten hoşlandığına göre:

Meş'um Boryshéne'in buzlu sahillerinde,

Savaşmaktan usanmış, bir gün böyle terennüm ediyordu...

diye başlaması da mümkün.

Fakat bu akşam:

*Güzel kraliçenin taptığı page uğruna
Taçlı başını unuttuğu...*

geçmiş zamanı aratmak için insanı ürpertecek kadar dokunaklı, değişik perdeden ve kıvrak söylüyor.

Bayan Bruneau :

— Yüzbaşının sesi tam sahne sesi, diye içini çekiyor.

Annem, gururla :

— İsteseydi..., diyor. Her şeye kabiliyeti vardır.

Ayın yükselen ışıkları, tараçada dimdik ayakta duran bir erkek silüetini, korkuluğun bir demirini sıkı sıkı tutan ve çok beyaz olduğu için âdeta yeşil gibi görünen bir eli aydınlatıyor. Tenezzül etmediği kol-tuk değnekleri yanında, duvara dayalı duruyor. Babam, balıkçı kuşu gibi, tek bacağı üzerinde dinleniyor ve şarkı söylüyor.

Bayan Bruneau gene :

— Ah! diye içini çekiyor. Ne zaman yüzbaşını dinlesem, içimi bir hüznün kaplıyor. Benimki gibi bir hayatın ne demek olduğunu anlayamazsınız. Zavallı kocam gibi bir kocanın yanında ihtiyarlamak... Aşkı hiçbir zaman tadamıyacağımı düşünmek...

Müheyyiç ses şarkısını kesiyor

— Bayan Bruneau, teklifimden vazgeçmediğimi biliyorsunuz, değil mi?

Karanlıkta Bayan Bruneau'nun irkildiğini, ayaklariyle çakılları ezdiğini işitiyorum.

— Fena adam! fena adam! Yüzbaşı, beni kaçır-tacaksınız!

Güzel ses, hiç istifini bozmadan :

— Kırk metelik, bir paket de tütün, diye devam ediyor. O da sırf siz olduğunuz için. Size aşkı tattırmak için kırk metelikle bir paket tütünü çok mu pahalı buluyorsunuz? Bayan Bruneau, cimrilik etmeyin. Fiyatı arttırdığım zaman bugünkü şartlarımı kabul etmediğinize pişman olacaksınız : kırk metelik bir paket de tütün...

Bayan Bruneau'nun namuslu kadın çığlıklarını, saçları kırılaşmaya başlamış, ufak tefek, tombul ve gevşek kadın vücudunu sallıyarak kaçışını işitiyorum; babamı daima soy adımızla çağıran annemin müsamahalı azarlarını işitiyorum :

— Ah, Colette... Colette...

Babamın aya doğru yükselen sesi bir romans daha söylüyor ve yavaş yavaş onu artık işitmez oluyorum, annemin ihtimamlı dizlerinde uykuya dalarak, Bayan Bruneau'yu ve güzel havalarda, geceleri buraya gelip aradığı o kaba şakaları unutuyorum...

Fakat ertesi gün ve onu takip eden her gün, komşumuz Bayan Bruneau sokağı geçmek için sanki bir sağnaktan kaçarmışçasına istediği kadar başını uzatıp, etrafı yoklasın, gene de düşmanından, ilâhından kurtulamıyor.

Kâh tek bacağı üstünde ayakta ve mağrur, kâh oturmuş, tek parmağı ile sigarasını sararak, kâh önünde açık tuttuğu *Le Temps* gazetesinin arkasına haince siper almış, daima orada duruyor. İster iki eliyle, tıpkı karşılıklı danslarda hanımların yaptıkları gibi, eteklerini kaldırarak koşsun, ister mor şemsiyesinin altına sığınarak evleri sıyrarak geçsin, ona daima hafif ve teşvikkâr bağıracaktır :

— Kırk metelikle bir paket tütün!

Acılarını ve günah fikrine karşı duydukları o ürkek hoşlanmayı uzun zaman gizlemeye müktedir ruhlar vardır. Bayan Bruneau da böyle yaptı. Dayanabildiği kadar, rezilâne teklife ve arsızca göz kırpmalarına, bunları ciddiye almayan bir eda ile tahammül etti. Sonra, bir gün küçük evini öylece bırakarak, eşyalarını ve bir işe yaramayan kocasını alıp taşındı, bizden çok uzakta, tâ Bel - Air'in yukarısında oturmaya gitti.

ANNEM VE HAYVANLAR

Altı yaşında iken Paris'e yaptığım bir seyahatten bütün hatırladığım, bir sürü kaba gürültü, tren, kira arabaları olmuştu. Beş sene sonra Paris'te geçirdiğim bir haftanın bende bıraktığı hâtıra ise, kuru bir sıcak, soluğu kesen bir susuzluk, hummalı bir yorgunluk ve Saint - Roche sokağının bir otel odasındaki pireler oldu. Aynı zamanda, evlerin yüksekliğinin üzerimde yaptığı müphem baskının tesiriyle olacak, mütemadiyen başımı kaldırdığımı ve bir fotoğrafçının, ihtimal her çocuğa yaptığı gibi, beni de «fevkalâde» bularak nasıl bir anda kendine bağladığım da hatırlıyorum. Aradan beş senelik bir taşra hayatı daha geçiriyor ve Paris'i hiç düşünmüyorum.

Lâkin onaltı yaşında, müzeleri, tiyatroları ve mağazaları gezmekle geçen onbeş günden sonra tekrar Puisaye'e döndüğüm zaman, kendim kadar çılgın, saf ve kararsız, esef, ümit ve küçümseme hisleriyle karışık, şıklık ve oburluk hâtıralarım arasında, hayvansız evler diye adlandırdığım şeye karşı duyduğum hayreti ve hazin nefret hissini de beraberrimde getiriyordum. Bu bahçesiz kutuları, yemek odasının kapısı arkasında hiçbir kedinin miyavlamadığı, şöminenin önünde, bir hah gibi sürüklenen bir köpek köşesinin ezilmeden geçildiği bu çiçeksiz meskenleri, içten bir okşayış ararken, elin cansız bir mermere, tahtaya, kadifeye dokunduğu bu aile ruhunden mahrum apartmanları, acıkmış hislerle, canlı

yapağıya veya yapraklara, ılık tüylere, çiçeklerin heyecan verici rutubetine şiddetli bir dokunma ihtiyacı ile terk ediyordum.

Sanki onları hep bir arada bulmuşum gibi, annemi, bahçeyi ve hayvanların tümünü, hiç ayırmadan selâmlıyordum. Dönüş saatim, tam sulama vaktine rastlamıştı ve günün bu altıncı saatini, mavi basma entariyi ıslatan yeşil, emzikli su kovaşını, bu otların karışık kuvvetli toprak kokusunu, unutulmuş bir kitabın beyaz sayfasına, beyaz tütün çiçeğinin beyaz tüveycine, bir sepetteki kedinin beyaz beneklerine takılan, batan günün pembe ışığını hâlâ seviyorum.

Üç renkli Nonoché bir gün evvel yavru lamıştı, kız Bijo da ertesi gece. Durmadan piç doğuran, uzun yumuşak tüylü Musette'e gelince...

— Cici - Minet, git de Musette'in yavrusuna bak.

Musette'in, kurşunî tüyler arasında çilek gibi pembe, nazik memelerini bir dana gibi çektiiren, eğer... eğer annem onuna için, eski bir beyaz eldiveni keserek, boynuna kadar çıkan memelikler dikmemiş olsaydı, tırnaklı pençeleriyle, ipek gibi yumuşak bir karnı yırtabilecek muttarit darbelerle ezen, kül rengi, henüz gözleri açılmamış, âdeta kendisi kadar büyük bir canavarı, bir av köpeği yavrusunu emzirdiği mutfağa gittim. Bir jandarmaya bu derece benzeyen on günlük bir köpek yavrusu hiç görmemiştim.

Ben yokken ne hazineler ortaya çıkmıştı! Ayırdedilemeyecek kadar birbirlerine karışmış kedilerle

dolu büyük sepete koştum. Bu turuncu kulak Nonoc-he'undu. Ya bu, siyah tüylü Ankara kedisi kuyruğu kimindi? Bu, ancak güzel bir kadın gibi tahammülsüz, kızı Bijou'nun olabilirdi. Siyah bir tavşan pençesi gibi, uzun, kuru ve ince bir pence gökyüzünü tehdit ediyordu; bu karışıklık içinde, açlığını gidermiş, karnı havada uyuyan, bir misk kedisi gibi benekli, küçük bir yavru sanki katledilmiş yatıyordu... Mesut, bu iyice yalanmış, tüyleri düzeltilmiş, kuru ot ve süt kokan yavrularla anneleri ayırıyordum, ve senede dört defa anne olan, memelerine bir dizi yeni doğmuş yavru asılı Bijou'nun, kocaman dili ile beceriksiz bir gürültü, bir ocak ateşi hırıltısı çıkartarak, bir ayağı gözlerinin üstünde, keyfinden hareketsiz yatan ihtiyar Nonoche'un sütünü emmekte olduğunu farkediyordum.

Kulağımı verip, kimi vakur, kimi gümüş gibi berrak, kedi cinsinin esrarlı imtiyazı olan ve uzaklardaki bir fabrikanın gürültüsünü, mahpus bir kanatlı böceğin vızıltısını, derin uykusu değirmen taşını durduran nazik bir değirmeni andıran bu çifte kedi hırıltısını dinliyordum. Birbirlerini emziren bu kedi zinciri beni hiç de şaşırtmıyordu. Kırlarda yaşayan ve gözlerini kullananlar için her şey mucizevî ve sadedir. Bir dişi av köpeğinin, küçük bir kedi yavrusunu emzirmesini, bir kedinin uyumak için, bazen bu uykucunun ipek gibi yumuşak tüylerinden yuvarlarına koymak üzere, gagalarıyla birkaç tel koparan yeşil kanarya kuşlarının itimadla öttükleri bir kafesin üstünü seçmesini çoktandır tabii buluyorduk.

Çocukluğumun bir senesini, rüzgârın yere attığı, ekim yavrusu iki kırlangıcı beslemek için, mutfakta veya inek ahırında nadir kış sineklerini yakalamaya vakfettim. Hiç bir ölü ava tenezzül etmeyen, bu doymak bilmez geniş gagalıları kurtarmak gerekmez miydi? Onların sayesinde, ehlileşmiş kırlangıçların, insanlara alışmak bakımından küstahlıktan en şımarık köpeği geride bıraktıklarını biliyorum. Bizim iki kırlangıç, omuza, başa konarak, iş sepetinde yuvalayarak, tavuklar gibi masa altında koşarak, bu hale şaşıp kalan köpeği gagalıyarak, ne yapacağını şaşırان kedinin burnu dibinde bağırarak yaşıyorlardı... Ce-bimde okula geliyorlar ve hava yolu ile eve dönüyorlardı. Kanatlarının parlak tırpanı büyüyüpte bilendiği zaman, her saat ilkbahar semasının yüksekliklerinde kaybolurlardı, fakat «kü..çük..ler!» diye tiz bir çağırma onları iki ok gibi rüzgârı yarararak aşasıya indirir ve siyah çelik rengi kıvrık pençeleriyle sıkı sıkı tutunarak saçlarıma konarlardı.

Doğduğum evin hayvanları arasında her şey sade ve bir peri masalı gibiydi... Bir kedinin çilek yiyebileceğini hiç ummazdınız değil mi? Ama ben bunu kaç kere gördüğüm için, bu siyah İblis, Babou'nun bir yılan balığı gibi sinsi ve boylu boyunca uzanarak, bir çeşnici gibi Bayan Pomié'nin meyve bahçesindeki çileklerin en iri ve en olgunlarını seçtiğini biliyorum. Açmış menekşeleri, gayet şairane ve dalgın koklayan da gene oydu. Pellison'un örümceğinin musiki meraklısı olduğunu bilmem size anlattılar mı? Buna hayret edecek her halde ben olmazdım. Ama, tam on

altıncı baharımı kutladığım sene - babamın dediği gibi - annemin tavanındaki örümceği anlatarak, beşeriyetin bilgi hazinesinin bende hisseme düşen naçiz yardımı yapmış olayım. Üstüne, ufak tefek ziynetlerle bezenmiş bir haç çizili bir diş sarımsağı andıran karnı ile, inan olsun, güzel bir bahçe örümceği Gündüzleri, yatak odasının tavanında gerili ağında uyur veya avlanırdı... Gece saat, üçe doğru mütad uykusuzluk anneme başucunda lambayı yaktıp, kitabı açtığı zaman, şişko örümcek de uyanır, bir arazi mühendisi gibi ölçülerini hesaplar ve ince bir telin ucunda tavandan ayrılarak, doğruca, bütün gece üzerinde bir fincan çukulatanın ılık durduğu gazocağının üstüne inerdi. Ağır ağır, büyük bir inci gibi rehavetle sallanarak iner, sekiz ayağı ile fincanın kenarına yapışır, başı önde, içine doğru eğilir ve doyuncaya kadar içerdi. Sonra, sütlü çukulata ile ağırlaşmış, çok dolu bir karnın gerektirdiği gibi duraklayarak, düşünceye dalarak yukarıya çıkar, ipek techizatlı gemisinin ortasındaki yerine geçerdi...

Üstümde hâlâ bir seyyahat mantosu, kırallığının ortasında, yorgun, büyülenmiş, yeniden meclup olmuş bir halde hayallere dalmıştım.

— Anne, örümceğin nerde?

Annemin, gözlüklerin büyülttüğü gri gözleri hüzenlendi :

— Yazıklar olsun sana, Paris'ten, bana örümceğin ne olduğunu sormak için mi geldin?

Sevmekte beceriksiz, en temiz hislerimle utanarak burnumu eğiyorum.

— Bazen, gece uyuyamadığım zamanlar, örümceğin saatini düşünürdüm de...

— Minetciğim demek uyuyamıyordun? Yatağın rahat değil miydi?... Örümcek her halde ağında olacak. Ama, gel bakalım benim tırtıl uyuyor mu? Galiba kozasını yapmak üzere, ona küçük bir sandık kuru kum koydum. Bir cins kelebek tırtılı, her halde bir kuş yaralamış olmalı, ama şimdi iyileşti...

Tırtıl, bir kara çalının kıvrımına kalıp gibi uzanmış, belki de uyuyordu. Etrafında yaptığı tahribat, kuvvetine şahadet ediyordu. Delik deşik edilmiş yapraklar, kemirilmiş sapsar ve soyulmuş filizlerden başka bir şey görünmüyordu. Tombul, bir başparmak kalınlığında, on santimetreden bir az daha uzun, tüylü ve kabarık firuze beneklerle bezenmiş lahana yeşili kıvrımlarını kabartıyordu. Onu usulca kaldırdım, tekrar yerine bıraktığım zaman, dala bir vantuz gibi yapışan küçük tırnaklı ayaklarını ve daha açık renk karnını göstererek öfke ile kıvrıldı.

— Anne, ne varsa hepsini yalamış yutmuş!

Gözlüklerinin altında annemin gri gözleri, mütereddit, ne diyeceğini şaşırılmış bir halde, kırpılmış karaçalıdan tırtıla, tırtıldan bana, gidip geliyordu.

— İyi ama, ben ne yapabilirim ki! Hem biliyor musun, yediği karaçalı da hanımelini boğuyordu.

— Ama tırtıl, hanımelini de yiyecek.

— Ne bileyim ben... Buna ne yapabilirim ki... bu hayvancağızı öldüremem ya...

Her şey hâlâ gözlerimin önünde, sıcak duvarlı bahçe, ağaçta asılı son kara kirazlar, uzun, pembe bulutlarla harelennmiş gökyüzü hepsi parmaklarımin ucunda : tırtılın şiddetli isyanı, ortanca yapraklarının ıslak, kalın derisi ve annemin sertleşmiş küçük eli. Rüzgâr, dilersem sert, yalancı hazaran kâğıdı buruşturuyor, o gün ve bütün diğer günler, tâ son nefesine kadar birbirine benzeyen sözler söylemiş olan sese lâyıkiyle refakat etmek için, porsuk ağacının taraklarıyle binlerce hava cereyanına bölünerek terennüm ediyor :

— Bu çocuğa bakmak lâzım... Bu kadın kurtulamaz mı?... Acaba, bu insanların evlerinde yiyecekleri var mı?... Bu hayvancağızı öldüremem ya...

KİTABELER

— Astoniphronque Bonoscope hayatta iken ne iş yapardı?

Ağabeyim başını arkaya attı, ellerini dizi üzerinde bağladı ve kaba insan görüşünün ulaşamayacağı kadar uzaklarda, Astoniphronque Bonoscope'un unutulmuş hatlarını seçebilmek için gözlerini kırptı.

— Şehir davulcusu idi. Fakat evinde döşemecilik eder, iskemlelere ot doldurup tamir ederdi. Şişman bir adamdı... puf, pek öyle mühim bir kimse değil. İçerdi ve karısını döverdi.

— Öyle ise neden kitabesine «iyi bir baba, iyi bir eştî» diye yazdın?

— Çünkü evli insanlar için öyle denilir.

— Dünden beri başka kim öldü?

— Bayan Egremimy Pulitien

— Kimdi bu Bayan Egremimy?

— Egremimy, sonunda bir «y» ile. Öyle bir kadın işte, daima siyahlar içindeydi, tire eldivenler giyerdi...

Ve ağabeyim, tırnaklar ucunda dolaşan tire eldivenler fikri sinirine dokunmuş gibi dişleri arasından ısıklık çalarak sustu.

On üç yaşında idi, ben de yedi. Dibinden kesilmiş siyah saçları, solgun mavi gözleriyle bir İtalyan modeline benziyordu. Son derece tatlı ve hiç mi hiç ele avuca sığmaz bir çocuktü.

— Hatırıma gelmişken söyleyim diye tekrar söze başladı, yarın sabah saat onda hazır ol, bir âyin var

— Ne âyini?

— Lugustus Lrutruméque'in ruhunu dinlendirmek için bir âyin.

— Hangisinin? babasının mı oğlunun mu?

— Babasının.

— Saat onda gelemem, mektepteyim

— Ne yazık, âyini göremiyeceksin. Şimdi beni yalnız bırak. Bayan Egrémimy'nin kltabesini düşünmem lâzım.

Bir emir gibi çınlayan bu ihtarla rağmen, ağabeyimi tavan arasına kadar takip ettim. Bir sehpa üzerinde, mukavva tabakaları, yassı mezar kapakları, yuvarlak başlı sütunlar, tepesine bir haç kondurulmuş dört köşe merkadler şeklinde kesiyor, yapıştırıyordu, sonra üzerlerine çini mürekkebi ile, süslü büyük harflerle, tam bir «mezarıcı» üslûbunda, hayatta kalanların eseflerini ve muhayyel ölünün meziyetlerini sayıp döken kısa veya uzun kltabeler yazıyordu.

«Burada, 22 Haziran 1884 de elli yaşında vefat eden Astroniphronque Bonoscope yatıyor. iyi bir baba, iyi bir eştî. Cennet onu bekliyordu, dünya ona esef ediyor. Yolcu, onun için dua et!»

Bu bir kaç satır, bir kltaplık biçiminde, kabartma taklidi sulu boya resimlerle bezenmiş güzel bir

mezar taşı üzerine siyahla yazılmıştı. Resimliklerin muvazenesini temin eden destek gibi bir payanda, onu zerafetle arkaya eğiyordu.

Ağabeyim :

— Bir az kuru oldu, dedi. Ama bir şehir davulcusu... Ne ise Bayan Egrémimy'de acısını çıkarırım.

Bana, bir taslağını okumaya razı oldu :

«Ey! Hristiyan sevcelerin örneği olan sen! Dört defa anne olarak on sekiz yaşında öldün! Göz yaşları içindeki çocuklarının feryatlarına aldırmayarak gittin! Ticaretin zevale doğru gidiyor, kocan boş yere seni unutmaya çalışıyor!...» Şimdilik bu kadar,

— İyi başlıyor, onsekiz yaşında dört çocuğu mu vardı?

— Söyledik ya.

— Demek ticareti de zevale doğru gidiyor? Zevale doğru giden bir ticaret ne demek?

Ağabeyim omuzlarını kaldırdı :

— Sen anlayamazsın, dedi, daha yedi yaşındasın. Zambak şişesini sıcak suya koy da erisin. Sonra bana, doğdukları gün ölen Aziom'un ikizlerinin mezarı için mavi inciden iki küçük çelenk hazırla.

— Oh!... Nasıl güzel miydiler?

Ağabeyim :

— Çok güzeldiler, dedi. Tıpkı birbirinin eşi sarışın iki oğlan. Onlar için yeni bir buluşum var.

Boru gibi yuvarlak mukavvadan, yarısı kesik iki sütun, üzerine mermeri taklid ediyorum ve inci çelenkler koyuyorum. Ya! dostum.

Hayranlıkla ıslık çaldı ve konuşmadan çalıştı. Etrafında, tavanarası küçük, beyaz mezarlarla çiçeklenmişti, büyük bebeklere mahsus bir mezarlık. Onun bu merakında, ne her hangi bir saygısızca alay, ne de cenaze şaşasından eser vardı. Hiç bir zaman *Dies iroe'*yi söylerken papasların giydikleri âyin elbisesini taklid için bir aşçı önlüğünün kordonlarını boynuna bağlamamıştı. Fakat, başkalarının Fransız bahçelerini, havuzlu bahçeleri veya sebzelikleri sevdikleri gibi, o da bu ebedî istirahat yerlerini seviyordu. Kendine has, hafif yürüyüşü ile gider, on beş kilometre civardaki bütün köy mezarlıklarını gezer ve bana bir kâşif gibi anlatırdı :

— Görme dostum, Escamps'da öyle güzelleri var ki, bir noter bahçıvanın kulübesi kadar büyük bir şapel'de yatıyor. Camlı kapısından bakınca içerde bir mihrap, çiçekler, yerde bir minder, bir de kumaş kaplı sandalye görünüyor.

— Bir sandalye mi? Kimin için?

— Her halde ölü için olacak, gece döndüğü zaman.

Küçük çocukları ölüm ve kan korkusuna karşı koruyan bu tatlı dalâleti, bu sâkin vahşiliği tâ küçüklüğünden beri muhafaza etmişti. On üç yaşında, hâlâ bir canlı ile bir ölü arasında büyük bir fark

görmüyordu. Oyunlarım, gözlerimin önünde, selâmladığım, yakınlarından haber sorduğum şeffaf ve gözle görünür muhayyel şahıslar canlandırırken, ağabeyim ölümler icad ederek onlara büyük bir samimiyetle muamele eder ve onları, kimini baş ucunda yaldızlı bir haçla, kimini gotik bir kubbe altında uzanmış, kimini de sadece fani hayatını öven bir kitabe ile örtülü olarak, elinden geldiği kadar süslerdi.

Bir gün geldi, tavan arasının zemini ona yetmez oldu. Beyaz mezarlarının şerefini korumak için yumuşak ve kokulu toprak, hakiki çimen, sarmaşık ve selvi istedi... Mutantan isimli ölümlerini bahçenin dibindeki mazi koruluğunun arkasına taşıdı. Nerkis başları ve küçük inci çelenkler serpiştirilmiş bu mezar kalabalığı çimenliğe kadar taşıyordu. Ama gayretli mezarıcı artist gözünü kırparak :

— Ne güzel oldu! diyordu.

Bir hafta sonra, annem oradan geçti. dehşet içinde dona kaldı, bütün gözlükleriyle baktı - bir tek camlı gözlük, bir saplı gözlük, bir uzak gözlüğü - ve ayaklarıyla bütün mezarları çiğneyerek nefretle bağırdı :

— Bu çocuk, sonunda tımarhaneyi boylayacak! Çılgınlık bu, sadizm bu, canavarlık bu, küfür bu... Bu... Ne olduğunu bilmiyorum artık bu rezalettir!...

Büyük bir insanı bir çocuktan ayıran uçurumun üstünden suçluyu seyrediyordu. Kapak taşlarını, çelenkleri ve kesik sütunları öfkeli bir tırmık darbesiyle topladı. Ağabeyim, eserinin maktele sürüklen-

mesine itiraz etmeden tahammül etti ve çıplak çimenliğin önünde, gölgesini taze bellenmiş toprağa sergen mazi çitinin önünde, bir şair melâliyle beni şahit tuttu:

— Mezarsız bir bahçe ne kadar hazin oluyor, değil mi?

«BABAMIN KIZI»

Ondört, onbeş yaşlarıma bastığım sıralarda uzun kollar, düz bir sırt, çok küçük bir çene ve gülümsediğim zamanlar şaşılacak elâ gözler - annem bana. hani bir tuhaf bakıyor derler ya, işte öyle bakmaya başladı. Bazen, kitabını veya iğnesini dizinin üstüne bırakır ve gözlüklerinin üstünden, gri mavi gözleriyle bana hayret dolu, âdeta şüpheli bir nazarla bakardı,

— Gene ne yaptım, anne?

— Hiç., Babamın kızına benziyorsun.

Sonra, kaşlarını kaldırır, kitap veya iğnesini eline alırdı. Bir gün, artık bir gelenek halini alan bu cevaba şu soruyu ekledi :

— Babamın kızı kimdir biliyor musun?

— Tabii sensin.

Hayır küçükhanım, ben değilim.

— Ya!... Sen babanın kızı değil misin?

Teşvik ettiği serbest bir konuşma tarzına hiç kızmadan devam etti.

— Canım elbette! Ben de ötekiler gibi yâni, kim bilir... kaç tane idik? Ben yarısını bile görmedim. İrma, Eugène, Paul ve ben, hep o, pek az tanıdığım aynı annedendik. Ama sen, babamın, yeni doğmuş olarak, bize nereden geldiğini söylemek zahmetine bile katlanmadan eve getirdiği kıza benziyorsun, Ah!

o Goril... Görüyor musun Cici - Minet, ne kadar da çirkindi? Ama gene de bütün kadınlar ona asılırlardı.

Yüksüğünü, duvarda asılı, Daguerre usulü fotoğrafa doğru kaldırdı. Gümüş sırmı altında, yüksek beyaz kıravatlı istihfafla bakan solgun gözlü, ona habeshi diye ad takılmasına vesile olan kalın, yassı zenci dudaklar üstünde uzun burunlu «melez bir erkeğin» - zannedersenem dörtte bir nisbetinde - büst olarak portresini gizleyen bu fotoğrafı şimdi bir çekmecede saklıyorum.

Annem :

— Çirkindi ama endamı yerinde idi, diye devam etti, hem de mor tırnaklarına rağmen cazibeli bir erkekti. Sen onu bana sor yalnız o çirkin ağzını bana miras bıraktığı için ona kızıyorum.

— Ya! hiç de değil. Sen güzelsin.

— Ben ne dediğimi biliyorum. Bereket versin, bu zenci dudağı bende karar kıldı da, sizlere geçmedi... Babamın kızı, ben sekiz yaşında iken bize geldi. Goril bana «Ona bakınız, kardeşinizdir» dedi. Bize «siz» diye hitap ederdi. Sekiz yaşında hiç de kendimi güç bir durumda hissetmedim, zira çocuklar hakkında bir şey bilmiyordum. Neyse ki babamın kızının bir de dadısı vardı. Fakat onu kollarımın arasında tutarken, parmaklarının kâfi derecede mevzun olmadıklarını farkedecek zamanı buldum. Babam güzel elleri çok severdi... Ve derhal çocukların zalimliği ile, ellerimin arasında eriyen bu küçük, yumuşak

parmaklara şekil vermeye koyuldum... Babamın kızı, her elinde beş tane olmak üzere, biçimli, güzel tırnaklarının ucunda kabarmış on küçük abse ile hayata gözlerini açtı... Evet... Görüyorsun ya annen ne kadar fena idi... Öyle güzel yeni doğmuş bir bebek... Bağınyordu. Doktor «bu parmakiltihabından bir şey anlayamıyorum» diyordu ve ben titriyordum. Ama gene de suçumu itiraf etmedim. Çocuklarda yalan söylemek hissi o kadar kuvvetlidir ki... Umumiyetle bu hal sonradan geçer. Sen de Cici - Minet, artık büyüyorsun. Bakalım büyüdükçe daha az yalancı olacak mısın?

İlk defa olarak annem beni müzmin yalancılıkla itham ediyordu. Yeni yetişen bir genç kızın içinde fesat veya nazik ne kadar mürailik varsa hepsi bir anda, geleceği okuyan, irşad edici derin, mavi bir bakış altında sarsıldı. Ama annem çoktan alnıma koyduğu elini hafifçe çekmiş ve tatlılığını, hassasiyetini bulan mavi gözler âlicenablıkla benimkilerden ayrılmıştı.

— Biliyor musun, sonradan babamın kızına çok iyi baktım. Bakmasını öğrendim. Güzelleşti, büyüdü, senden de sarışın oldu. Sen ona öyle benziyorsun, öyle benziyorsun ki... Zannedersem çok erken evlendi... Pek emin değilim. Fazla bir şey de bilmiyorum, çünkü babam sonradan onu, bize bir şey söylemeğe tenezzül etmeden, getirdiği gibi götürdü. Yalnız ilk senelerini bizimle beraber, Eugène, Paul, Irma ve büyük maymun Jean'la beraber, babamın çikolata,

imal ettiği evde geçirdi. O vakitler çikolata, kakao, şeker ve vanilya ile yapılırdı. Gevşek bir halde taraçaya bırakılan çikolata kalıpları evin st katında kururdu. Ve her sabah, beş yapraklı oyma çiçekler biçiminde basılmış çikolata izleri, gece kedilerin oradan geçmiş olduğunu açığa vururdu...

Bu konuşmanın sonu hafızamdan tamamiyle silinmiş. Bu kesinti o kadar ni ki, sanki o anda birdenbire sağırlaşmışım gibi, çünkü annem, unutulmuş sevgili ölülerini anarken, ben, Babamın Kızına tamamiyle lâkayt, hülyalara dalar, bir kokuya, gözlerimin önünde canlanan bir hayale : gevşek kalıplar halinde kuruyan çikolatanın kokusuna, serseri kedinin pençeleri altında açılan oyma yapraklı çiçeklere takılır kalırdım.

DÜĞÜN

Henriette Boisson evlenemiycek, artık ondan ümidi kestim. Ne mutfağın taşlarını yıkamasına, ne de iplere veya çalılara çamaşır sermesine hiç de mâni olamayan küçük, yuvarlak, yedi aylık bir karnı önünde sürüklüyor. Benim memleketimde böyle bir karınla evlenilmez. Bayan Pomié ile Bayan Léger belki yirmi defa anneme söylediler : «Kızınız gibi yetişmiş bir kızın yanında, böyle bir hizmetçiye nasıl tutuyorsunuz, bir türlü anlıyamıyoruz. Bir hizmetçi ki.. bir hizmetçik...»

Ama annem, bir anne ile çocuğunu sokağa atmaktansa varsın beni «parmakla gösterebilir» diye kesip attı.

Demek ki, Henriette Boisson evlenemiycek - Ama, bizde oda hizmetçisi olarak çalışan Adrienne septmance güzel, canlı, hem de bir aydanberi çok şarkı söylüyor. Dikiş dikerken şarkı söylüyor, boynuna, siyah markşit taşı taklidi kurşundan yapılmış bir motif etrafına satenle dantel geçirilmiş bir fiyango iğneliyor. Siyah saçlarına, kenarı incili bir tarak oturtuyor ve aynanın önünden her geçişinde, siyahlı beyazlı kareli basma önlüğünün büzgülerini, dim dik duran göğsünün üstüne çekiyor. Bu alâmetler, tecrübemde beni aldatmıyor. On üç buçuk yaşımdayım ve sevgilisi olan bir hizmetçinin ne demek olduğunu biliyorum. Adrienne Septmance evlenecek mi? Asıl mühim olan bu...

Dört kız, üç oğlan amca çocukları olan Septmance'lar hep beraber, bir yolun kenarındaki eski ve çiçekli bir kulübede barınıyorlar.

Ne güzel bir düğün göreceğim orada! Annem sekiz gün sızlanacak, «münasebetsiz dostlarımdan», uygunsuz hareketlerimden» bahsedecek, seni ben götürürüm, diye beni tehdit edecek, sonunda da yorgunluktan ve fitrî vahşiliğinden bundan vazgeçecek...

Adrienne Septmance'ı gözlüyorum. Şarkı söylüyor, işini aceleye getiriyor, yapmacık bir tavırla, yüksek sesle gülüyor.

Geçtiği her yerde, burada saç kesen Maumond'un dükkânında satılan, sanki bademciklerle koklanıyormuş gibi insanın genzini yakan ve sokaklarda kuruyan şekerli at sidiğini hatırlatan o âdi kokuyu duyuyorum...

Tefaruk suyunun ne olduğunu hiç bir zaman bilmeyen annem :

— Adrienne, şiz tefaruk suyu kokuyorsunuz, diye kestirip atıyor.

Nihayet, mutfakta, beyaz hasır şapkası altında kara yağız, sanki iyi bir iş için gelmiş gibi sırtını duvara vermiş, sessiz oturan bir delikanlıya rashyorum. Ben sevinçten uçuyorum. Annemin ise keyfi kaçıyor. Akşam yemeğinde babama :

— Bu kızın yerine kimi bulacağız, diye soruyor.

Ama babam, Adrienne Septmance'ın Marie Bardin'den sonra geldiğinin acaba farkında mı?

Annem :

— Bizi de davet ettiler, diye ilâve ediyor. Tabii ben gitmiyeceğim. Adrienne Küçüğü, «demoiselle d'honneur» (nedime) olarak rica etti... İşte hiç yoktan bir üzüntü...

Ama «Küçük» çoktan ayakta, önceden hazırlanmış söylevini bûlbûl gibi okuyor :

— Anne, Julie David ve bütün Follet'lerle beraber gideceğiz. Anlıyorsun ya, Follet'lerle hep beraber olunca senin için merak edecek bir şey kalmaz. Bayan Follet'in arabası bizi götürüp getirecek, kızlarının saat ona kadar dansedeceklerini daha fazla gecikmiyeceklerini söylüyor, hem...

Kızarak susuyorum, zira annem, sızlanacak yerde, son derece müstehzi bir istihfafla beni süzüyor :

— Ben de onüç yaşında oldum. Kendini bu kadar yormana lüzum yok. Sadece «hizmetçi düğünlerine bayılıyorum» de, kâfi.

Kuşağı erguvan rengi beyaz elbisem, beni sıcak tutan, arkama salınmış saçlarım, boz kırmızı ayakkabılarım ve — kısacık, kısacık — beyaz çoraplarım, hepsi daha bir gün evvelinden hazırды, zira dalgalı dursun diye örülen saçlarım tam kırk sekiz saat şakaklarımı gerdi durdu.

Hava güzel, yakıcı bir sıcak var. Tam bir köy düğünü havası. Kilisede takdis merasimi uzun sürmedi. Düğün alayında Follet'nin oğlu beni koluna aldı, ama alaydan sonra, on üç yaşında bir eşi ne yapsın?

Bayan Follet; bir örnek mavilere bürünmüş dört kızının, mor ve pembe şanjanlı tiftik kumaştan bir elbise giymiş olan Julie David'in ve benim gülüşmelelerimizle dolup taşan iki tekerlekli arabayı sürüyor. Arabalar yolda sıçrayarak ilerliyorlar ve işte, en çok sevdiğim an yaklaşıyor...

Köy düğünü yemeklerinin bu şiddetli tadını acaba kimden almışım? Üzerinde, kabartma, kırmızı haziran gülleri parlayan ham çuha kaplı anbar duvarları arasında yenilen tavşan kızartması, sarmısaklı but yahnisi ve kırmızı şaraplı yumurtaya karşı duyduğum bu bir nevi iman, hiç de boğazlarına düşkün olmayan anne ve babamı atlıyarak acaba hangi ecdattan bana miras kalmış?

Henüz onüç yaşındayım ve bu, saat dört yemeklerinin mûtab listesi beni hiç de yıldırıyor.

Kesme şeker dolu, cam komposto kâseleri masanın üstüne serpiştirilmiş. Herkes bunların, yemek arasında dili çözen ve iştahı açan, şaraba batırılmış şekerleri emsinler diye konulmuş olduğunu biliyor. Oburluk nümunesi Bouilloux ile Labbé her düğün evinde yaptıkları gibi Setmance'larda da derhal boğaz yarışına giriyorlar. Labbé, inek sağmak için kullanılan bir kovadan beyaz şarap içiyor, Bouilloux da, önüne getirilen koca bir buttan, iyice sıyrılmış kemiklerden başka kimseye bir şey bırakmıyor.

Türküler, bol yiyecek, içecek. Adrienne'in düğünü çok güzel bir düğün. Beş türlü et, üç çeşit de ara yemeği ve tatlı olarak da tepesinde alçıdan bir gülün titrediği kos helvası. Saat dörttenberi anbarın ardına kadar açık duran kapısı, yeşil havuzu, ona siper olan karaağaçları, ağır ağır, akşam pembeliğinin yüksekliği bir gök parçasını çerçeveleyiyor. Adrienne Septman-ce, tül bulutu altında esmer ve değişmiş, dermansızlığını kocasının omuzuna yüklüyor. Terden parlayan yüzünü siliyor. Kemikli, ince uzun bir köylü, inek gibi büğürerek vatanperver kıt'alar söylüyor : «Paris'i kurtaralım! Paris'i kurtaralım» ve ona korkarak bakıyorlar, zira sesi gür ve hazine, kendisi de uzaktan geliyor. «Düşünün bir kere! tâ Dampierre sous Bouhy'den gelmiş bir adam» en az buradan otuz kilometre!» Kırlangıçlar, su içen hayvanların üstünde avlanıyor ve bağırıyorlar. Gelinin annesi, bilinmez ne için, ağlıyor. Julie David entarisini lekeledi. Follet'lerin maviler içindeki dört kızı, büyüyen karanlıkta fosfor mavisi görünüyorlar. Şamdanları, ancak balo başladığı zaman yakacaklar... Yaşamın dışında bir saadet, oburluğunu tatmin etmiş bir insanın tatlı rehaveti, tavşan salçası, beyaz tavuk eti ve şekerli şarapla karnım doymuş ve sakinleşmiş bir halde, beni orada tutuyor...

Bouillard'ın tiz kemani, ansızın, sanki yaylarına basılmış gibi, Follet'leri, Julie'yi ve kenarları fitilli başlıklar giymiş bütün genç köylü kadınları yerlerinden fırlatıyor. «Kadril için yerlerinizi alın!» Masalar ve sıralarla birlikte, artık bir işe yaramayan Labbé ile

Bouilloux'yu da dışarıya sürüklüyorlar. Haziran akşamlarının uzun süren alaca karanlığı, domuz ahırının ve civardaki tavşan kümesinin kokusunu daha da keskinleştiriyor. Kendimi arzusuz, dans edemiyecek kadar ağırlaşmış, tiksiniş ve lüzumundan fazla yemiş bir insan gibi üstün hissediyorum. Yiyip içmenin - benimkinin - galiba sonu geldi.

Julie David bana :

— Gel, bir az dolaşalım, diyor.

Beni çiftliğin bostanına sürüklüyor. Buruşmuş kuzu kulağı, adaçayı ve yeşil pırasa, kokularıyla adımlarımızı tutsuluyor ve arkadaşım durmadan söyleniyor. Saçları, sayısız firketelerle hazırlanmış koyun kıvrıklığını kaybetmiş ve sarışın küçük kız teni, uvulmuş bir elma gibi yanaklarında parlıyor...

— Caillon'un oğlu beni öptü... Damadın gelince bütün söylediklerini duydum... Ona «bir dans daha, sonra usulca sıvışırız» dedi. Armadine Follet, herkesin önünde bütün yediklerini çıkardı...

Terliyorum. Benimkine yapışan, nemli, küçük bir kız kolundan kolumu çekiyorum. Başkalarının teninden hoşlanmıyorum... Çiftlik evinin arkasında, aydınlık bir pencere açık duruyor, sivri sinekler ve pervaneler, tüten bir Pigeon lâmbasının etrafında halka halinde dönüyorlar.

Julie :

— Yeni evlilerin odası, diye fısıldıyor.

Yeni evlilerin odası... Siyah armut ağacından kocaman bir dolap, bu beyaz duvarlı, basık odayı bütün cesameriyle kaplıyor ve yatakla dolap arasında kalan bir sandalyeyi âdeta eziyor. Çalı demeti gibi iple bağlanmış, gül ve papatyalardan yapılmış kocaman iki buket şöminenin üstünde, mavi cam vazolar da soluyor ve cenaze merasimlerini takip eden keskin bir kurumuş çiçek kokusu tâ bahçeye kadar yayılıyor... Edirne perdeleri altında dar ve yüksek yatak, kuş tüyü ile doldurulmuş, kaz tüyünden yastıklarla kabarmış yatak, ter, günlük, hayvan soluğu ve salça buharı kokan bu günün nihayet bulduğu yatak.

Bir pervanenin kanatı, lâmbanın alevinde kavruyor ve âdeta onu söndürüyor. Alçak pencereye dayanmış, bahçeyi tahkir eden petrol ve kurumuş çiçek kokusu ile ağırlaşmış insan kokusunu tesseffüs ediyorum. Birazdan yeni evliler buraya gelecekler. Bunu hiç düşünmemiştim. Bu derin tüyleri gömülecekler. Kalın kepenkleri, kapıyı, bu küçük, boğucu mezarın bütün menfezlerini üzerlerine kapayacaklar. Aralarında, annemin cüretkâr safiyetinin ve hayvanların hayatının bana çok ve pek az şey öğrettiği o meçhul mücadele olacak... ve sonra?... Bu odadan ve hiç düşünmediğim bu yataktan korkuyorum, Arkadaşım gülüyor ve gevezelik ediyor :

— Follet'nin oğlunu gördün mü, verdiğim gülü ceketinin yakasına takmıştı. Nana Bouilloux'nun topuzunu gördün mü, Onüç yaşında olur şey değil!... Ben evlendiğim zaman hiç çekinmeden anneme

söyliyeceğim... Nereye gidiyorsun ayol? nereye gidiyorsun?

Salataları, kuşkonmaz çukurlarını örten toprak yığınlarını ezerek koşuyorum.

— Canım beni bekiesene! Ayol, ne oldu sana böyle?

Julie, bana ancak, sebze bahçesinin sınırında, balonun lâmbalarını saran kırmızı toz halesinin altında, gülüşmelerin, borazan ve yere sürtünen ayak seslerinin yükseldiği anbarın, emniyet verici anbarın yanında yetişiyor ve nihayet sabırsızlığı, kaybolmuş küçük bir kızın, kuzu melemesini andıran bir sesle mırıldandığı en bekienmedik cevabı ahyor :

— Gidip annemi görmek istiyorum.

UZUN SAÇLI ABLAM

Oniki yaşımdayım, konuşmam ve hareketlerim, bir az haşın, zeki bir erkek çocuğundan farksızdı, fakat gülünç tavırlarım, kadınlaşmaya başlayan bir vücut ve bilhassa etrafımda bir kırbaç gibi vınlayan iki saç örgüsü yüzünden hiç de erkek çocuklarına benzemiyordu. Örgülerim bana kahvaltisepetinin kulpuna geçirmek için ip, mürekkep veya boyaya batırmak için fırça, köpeği yola getirmek için kırbaç, kediği oynatmak içinde kurdale vazifesi görürlerdi. annem, her sabah okul arkadaşlarımdan yarım saat önce uyanmama mal olan bu kestane sarısı üzengi kayışlarına yaptığım işkenceyi görerek sızlanırdı. Karanlık kış sabahları, saat yedide, annem odun ateşinin önünde, lambanın ışığı altında, sallanan başımı tarar, fırçalarken; ben oturduğum yerde tekrar uyuya kalırdım. İşte, uzun saçlara karşı duyduğum muannit kin, o sabahlardan kalmadır... Bahçede, ağaçların alçak dallarına takılmış uzun saçlar, trapezle salıncağın asılı durduğu direğe dolanmış uzun saçlar bulunurdu. Kümesteki bir civcivi, bir ayağına sıkı sıkı dolanmış, tomurcuklanmış bir etle örtülü uzun bir saçın topallattığını farkettiğimiz güne kadar, anadan doğma topal sanmıştık.

Hayvan kokusunun sığındığı yapağı, zalim süs, uzun saçlar, siz ki gizlice ve gizlilik için okşanırsınız, siz ki, örtülü ve toplu iken gösterilir, dağınıkken saklanırsınız, kalçalara kadar salındığınız zaman dalganızda kim yıkanır? Bir kadını taranırken görecektik.

olsanız, sanki çıplakmış gibi kaçır. Aşk ve yatak odası da, sizi ancak bir yabancının gördüğü kadar görür. Dağınıkken, yatağı, huylanan derinin güçlkle alıştığı ağlarla, avare elin içinde çırpındığı otlarla, doldurursunuz. Akşam, firketeler düşüp de yüzün, karışık dalgalar arasında, vahşi vahşi parladığı bir an vardır - sabahleyin de buna benzer başka bir ân vardır... Ve işte bu iki ân için, uzun saçlar, aleyhinizde yazdıklarımın hiç bir mânası kalmaz...

Alzalı kadınlar gibi taranmış, iki örgümün ucunda iki kurdele, ortadan ayrılmış saçlarım, açıkta kalan şakaklarım, burnumdan çok uzakta kulaklarım ile iyice çirkinleşmiş olarak, bazen uzun saçlı ablamın yanına çıkardım. Öğleyin öğle yemeği saat onbirde bittiğine göre o, çoktan okumaya koyulmuş olurdu. Sabahları da yattığı yerde gene okurdu. Kapının gürültüsüne, dalgın, tatlı aşk romanı veya canlı macera ile buğulanmış siyah mongol gözlerini şöyle bir çevirir, gene kitabına dalardı. Dibine kadar yanmış bir mum, uzun zaman uyanık kaldığına şahitlik ederdi. Odasının, üzerine peygamber çiçekleri serpiştirilmiş açık kurşunî duvar kâğıdı, yatağın yanında, uzun saçlı ablamın kayıtsız bir hoyratlıkla duvara sürttüğü kibritlerin izlerini taşırdı. Uzun kollu, devrik yakalı afif geceliğinden yalnız elmacık kemikleri çıkık, bir Kalınuk güzeli gibi müstehzi ağızlı, çekici çirkinlikle, garip bir yüz görünürdü.

Hareketli gür kaşları sanki ipek kadar yumuşak iki tırtıl gibi kıvıldardı, dar alnı, ensesi, kulakları, beyaz ve bir az kansız et namına ne varsa hepsi sanki daha bidayetden saçların istilasına mahkûm gibiydi.

Uzunluk, kalınlık ve gürlük bakımından Juliette'in saçları o kadar anormaldi ki, onların hiç bir zaman lâıyk oldukları gibi hayranlık veya kıskançlık uyardıklarını görmedim. Annem, onlardan tedavisi imkânsız bir dert gibi bahsederdi : «Aman Allahım, gldip Juliette'in saçlarını taramalıyım.» diye içini çekerdi. Tatil günleri saat onda annemin bitkin bir halde birinci kattan indiğini, tarak ve fırçaları bir tarafa fırlattığını görürdüm: «Artık dayanamıyorum... Sol bacağı ağrıyor... Juliette'in saçını taramıyorum.»

Juliette'in kızıl tellerle karışık, hafif dalgalı saçları çözüken onu tamamiyle sarardı. Annem örgüleri çözdükçe, siyah bir perde sırtını, omuzlarını kaplar sırasıyla yüzü ve eteği de kaybolur ve nihayet gözün önünde bir an yırtmacından asyalı bir yüzün görüldüğü, el yordamiyle kumaşını aralamaya çalışan iki küçük elin kıvıldattığı, muvazi dalgalı, koyu renk ipekten yapılmış, huni biçimi garip bir çadır, kaldırdı.

Sığınak, sağlam bir bilek kadar kalın, su yılanları gibi parlak dört kabloyu andıran dört örgü halinde kıvrılırdı. Örgülerden ikisi şakaklarının üstünden başlar, diğer ikisi de ense kökünde, ortada bir çizgi halinde uzanan mavimsi bir derinin iki yanından

aşağı doğru inerdi. Sonra, genç alnında gülünç bir nevi taç halinde toplanır, örgüden diğer bir çörek de, daha aşağıda, sanki utancından ezilen enseye yüklenirdi, Juliette'in sararmış portreleri bunu pek güzel isbat ediyor : hiç bir zaman, saçları onunkinden daha kötü düzeltilmiş bir genç kız görülmemiştir.

Bayan Pomié, ellerini kavuşturarak :

— Talihsiz kızcağız, derdi.

Bayan Donnot, kiliseden çıkarken :

— Şapkanı doğru giyemez misin, diye sorardı. Sai, bu saçlarla... Ah! bu saçlarla yaşamıya da hayat denir mi ya...

Böylece perşembe sabahları, saat ona doğru, uzun saçlı ablamı, hâlâ yatakta ve okurken bulmam hiç de nadiratten değildi. Daima solgun, iyice kendinden geçmiş, yanında soğumuş bir fincan çikolata, sert bir eda ile okurdu, Zemin katından yükselen «Juliette, hadi kalk!» ihtarlarına aldırmadığı gibi, ben girdiğim zaman da başını bile çevirmezdi. Yılan saçlarından birini gayri iradî bir hareketle bileğine dolayarak okur ve bazen, zihinleri tek bir fikre saplanarak cinnet getirmiş, insanlara has o yaşı, cinsiyeti olmıyan, meçhul bir itimatsızlık ve bizim nüfuz edemediğimiz bir istihza ile dolu bakışlarını, beni görmeden üzerimde gezdirirdi.

Bu genç kız odasında, gurur duyduğum, zarif bir cansıkıntısı tadardım : Gül ağacından yazıhane, yanına yaklaşılmaz hârikalarla dolup taşıyordu; uzun saçlı

ablamın, hâtırası bazen kesik bir limon gibi damağını ıslatan boya kutusu, perker ve üzerlerine santimetreler, milimetreler çizilmiş beyaz boynuzdan bir nevi yarım ay muhafazası ile hiç şakası yoktu... Nakış örnekleri çıkartmaya mahsus kalın, gece mavisi kopye kâğıdı, nakışa delik delmeye mahsus ciğer deldi, dantel mekikleri, badem rengi, fil dışından mekikler, ebruli ipek makaralar ve ablamın kadife bir duvar halısı üzerine örneğini çıkartıp «sarma» olarak işlediği, pirinç üzerine yağlı boya ile yapılmış bir çin kuşu... Ve hiç baloya gitmeyen bir genç kızın lüzumsuz yelpazesine bağlanmış sedef rengi yapraklı bir balo defteri...

Hevesimi aldıktan sonra sıkılırdım. Halbuki pencereden, kedimiz Zoe'nin, bir erkek kediye güzelce patakladığı karşı bahçeyi görürdüm. Halbuki bitişik bahçede, Bayan Saint - Alban'daki nadir filbahri — ince bir derinin altında dolaşan zayıf bir kan gibi, çiçeğinin beyaz özü altında mor damarcıklar görünen filbahri — altı köşeli yıldızlardan parlak bir şelâle meydana getirirdi.

Halbuki, solda, dar Soeur'ler sokağının köşesinde, zararsız olduğu söylenen deli Tatave, yüzünün bir çizgisi bile oynamadan, tüyler ürperten korkunç bir nara atardı... Ne olursa olsun sıkılırdım.

— Juliette, ne okuyorsun? Söylesene, ne okuyorsun Juliette?...

Sanki uzun bir mesafe ve sessizlik bizi ayırıyormuş gibi cevabı gelmekte gecikir, geciktikçe gecikirdi...

— *Genç Fromont'la Ağabeyi Risler'i.*

Veya

— *Parma Manastırı'nı.*

Parma Manastırı, Bragelonne Vikontu, Mösyü de Camors, Wakefield Papazı, IV. Charles'ın Tarihi, Toprak, Lorenzaccio, Parisli Canavarlar, Büyük Maguet, Sefiller... Şiirler de okurdu, ama daha nadiren. *Temps* gazetesinin kesilmiş, dıkılmış tefrikaları, *La Revue des Deux Mondes*'un, *Revue Bleue*'ün koleksiyonları, *Journal des Dames et des Demoiselles*'inkiler. Voltaire ve Ponson du Terrail... Romanlar yastıkları doldurur, nakış sepetini şişirir, yağmur altında unutulup bahçede erirlerdi. Uzun saçlı ablam artık, konuşmaz, pek az yemek yer, evde bizimle karşılaşınca hayret eder, zil çalacak olsa sıçrayarak uyanırdı.

Nihayet annem kızdı, gece, lambayı söndürmek, ablamın gizlice aşırduğu mumları toplamak için bekledi : nezleye tutulan uzun saçlı ablam da ıhlamur kaynatmak için biraz gazocağını istedi ve onun ışığında okudu. Ocaktan sonra sıra kibrit kutusuna ve ay ışığına geldi. Ay ışığından sonra... ay ışığından sonra romenesk uykusuzluktan bitap düşen uzun saçlı ablamın ateşi yükseldi ve bu ateş yükselmesine ne haplar, ne de müshil fayda etmedi.

Bir sabah doktor Pomlé :

— Tifoya yakalanmış, dedi.

— Tifo mu, aman Doktor... Nasıl olur?... Her halde bu son sözünüz değildir?

Annem, hafif tertip içermiş, hayret ediyordu, henüz endişeli değildi. Merdivenin başında durmuş, Dr. Pomié'nin reçetesini neşe ile, bir mendil gibi elinde tuttuğunu hatırlıyorum.

— Güle, güle Doktor... Yakında görüşürüz. Evet, evet, yarın gelirsiniz.

Çevik topluluğu ile bütün merdiven başını dolduruyor, içeri girmek istemiyen köpeği azarlıyordu. Reçete parmaklarının arasında, şüpheli bir işmizazla, uykuda ve ateş içinde sayıklar bir halde bıraktığımız ablamın yanına çıktı. Juliette uyumuyordu, mongol gözleri ve dört saç örgüsü beyaz yatağın üstünde sımsiyah parlıyordu.

Annem :

— Bugün kalkmıyacaksın, yavrum, dedi. Dr. Pomié sıkı sıkı tenbih etti. Soğuk limonata ister misin?... Biraz yatağını düzelteyim mi?

Uzun saçlı ablam hemen cevap vermedi. Halbuki, yeni bir tebessümün, hoşla gitmek için takınılmış bir tebessümün dolaştığı çekik gözleri canlı bir ifade ile bize bakıyordu.

Kısa bir müddet sonra hafif bir sesle :

— Gatulle, siz misiniz? diye sordu.

Annem bir an titredi, bir adım yaklaştı.

— Catulle mı? Kim bu Catulle

Hafif sesle :

— Canım, Catulle Mendés, diye cevap verdi. Siz misiniz? Görüyorsunuz ya işte geldim. Sarı saçlarınızı beyzi madalyona koydum. Octave Feuillet bu sabah geldi, ama ne büyük bir fark!... Daha fotoğrafından anlamıştım... Favorilerden nefret ederim. Zaten ben yalnız sarışınları severim. Fotoğrafınızın ağız yerine biraz kırmızı boya sürdüğümü size söylemiş miydim? Her halde başımı ağrıtan bu küçük nokta olacak. O zamandan beri... hayır kimseye rastlamayız... Zaten bu memlekette kimseyi tanımıyorum. Bu küçük kırmızı nokta ve öpücük yüzünden... Catulle... burada kimseyi tanımıyorum... Herkesin önünde yüksek sesle söylüyorum... Yalnız sizi Catulle...

Ablam konuşmasını kesti, acı acı ve tahammülsüz bir şekilde şikâyet etti, duvar tarafına döndü ve sanki çok uzaktan geliyormuş gibi daha yavaş bir sesle şikâyetlerine devam etti. Parlak, yuvarlak, hayat dolu örgülerinden biri yüzünü kesiyordu. Annem, hareketsiz, daha iyi iştebilmek için başını eğmiş, sayıklaması arasında hep meçhul kimseleri çağıran bu yabancıya, bir nevi dehşetle bakıyordu. Sonra etrafına bakındı, beni gördü ve telâşla emretti :

— Çabuk aşağı git!

Ve sanki utancından ne yapacağını şaşırmış gibi, yüzünü ellerinin arasına gizledi.

ANNELİK

Uzun saçlı ablam evlenir evlenmez kocasının ve koca ailesinin telkinlerine uydu, noter ve dâva vekillerinin korkunç makinesi harekete geçmiş bulunurken artık bizi görmez oldu. Onbir, oniki yaşında yardım ve babamı kasdeden «ehliyetsiz vasi», «mazur görülemiyecek müsriflik» gibi kelimelerden bir şey anlamıyordum. Bunu, yeni evlilerle ailem arasında münasebetlerin kesilmesi takip etti. Ağabeylerimle benim için bu büyük bir değişiklik yapmadı. Anne bir ablamın — bu Kalmuk yüzlü, saçları altında ezilen, sanki bir o kadar zincire vurulmuş gibi örgülerle yüklü bu zarif ve biçimli genç kızın, bütün gün odasına kapanmasıyla, bir koca ile komşu bir eve çekilmesi arasında ne bir fark ne de bir mahzur görüyorduk. Zaten uzakta olan ağabeylerim, bütün köyümüzün pür dikkat kesildiği bir dramın ancak şiddetini kaybetmiş sarsıntılarını hissettiler. Büyük bir şehirde aile faciası gizlice cereyan eder ve kahramanları sessizce birbirlerini kırıp incitebilirler. Fakat bütün sene hareketsiz ve sükûn içinde yaşayan, açlığını ancak yavan kaçak avcılık ve çapkınlık dedikodularıyla bastıran köyün, hiç merhameti yoktur ve hiç kimse, para derdi yüzünden, bir günden daha kısa bir zamanda bir kız evlâdından olan bir kadın geçerken, sırf hayrıhah bir incelikle başını çevirip bakmamazlık etmez.

Bizim lâfımızdan başka lâf edilmez oldu, sabahları, anneme rastlayıp da onu biraz içini dökmeye mecbur etmek için Leonore'un kasap dükkânı önünde kuyruk oldular. Daha düne kadar hiç de hunhar olmayan mahlûklar, onun kıymetli gözyaşlarını, anelik infiali ile ağzından kaçırdığı birkaç şikâyeti, aralarında paylaşamıyorlardı. Bitkin, takip edilen bir hayvan gibi soluk soluğa eve dönüyordu. Evinde, babamla benim aramda yeniden cesaret buluyor, tavuklara ekmek doğruyor, şiş kebabını salçalıyor, güzel kollarla nihayet bulan küçük ellerinin bütün kuvvetiyle, yavrulamak üzere olan bir kedi için hazırladığı bir sandığa çivi çakıyor, saçlarını yumurta sarısı ve romla yıkıyordu. Âdetâ zalim bir sanatla üzüntüsünü yenmeye çalışıyordu, bazen şarkı söylediğini bile işitiyordum. Fakat akşam olunca, ablamın oturduğu, — Ön bahçemizden müşterek bir duvarla ayrılmış — bahçeyle evi görmek için, birinci katın panjurlarını gidip kendisi kapatıyordu. Çilek tarlasını, sıra sıra dizilmiş elma ağaçlarını, deste halindeki phloxları (bir nevi Kuzey Amerika çiçeği) samanlıklar içindeki portakal ağaçlarını ve hasır sandalyelerle döşeli bir nevi taraça — sahanlığa çıkan üç merdiven basamağını görüyordu. Bir akşam — onun arkasındaydım — sandalyelerden birinde, uzun saçlı ablamın son nekahat devrinden kalma morlu sarılı bir atkı gördük. «Ah! anne bak, Juliette'in atkısını gördün ü?» diye bağırdım ve cevap alamadım. Bütün pancurları kapattıktan sonra, tutmaya çalışılan bir gülme gibi kesik ve garip bir gürültü, koridorda annemin adımlariyle birlikte kayboldu.

Aylar geçti ve hiç bir şey değişmedi. Nankör kız evinde kalıyor ve kapımızın önünden dim dik geçiyordu, fakat bazen, ansızın annemi görünce şamar-dan korkan küçük bir kız gibi kaçtığı oldu. Bilmediğim şapkalar ve yeni elbiseler giyen bu yabancı karşısında mütehayyir, hiç heyecan duymadan onun-la karşılaşırıyordum.

Bir gün onun hamile olduğu söylentileri dolaşı-yordu. Ama ben artık onu hiç düşünmüyordum ve tam o sıralarda annemin asabi baygınlıklar geçirdiğ-i-ne, mide bulantısı ve çarpıttıdan muztarip olduğuna dikkat etmedim. Yalnız, ablamı biçimi bozulmuş ve hantallaşmış görünce nasıl bir hiddet ve şaşkınlık içinde kaldığımı çok iyi hatırlıyorum...

Aradan gene haftalar geçti... Daima canlı ve faal olan annem, bazen ne yaptığının farkında olmuyor-du. Bir gün çilekli pastaya şeker yerine tuz ekti ve buna üzülecek yerde, babamın serzenişlerini, beni alt üst eden, kapalı ve biraz müstehzi bir çehre ile kabullandı.

Bir yaz akşamı, üçümüz akşam yemeğinden kalkmak üzere iken, bir komşu kadın, başı açık, içeri girdi, yapmacık bir tavırla bizi selâmladıktan sonra annemin kulağına esrarengiz bir kelime fısıldadı ve sonra gitti. Annem, «Oh! Aman Allahım...» diye içini çekti ve elleri masaya dayalı, ayakta durdu.

Babam :

— Ne oluyor? diye sordu.

Annem, lâmbanın ışığına takılıp kalan bakışlarını güçlükle ayırarak :

— Orada... başlamış, diye cevap verdi.

Müphem bir şekilde anladım ve mütaddan önce, karşı bahçeye bakan üç odadan birine, kendi odama çıktım. Lâmbamı söndürdükten sonra, aym morlaştırdığı bir bahçenin ucunda, bütün pancurları kapalı duran esrarengiz evi gözetlemek için penceremi açtım. Pencerenin dayanağında, çarpan kalbimi bastırarak dinliyordum. Köy gecesinin ağır basan sessizliği içinde, bir köpeğin havlamasından, bir ağacın kabuğunu tırnaklarıyla kazıyan kedinin çıkardığı gürültüden başka bir şey duymadım. Sonra, beyaz sabahlığa sarılmış bir gölge «annem» sokağı geçti, karşı bahçeye girdi. Başını kaldırdığını, sanki üzerinden atlamayı umuyormuş gibi bakışlarıyla ara duvarı ölçtüğünü gördüm. Sonra, ortadaki dar bahçe yolunda gidip geldi, rast gele, kokulu bir defne dalını kopararak elinde uğuşturdu. Bedri tâcmu halindeki ayın soğuk ışığı altında hareketlerinden hiç biri gözümünden kaçmıyordu. Hareketsiz, yüzünü gökyüzüne çevirmiş, dinliyordu, bekliyordu. Mesafe ve duvarların şiddetini azalttığı, uzun havaî bir feryat, aynı zamanda ikimize kadar ulaştı ve annem göğsünün üzerine kavuşturmuş olduğu ellerini sert bir hareketle bıraktı. Bir melodinin başlangıcı gibi aynı nota üzerinden ikinci bir feryat havada dalgalandı ve arkasından bir üçüncüsü... O zaman annemin, elleleriyle kalçalarını sıktığını ve olduğu yerde döndüğünü,

ayaklariyle yere vurduğunu gördüm, faydasız kollarını kavuşturup, boğuk bira inilti, muztarip vücudünün sallantısı ve bütün annelik ızdırap ve kuvveti ile, kendinden uzaklarda doğurmakta olan nankör kızın ızdırap ve kuvetine, yardım etmeğe, onu desteklemeğe çalışıyordu.

«PARİS MODASI»

«Birinci mevki yerler yirmi metelik, ikinci mevki-ler on metelik, çocuklarla ayaktakiler beş metelik.» Vaktiyle, seyyar oyuncular grubu bir gece için doğduğum köye uğradığı zaman artistik eğlencelerimizin tarifi bu idi. Nahiye merkezinin bin üç yüz kişilik nüfusunu haberdar etmekle görevli belediye çavuşu sabah saat onda davul sesleriyle hadiseyi haber verirdi. O geçerken, şehir sanki ateş almış gibi ayaklanırdı. Benim gibi çocuklar, keskin çığlıklarla yerlerinde sıçarlardı. Başlarında, bigudiden boynuzlariyle genç kızlar, bir an hareketsiz ve mes'ut bir şaşkınlık içinde kalırlar, sonra doluya tutulmuş gibi koşarlardı. Ve annem biraz da sui niyetle sızlanırdı : «Aman Allahım! Minet'ciğim, beni *bir kadının Azabı*'na sürüklemiyeceksin değil mi?... Öyle sıkıcı ki... Azab çeken kadın ben olacağım...» Bununla beraber, en nadide iç çamaşırlarının önünü süsleyen en güzel nakış örneğini kendi eliyle basmak için kalın makas ve kalıpları hazırlardı.

Işığı aksettirsin diye, arkasına teneke geçirilmiş tüten lâmbalar, okul sıralarından daha sert sıralar, kabukları sıyrılmış yağlı boya resimler çizilmiş dekor muşambaları, esir hayvanlar kadar gamlı aktörler, bir akşamlık zevkimi nasıl bir hüznle asilleştirirdiniz? Zira dramlar bende soğuk bir dehşet uyandırır, saçma sapan vodviller daha küçücükken bile beni asla neşelendiremediği gibi, sefil komiklerin gülüşleri de bende hiç bir tepki yaratamadı.

Bilmem hangi tesadüf, günün birinde, dekorları, kostümleri olan, çizmeli, beyaz pike göğüslüklü, bir nevi at cambazının idaresinde, hepsi de temiz pak giyinmiş ve pek zayıf olmayan oyuncuların mürekkep hakiki bir komediyenler turupunu köyümüze attı? Annem, babam ve ben *Nesle Kulesi*'ni görmek için üçer frank ödemekte tereddüt etmedik. Fakat yeni târife son derece cimri olan köyümüzü korkuttu ve daha ertesi gün trup, çadırlarını toplayarak, aristokrat ve şuh, küçük bir komşu şehir olan ve sanki asıl sahiplerinin önünde secdeye varmış gibi şatonun eteklerine serilmiş uzanan X... de kamp kurmak üzere bizden ayrıldı. *Nesle Kulesi* orada büyük bir rağbet gördü ve şatonun sahibesi, temsil-den sonra baş rolü oynayan, uzun boylu, sevimli bir genci, değnekle oynar gibi kılıç kullanan, gür kirpikler altında gizlenmiş güzel gazel gözlü M. Marcel d'Avricourt'u herkesin önünde tebrik etti. Ertesi gece, *Denise* piyesinin boğulacak kadar kalabalık olması için bu kadarına lüzum bile yoktu. Bir pazara rastlayan daha ertesi gün, M. d'Avricourt, arkasında redingotu, kilisede saat 11 âyinde hazır bulunuyor, heyecandan kızaran iki genç kıza mukaddes su ikram ediyor ve genç kızların heyecanlarına, gözlerini kaldırıp bakmadan uzaklaşıyordu. Bütün X... birkaç saat sonra, her taraf dolduğu için bir çok kimseleri geri çevirmek zorunda kaldıkları *Hernani* matinesinde, hâlâ onun bu kibarlığını övüyordu.

X... in genç noterinin eşi, gözü pek bir kadındı. «Şatodaki hanımların» elbiselerini taklid eden, piya-

no çalarken şarkı da söylerek kendi kendine refakat eden, saçlarını «köpek» tarzında taramak cüretini gösteren bir kadın olarak, âni ve çapkın kararlar almaktan kaçınmazdı. Daha ertesi gün, sabah erkenden lemse !öreği ismarlamak üzere, M. d'Avricourt'un kaldığı Posta oteline gitti ve patronun gevezeliklerini dinledi.

— Sekiz kişilik mi Bayanlar? Cumartesi günü saat yedide hazır olacak? M. d'Avricourt'un sıcak sütünü vereyim, siparişinizi not ederim... Evet Madam, burada kalıyor... Ah! Madam, kat'iyen bir komedyen demezsiniz! Genç kız gibi bir ses... ve öğle yemeğinden sonra, gezintisinden döner dönmez doğru odasına çıkıyor, eline işini alıyor.

— İşini mi?

— Nakış işliyor Madam. Hakiki bir peri «Sarma» işi bir piyano örtüsü bitirdi, hani sergilere lâayık. Kızım örneğini aldı.

Genç noterin eşi, aynı gün M. d'Avricourt'u kolladı, ihlamurların altında dalgın dolaşırken yanına yaklaştı, bir piyano örtüsünden bahsetti, örneğini ve nasıl işlendiğini sordu. M. d'Avricourt kızardı bozardı, bir eliyle gazel gözlerini örttü, bir kaç garip çığlık kopardıktan sonra, karma karışık bir iki kelime mırıldandı :

— Çocukluk!... Paris modasının teşvik ettiği bir çocukluk...

Zarif bir yapmacıkla, sinek kovar gibi bir hareket cümleyi bitirdi. Buna da, noterin eşi, onu evinde çaya davet etmekle mukabele etti.

— Oh!... Herkesin işini de getirebileceği küçük, samimi bir çay...

Hafta içinde, *M. Poirier'nin Damadı, Hernani, Kanbur ve İki Mahcup* piyesleriyle birlikte, usanmak bilmiyen bir halk coşkunuğu içinde göklere çıkarıldı. Nüfus dairesindeki tahsildar bayanın, eczacının ve vergi tahsildarının evlerinde artık sadece M. d'Avricourt'un kravatlarının rengi, yürümesi, selâmlaması, billur kahkahalar arasında tavuk gıdıklamasını andıran tiz sesler çıkartması, bir kılıcın sapını tutuyormuş gibi elini kalçasına dayaması - ve nakış işlemesi - taklid ediliyordu. Trupun idarecisi, çizmeli at cambazı, tatlı anlar yaşıyor, Crédit Lyonnais bankasına havaleler gönderiyor ve öğleden sonra, asıl baba, büyük burunlu komik ve piyeslerin şuh kadın rolünü oynayan biraz yassı burunlu oyuncu kızla birlikte İnci kalivehanesinde bir masaya kurulup oturuyordu.

Onbeş günden beri orada bulunmayan şatonun sahibi, Paris'ten dönmek ve X... noterinin fikrini sormak için tam bu zamanı seçti. Noterin eşini çay ikram ederken buldu. Yanıbaşında oturan noterin başkâtibi, kemikli ve muhteris, dev gibi bir adam, bir kasnağa iyice gerilmiş etaminin deliklerini sayıyordu. Eczacının, arabacı suratlı, sefahat düşkünü oğlu, küçük bir masa örtüsüne iç içe geçmiş inisyailler iğliyordu. Evlenmeye namzet bir dul olan şişko

Glaume, münavebe ile sim ve açık sarı yünlerle bir terliğin karelerini dolduruyordu. İhtiyar M. Demange bile titrek eileriyle, kalın bir kanaviçeyi tecrübe ediyordu. M. d'Avricourt ayakta, bu işsiz güçsüz kadınların iç çekmeleriyle tütsülenmiş olarak, şiirler okuyor ve şarklı bakışlarını aslâ onlara çevirmiyordu.

Şato sahibinin hangi veciz sözlerle veya daha da ağır olan nasıl bir sükûtle «son Paris Modası»nı itibardan düşürdüğünü ve iğneleri havada kendisine bakan bu namuslu insanların gözlerini nasıl açtığını hiç bir zaman tam olarak anlıyamadım. Fakat ertesi sabah, trupun pııyı pırtıyı topladığını ve Posta Otolinde, Lagardere'den, Hernani'den ve M. Poirier'nin yüzsüz damadından, yalnız bir sap ipekle unutulmuş bir yüksükten başka bir şey kalmadığını, anlattıklarını defalarca dinledim.

KÜÇÜK BOUILLLOUX

Şu küçük Bouilloux o kadar güzeldi ki, biz bile bunun farkındaydık. Küçük kızların, kendi içlerinden birinin güzelliğini kabul etmeleri, ona saygı göstermeleri pek olağan bir şey değildir. Fakat küçük Bouilloux'un su götürmez güzelliği bizi yola getiriyordu. Annem, sokakta ona rasladığı zamanlar, küçük Bouilloux'yu durdurur ve tıpkı safran sarısı gülü, çiçekleri erguvan rengi kaktüsü, ağacın kabuklu kışrı üzerinde emniyet içinde uykuya dalmış çam kelebeği için yaptığı gibi, ona doğru eğilirdi. Küçük Bouilloux'nun yarı olgun kestane sarısı, kıvrıkcık saçlarına, pembe, şeffaf yanağına dokunur, koyu renk, iri, nemli göz bebeklerine, emsalsiz dudaklar arasında parlayan o dişlere baktıktan sonra, arkasından içini çekerek, gözleriyle takip ettiği küçüğü salıverirdi.

— Ne harikulâde şey!

Aradan, küçük Bouilloux'yu daha da güzelleştiren birkaç yıl geçti. Hayranlığımızın kutladığı tarihler oldu : küçük Bouilloux'nun utangaç, alçak sesle, anlaşılmaz bir manzume okuduğu, gözyaşları içinde, tıpkı sağnak altında kalmış bir şeftali gibi parladığı bir mükâfat tevzii günü... Küçük Bouilloux'nun kiliseye ilk kabulü günü de kıyametler kopardı : ikinci duasından sonra, hizarcı babasıyla beraber bir kadeh içmek için Ticaret kahvesine gitti ve akşamı da, daha şimdiden kadınlaşmış ve şuh, beyaz ayakkabıları üzerinde sallanarak halk balosunda dans etti.

Sonra da okulda, bizi alıştırıldığı o mağrur eda ile çıraklığa girdiğini haber verdi :

— Ya... Kimin yanına?

— Madam Adolphe'un.

— Ya!... hemen para kazanacak mısın?

— Hayır, henüz onüç yaşındayım, gelecek sene para alacağım.

Hislerini belli etmeden bizden ayrıldı, biz de lâkayt, onu bıraktık gitti. Daha şimdiden güzelliği onu yalnızlığa mahkûm ediyordu, pek az bir şey öğrendiği okulda da hiç arkadaşı yoktu. Pazar ve Perşembeler onu, bizlere yaklaştıracak yerde, «iyi gözle bakılmayan» bir aileye, arsız arsız kapı önünde dolaşan onsekiz yaşındaki amca kızlarına, ondört yaşında «kravat takan» ve kız kardeşleri kollarında panayırın «Paris'li atış yeri» ile dul Bayan Pımbelle'in müşteriden geçilmeyen «Dükkân»ı arasında, sigara içerek dolaşan araba imalâtçısı çırağı erkek kardeşlere bağlıyordu.

Daha ertesi sabah küçük Bouilloux'yu gördüm, o atelyesine doğru çıkıyor ben de, okula doğru iniyordum. Soeur'ler sokağının yanında, şaşkın ve haset dolu bir hayranlıkla, uzaklaşan Bouilloux'nun arkasından baka kaldım. Arkadan ilikli siyah önlüğünü, kısa, küçük kız entarisini, uzun bir eteklik ve yassı pilili pembe bir bluzla değiştirmişti. Siyah tiftik kumaştan bir prostela, etekliğinin önünü süslüyor, düzeltilmiş, «sekiz» biçimi kıvrılmış kabarık saçları,

tazeliği ve henüz ölçülü olmıyan küçük sefih köylü arsızlığından gayri çocukluğu kalmamış, yeni mütehakkım bir yuvarlak başın sevimli şeklini sım sıkı çevreliyordu.

O sabah, son sınıf bir arı kovanı gibi uğuldadı.

— Nana Bouilloux'yu gördüm. Hem de «uzun elbiseyle», azızım. Uzun elbise giymişti! topuzu da vardı. Yanında da makası sallanıyordu.

Öğleyin, bir an evvel havadisi yetiştirebilmek için nefes nefese eve geldim.

— Anne, Nana Bouilloux'yu gördüm! Kapının önünden geçiyordu. Hem de uzun elbiseyle anne. Uzun elbise giymişti! Topuzu da vardı. Yüksek topuklu ayakkabıları, makası...

— Yemeğini ye, Cici - Minet, pırzolan soğuyacak.

— Bir de prostela takmıştı, anne. Oh! tiftik kumaştan, öyle güzel bir prostela kl, ipek gibi!... Acaba ben de...

— Hayır, Minet'ciğim yapamazsın.

— Ama Nana Bouilloux pek âla yapıyorya...

— Evet, o yapabilir, hattâ onüç yaşında topuz yapması, kısa prostela, uzun eteklik giymesi lâzımdır. - dünyadaki bütün onüç yaşındaki küçük Bouilloux'ların üniformasıdır` bu - maalesef.

— Ama...

— Evet, tam bir küçük Bouilloux üniforması mı istiyorsun? Bütün bu gördüklerinden başka : prostela-

lanın cebinde sıkı sıkı saklanan bir mektup, şarap ve bir meteliklik puro kokan bir sevgili; iki sevgili, üç sevgili... bir az sonra da... pek çok gözyaşı... Aylarca korsenin ezdiği, saklı tutulan, sıska bir çocuk... İşte Cici - Minet, Küçük Bouilloux'ların tam üniforması budur. Nasıl ister misin?

— Yok, hayır anne... Ama topuzu bir denemek istiyorum da

Annem, ciddi bir muziplikle başını salladı :

— Yo! hayır, topuz yapınca prostela da ister, mektupsuz prostela, yüksek topuklu ayakkabılar olmadan mektup ve bütün ötekiler... olmadan da yüksek topuklu ayakkabılar giyilmez! Tercih etmeği sana bırakıyorum.

Hevesim çabuk geçti. Parlak, küçük Bouilloux keşidesine ancak şöyle bir baktığım her günkü bir yolcu oldu. Yaz kış başı açık. Bluzlarının canlı rengini her hafta değiştiriyordu. Çok soğuk havalarda, ince zarif omuzlarını, lüzumsuz küçük bir eşarpla sıkardı. Dik, dikenli bir gül kadar parlak, kâh yanaklarına doğru inik, kâh, koyu renk, nemli gözlerini meydana çıkaracak şekilde açık duran kirpiklerle her gün daha çok insanlar üzerinde hüküm sürmeyi, seyredilmeyi, süslenmeyi, cevahirlerle bezenmeyi hak ediyordu. Saçlarının ıslah edilmiş kıvrıcıklığı gine de, ensesinde ve kulaklarının yanında, ışık vurdukça yaldızlı su buharı gibi parlayan küçük dalgacıklar halinde kendini belli ediyordu. Daima müphem bir şekilde hakarete uğramış gibi bir

hali, bir dişi geyiği hatırlatan kısa ve kadife gibi yumuşak burun delikleri vardı.

Onbeş, onaltı yaşına geldi, ben de. Pazar günleri, amca kızlarının veya ağabeylerinin kolunda, dişlerini göstermek için fazla gülmesi hariç, Nana Bouilloux oldukça iyi hareket ediyordu.

Bütün köy, sözbirliği ile teslim ediyordu :

— Doğrusu, bir küçük Bouilloux için diyecek bir şey yok!

Onyedi, onsekiz yaşına geldi, rüzgârdan masun kalmış bir meyveyi andıran teni, bakışları üstüne çeken gözleri, nereden öğrendiği bilinmeyen bir yürüyüşü vardı. Panayır ve bayramlarda, «dans yerlerine» gitmeye, çılgınca dansetmeğe, piyasa yolunda, beline bir erkek kolu dolanmış, geç saatlere kadar dolaşmaya başladı. Daima garezkâr fakat müstehzi, kendisini sevmekle yetinecek olanları, cüretkârlığa kadar teşvik ve tahrik ediyordu.

Bir Saint - Jean bayramı gecesi, Büyük - Oyun meydanında, petrol lâmbalarının solgun ışığı ve kokusu altında tanzim edilmiş pistte dans ediyordu. Çivili ayakkabılar, pistin tahtaları arasından meydanın tozlarını havaya kaldırıyordu. Bütün delikanlıların, gerektiği gibi, dans ederken şapkaları başlarında duruyordu. Sarışın kızlar, vücutlarına yapışan buluzları içinde menekşe rengi, tarlalardan gelmiş, güneşte yanmış esmerler ise âdeta kara görünüyordlardı. Ama Parisliler Baloya geldikleri zaman, küçük çiçekli bir

dolu seyyar satıcılar, izinli askerler ve mahkeme kâtipleri, saçları çok güzel tanzim edilmiş, bir baş işaretiyle, hafifçe selâm vererek dim dik geçen işçi kızının indiği saatlerde boş yere bizim arızalı yokuşu tırmandılar. Kibar bir tavırla limonata içtiği ve hepsine «teşekkür ederim, dans etmiyorum, yorgunum.» diye cevap verdiği balolarda ona yaklaşmayı ümid ettiler. Bir kaç hafta sonra da onun buhaline fena halde içerleyerek : «Evet, otuz altı haftalık bir yorgunluğa tutuldu!» diye homurdanmaya ve vücudundaki değişikliği kollamaya başladılar... Fakat, küçük Bouilloux'ya hiç bir şey olmadı, ne o, ne de başka bir şey. Sadece bekliyordu. Mağrur bir imanla, güzellikten yana ona çok cömert davranmış olan kaderin kendisine borçlu olduğu şeyi müdrük, bekliyordu. Bekliyordu... Beyaz serjli Parisliyi mi? Hayır, Yabancıyı, gelip onu kaçırarak olanı... Mağrur bekleyiş onu masumlaştırdı, sessizleştirdi, onu meşru eşi seviyesine yükseltmek isteyen eczacı Honce'u, mahkeme başkâtibini, hayretle, küçük bir tebessümle hor gördü. Bir daha kendini düşürmeden ve kaba köylülere bütün dağıttıklarını - gülüşleri, bakışları, yanağının parlak tüylerini, çocuksu kısa ve kırmızı dudağı, mavi bir gölgenin ancak ayırdığı göğsü - bir daha vermemek üzere geri aldı, saltanat gününü ve isimsiz prensi bekledi.

Bir kere, doğduğum memleketten geçerken «Küçük Bouilloux'ların üniforması» diye adlandırdığı şeyi bana vermeyi büyük bir şefkatle reddedenin

hayalini görmedim. Fakat beni getiren otomobil ağır ağır, - kâfi derecede ağır değil, hiç bir zaman gerektiği kadar ağır değil artık durmam için bir sebep olmıyan bir sokağı çıkarken, bir yolcu tekerleklerden korunmak için kenara çekildi. Güzelce düzeltilmiş saçları eski zaman modasına göre bir miğfer gibi tepesinde toplanmış, çelik bir zincire takılı dikiş makası siyah önlüğünün üstünde sallanan narin bir kadın. İntikam hırsıyla parlayan ırı gözler, uzun zaman susmuş olması gereken kısılmış bir ağız, lâmba altında çalışanların sararmış şakakları ve yanağı, kırk beş... ilâ... yaşlarında bir kadın. Yok, hayır, hayır otuz sekiz yaşında bir kadın, tam benim yaşında bir kadın, bundan asla şüphe edemezdim... Araba ona yol verince, «Küçük Bouilloux'u, haris ve muztarip bir bakışla, arabanın boş ve beklenen sevgiliyi getiremeden geçip gittiğini görünce, dik, lâkayit yolu indi..

TOUTOUQUE

Bir buldoktan ziyade bir mastiff'e⁽¹⁾ benziyordu : dört aylık bir domuz yavrusu gibi geniş ve bodur, sarı kısacık tüyler, sanki siyah bir maske geçirilmiş gibi kapkara da bir surat. Cahil köylüler, deniz böceklerinin sedefli kabuklarını andıran kulaklarının uçlarını, kuyruğunu da dibinden kesmişlerdi. Fakat, güzellikten yana Toutouque'un gözleriyle boy ölçüşebilecek gözler, dünyada hiç bir kadına veya dişi köpeğe nasip olmamıştır. Kaza merkezinde gönüllü asker olan ağabeyim, onu eve getirerek, kışlanın köpeklerini ölüme mahkûm eden budala bir nizam-nameden kurtardığı zaman, yıllanmış Mader şarabı rengi, insanın içine işleyen, göz yaşlarını andıran bir nemlilikle parlayan bakışlarını üzerimize çevirdiği anda hepimizi kendine bendetti ve derhal Toutouque'a odun ateşi önündeki geniş yerini verdik. Hepimiz — ve bilhassa küçük bir kız olarak ben — onun süt nine sadakatini ve değişmeyen mizacını takdir ettik. İri başlı, yassı burunlu bekçi köpekleri gibi, boğuk ve kalın bir sesle pek havlardı. Fakat beyaz dişlerini açığa vuran siyah dudaklarının bir tebessümü ile, kömür gibi göz kapaklarının bir suç ortağı edasiyle, melez kadın gözlerine indirerek başka türlü bir konuşması vardı.

Adlarımızı, yüz kadar yeni kelime ile kedilerin isimlerini, ancak zeki bir çocuğun yapabileceği kadar

(1) Bir cins köpek.

çabuk öğrendi. Hepimizi kalben benimsedi, annemi kasaba kadar takip etti beni hergün okula giderken geçirdi. Fakat gene de, yalnız onu ipten veya tabanca ateşinden kurtarmış olan büyük ağabeyime aitti. Onu, karşısında vaziyetini şaşırarak kadar seviyordu. Onun için abdallaşıyor, alnını eğiyor ve bir mükâfatmış gibi beklediği eziyetleri sevinçle karşılamaktan başka bir şey bilmiyordu. Menekşe moru memeler sıralanmış karnı havada, sürtüstü yere yatar, ağabeyim de, sıra ile memelerinin tepesini sıkarak piyanoyu takliden Boccherini'nin *Menuet*'sini çalardı. Usulen, her çimdikte Toutouque'un hafifce havlaması lâzımdı — ki, o bunu aslâ ihmal etmezdi — ve ağabeyim ciddiyetle bağırdı : «Toutouque! yanlış söylediniz. Baştan söyleyin!» Bunu herhangi bir zalimlik hissi ile yapmazdı, çabuk gıdıklanan Toutouque, en ufak bir temasla bir sürü, çeşitli müzikal çığlıklar koparırdı. Oyun bittikten sonra yattığı yerde kalır ve «Daha» isterdi.

Ağabeyim de onun sevgisine sevgi ile mukabele ederdi ve onun için, vahşi çocukluk anlarımızda içimizden kopup gelen, veynin tekrarlanan kelimenin garip çocukları gibi zihninin masum boşluğunda gelişen o şarkılardan besteledi. Bir nakarat Toutouque'u :

Sarı sarı sap sarı

Sarıktan da sarı...

olmakla övüyordu. Bir diğeri de onun kaba eşkâlini kutluyor ve mükemmel bir askeri marş temposu ile onu üç kere «Sevimli Silindir» diye çağırıyordu. O

yaz elbisesi giymiş olan Nana Bouilloux, müstağni, bir işçi kızlar grubu arasında, kırmızı şaraplı limonata içiyordu.

Yazları köylerde görülenler gibi iki Parisli, komşu bir şato sahibinin canları sıkılan dostları, beyaz serj ve tüssorlar giymiş, bir an için, bir köy bayramı ile eğlenmeye gelmiş Parisliler... Nina Bouilloux'yu görünce gülmeyi bıraktılar. Alçak sesle aralarında bir şeyler konuştular. Nana bunu işitmezlikten geldi, zira güzel mahlûk gururu, gözlerini çevirip bakmasına ve arkadaşlarının yaptıkları gibi puflayarak gülmesine mâni oldu. İşittikleri şunlardı : «Kazlar arasında bir kuğu kuşu... Bir Greuze!... Bir harikanın, burada gömülüp kalması cidden bir cınayet olur...» Beyaz serjli Parisli, küçük Bouilloux'yu valse dâvet ettiği zaman o, en ufak bir hayret eseri göstermeden kalktı ve hiç konuşmadan, gayet ciddi dans etti, bir bakıştan daha güzel olan kirpikleri bazen, sarı bir bıyığın tellerine değiyordu.

Valsten sonra Parisliler gittiler. Nana Bouilloux, elleriyle yelpazelenerek gidip büfeye oturdu. Leriche'in oğlu, arkasından Houette, eczacı Honce, hattâ kırışmaya başlayan fakat çok iyi dans eden doğramacı Possy, gelip onu dansa kaldırmak istediler. Hepsine «teşekkür ederim, çok yorgunum» diye cevap verdi ve saat on buçukta balodan ayrıldı.

Ve sonra küçük Bouilloux'ya hiç bir şey olmadı. Parisliler, ne onlar, ne de başkaları bir daha gelmediler. Houette, Honce, Leriche'in oğlu, kemerleri altın

zaman Toutouque, kahkahalarla güler, yâni buruşuk çenesinin bütün dişlerini gösterir, budanmış kulaklarının geri kalan kısmını yere yatırır ve mevcut olmayan kuyruğu yerine, şişko gerisini sallardı. İster bahçede, derin bir uykuya dalmış olsun, ister mutfakta ciddi işlerle meşgul bulunsun, ağabeyimin söylediği «silindir» havası Toutouque'u, sanki alışık olduğü bir âhenkle büyülenmiş gibi, ayaklarının dibine getirirdi.

Bir gün, yemekten sonra, Toutouque ocağın kızgın mermeri üstünde iyice pişerken, piyanoda bir uvertürü çıkarmaya çalışan ağabeyim, sözlerini söylemeden «silindir» şarkısını çalmaya başladı. İlk notalar münasebetsiz sinekler gibi, uykudaki köpeğın uykusunu tedirgin etti. İnek gibi sarı, seyrek tüyleri yer yer ürperdi ve kulağı dikildi... Aynı havanın daha enerjik bir şekilde tekrarlanması üzerine — piyano solo — müzisiyen Toutouque'un, insanî bir şaşkınlıkla dolu gözleri aralandı, yerinde doğrularak bana açıkça sordu : «Acaba bunu başka bir yerde işitmedim mi?» Sonra, sevilen havayı büyük bir gayretle çalmakta devam eden hünerbaz cellâdına döndü, onun bu yeni marifetini de kabul etti, büyükler arasında geçen bir konuşmayı takip eden bir çocuğın anlayışlı ve güya kanmış edasiyle, daha iyi dinleyebilmek için, gelip piyanonun yanına oturdu.

Onun tathlğı, insanda herhangi bir muziplik arzusu bırakmazdı. Küçük kedi yavrularını ve yabancı nesilden gelme köpek yavrularını yalasın diye ona emanet ederlerdi. Ayakları dolaşan küçük oğlan

çocuklarının ellerini öper, civcivlerin gagalarıyla kendisini ısırmalarına hiç aldırmaz etmezdi, ve muayyen zaman gelip de Toutouque'un bir av köpeğine, komşu kahvecinin setter'ine tutulduğu güne kadar onu, bu pişkin komşu teyze mülâyemetinden dolayı hor görmüştüm. Bütün setter'ler gibi kahvecinin köpeği de, İkinci İmparatorluk devrine has bir cazibesi olan büyük bir setter'di; maun sarısı bir renk, uzun tüyler, pul pul parlıyan gözler, çehre bakımından pek güzel değilse de zerafet ve kibarlığına diyecek yoktu. Dişisi de, sanki kızkardeşiymiş gibi ona benziyordu, ama sinirli idi, âsabi buhranlar geçirir, bir kapının çarpmasına feryadı basar, çan seslerinden acı acı şikâyet ederdi. Ahenk kaidesine pek hassas olan sahipleri onlara Black ve Bianca diye ad takmıştı.

Bu kısa aşk manzumesi, bana bizim Toutouque'u daha iyi tanımayı öğretti. Onunla beraber kahvenin önünden geçerken, kızıl Bianca'yı ayaklarını çaprazlama üst üste atmış, kıvırcıklığı açılmış tüyleri yanaklarından sarkmış, eşiğin taşı üzerine uzanmış gördüm. İki köpek ancak bir an göz göze geldiler ve Bianca sanki ayağına basılmış gibi bir çığlık koparak tezgâhın arkasına sığındı. Toutouque, bir adım bile benden ayrılmamıştı ve hassas ayyaş kadın gözleri «acaba nesi var?» diye soruyordu.

— Bırak şunu canım, diye cevap verdim. Yarı deli olduğunu biliyorsun.

Evde, kimsenin Toutouque'un şahsı işleriyle ilgilendiği yoktu. Hareketlerinde tamamiyle serbestti, istediği gibi gider gelir, kapanan kapıyı burnu ile iter, kasabın eşine gidip günaydın der, iskambil oynamaya giden babamı arar bulurdu. Toutouque'un kaybolmasından veya kötü bir iş yapmasından aslâ endişe etmezdik. Bunun için de, kahveci, Toutouque'u itham ederek, köpeği Bianca'nın kulağının yırtıldığını haber vermeye geldiği zaman, mütekebbir bir kedi yavrusunun tüylerini yalamakla meşgul, çamurlar içinde sâkin yatan Toutouque'u göstererek hepimiz küstahca bir kahkaha attık.

Ertesi sabah, bahçenin parmaklığını birbirine bağlayan sütunlardan birinin üstünde oturmuş, sütûn üstünde yaşayan keşişleri takliden, görülmeyen bir cemaate vaaz ederken, Bianca'nın kalın ve ümitsiz sesinin hâkim olduğu köpek havlamalarıyla karışık bir koşuşma duydum. O anda Bianca belirdi, saç başı birbirine karışmış, dehşet içinde, Roche sokağının köşesini döndü, Asmalar Sokağından aşağı doğru indi. Peşi sıra, aklın alamıyacağı bir suratla, tüyleri diken diken olmuş, koşunun şiddetinden karnı altına toplanan ayaklarını, tıpkı bir kurbağanın gerilmiş uzuvları gibi dört yana fırlatarak koşan bir nevi canavarın, yuvarlana yuvarlana gittiğini gördüm — geniş bir maske geçirilmiş gibi suratı kap kara, gözleri yerinden fırlamış, menekşe moru dili ve dişleri meydanda, ağzından salyaler akan sarı bir hayvan... Hepsî bir kasırga gibi geçti, kayboldu ve

ben telâşla, üzerinde oturmakta olduğum sütûndan inerken, uzaktan çok kısa bir mücadelenin sademesini, fırtınalı hırıltısını ve bir kere daha, canı yanmış kızıl köpeğin sesini farkettim... Koşarak bahçeyi geçtim, sokak kapısının önüne vardım, dehşetle duraladım. Toutouque, bir ara gördüğüm o canavar, sanı ve et yiyici Toulouque orada yatıyordu.

— Toulouque!

Müşfik süt nine tebessümünü denedi; fakat soluyordu, gözlerinin kanlı ağalarla harenlenmiş beyazı kanıyor gibiydi.

— Toutouque! Bunu nasıl yaparsın!

Ayağa kalktı, ağır ağır silkindi ve muhavereyi değiştirmek ister gibi bir hal takındı, fakat dudağında ve ellerime değmek isteyen dilinde Bianca'dan koparılmış, altın gibi parlayan kızıl tüyler vardı.

— Ah! Toutouque... Toutouque...

Söyleyecek başka bir şey bulamıyordum ve on yaşında bir çocuğun henüz ismini bile kavrayamadığı müzir bir kuvvetin, mahlûkların en sâkinini yırtıcı bir haydut haline getirebilmesine nasıl şaşacağımı, nasıl korkup şikâyet edeceğimi bilemiyordum.

SİPACİ HARMANİYESİ

Bir sipahi hermaniyesi, siyah üzerine altın sırmalı bir bornuz, bir kırmızı kalpak, etrafı nadide küçük taşlarla çevrili üç beyzi minyatürden — bir madalyon, iki küpe — mürekkep bir «elmas takımı» bir de, bozulmıyacak şekilde kokulu «hakiki İspanya derisi» parçası... Vaktiyle bütün bunlar büyük bir saygı ile bağlı olduğum bir o kadar hazine idi, ve bunda da sadece annemi taklid ediyordum.

Annem, büyük bir ciddiyetle bana :

— Bunlar oyuncak değil, derdi ve bunu öyle bir eda ile söylerdi ki, ben de tam aksine bunların oyuncak olduğunu, ama büyük insanlara mahsus oyuncaklar olduğunu düşünürdüm.

Bazen, altın sırmalı siyah, hafif bornusu üzerime sarar, başıma da püsküllü kalpağı geçirerek eğlenir ve o zaman beni dünyaya getirdiği için iftihar ederdi.

— Bunu saklarsın, evlendiğin zaman balo mantosu olarak giyersin, derdi. Bundan daha çok yakışan bir şey olamaz, hiç değilse modası geçmiyen bir kıyafet. Baban bunu, sipahi harmaniyesi ile beraber Afrika seferinden getirmişti.

Nadide çuhadan, karmızı sipahi harmaniyesi eski bir yatak çarşafına sarılmış uyurdu ve annem, «güveler yemesin» diye katları arasına dörde bölünmüş bir sigarla, lüle taşından zifirli bir pipo sıkıştır-
mıştı. Bilmem ki, güveler mi sonunda usanç getirdi,

yoksa piponun zifiri mi böcek öldürücü hassasını kaybetti? Tepeden tırnağa temizlik denilen, evde köşe bucağın boşaltıldığı, nehirlerde buzların çözülmesi gibi, dolaplardaki çamaşır, kâğıt ve sicim destelerinin çözüldüğü o büyük temizlik günlerinden birinde, annem sipahi harmaniyesini açarken, içler acısı bir feryad kopardı :

— Yenmiş!

Sanki yamyamlardan kalmış yemek artıkları etrafına üşüşürcesine bütün aile koştu ince çuhada açılmış yüzlerce yuvarlak saçma deliğinden gün ışığının parladığı harmaniye üzerine eğildi.

Annem :

— Yenmiş! diye tekrarladı. Halbuki yanı başında duran sarı tilki kürküne bir şey olmamış.

Babam sükûnetle :

— Ne yapalım canım, yenmişse yenmiş, dedi.

Annem, muktesit bir ifrit gibi babamın önünde doğruldu.

— Maşallah, ne çabuk da tesellisini buldu!

Babam :

— Oh, ben buna çoktan alıştım, dedi.

— Bir kere, erkekier...

— Biliyorum. İyi ama, sen bu harmaniyeyi ne yapmak istiyordun?

Bir anda annem emniyetini kaybetti, dar boyunlu bir şişe içinde önüne süt konulan bir kedinin şaşkınlığını gösterdi

— Şey... onu saklıyordum. Senede iki defa açıyor, silkeliyor, tekrar kaldırıyordum.

— İşte bu zahmetten kurtuldun. Ailenin yalnız, beyaz kareli kırmızı şalı kullanmaya hakkı olduğuna ve kimsenin mavi sarı kareli yeşil şala el sürmemesi gerektiğine göre, götür onu yeşil şalın üstüne koy.

— Yeşil şalı, hasta olduğu zamanlar küçüğün dizlerine örtüyorum.

— İşte bu doğru değil.

— Nasıl? sen kiminle konuşuyorsun?

— Doğru değil, çünkü küçük hiç hastalanmadı.

Seri bir el, sanki damdan üzerine kiremitler düşecekmiş gibi başımı örttü.

— Suali değiştirme, bu yenmiş harmaniyeyi ben ne yapayım şimdi? Bu kadar büyük bir harmaniye! en az beş metre var!

— Hay Allah'a, benim ruhum, seni bu kadar üzüyorsa onu katlar üzerine de onun küçük kefenini iğneler, tekrar dolaba koyarsın, sanki hiç yenmemiş gibi.

— Oh, bunu nasıl düşünebilirsin; hiç aynı şey mi bu! Bunu yapmam, bu âdeta ber şey meselesi...

— Öyle ise canımın içi, bu harmaniyeyi bana ver, bir fikrim var.

— Ne yapacaksın?

— Sen bana bırak, bir fikrim var, dedim ya.

Gri gözlerinde okunan tam bir itimatla annem, harmaniyeyi ona verdi. Babam sırayla ona, bir cıns çikolatalı karemelaların nasıl yapıldığını, bordeau şarabını şişelere koyarken tıpların yarısının nasıl tasarruf edildiğini, marullarımızı harap eden kurtların nasıl imha edildiğini bildiğini ispat etmemiş miydi? Ama, şişelerinin ağızları iyice kapatılmıyan şarabın altı ayda bozulması, karamela imalinin, bir metre kare parkenin yanmasına ve kaynıyan şekerin içinde bütün bir elbisenin şekerlenmesine sebep olması, esrarengiz bir asitle zehirlenen marulların, kurtlardan ince mezarı boylaması, babamın yanıldığı mânasına gelmezdi.

Sipahi harmaniyesini ona verdi, babam da onu omuzuna attı ve kütüphane denilen inine götürdü. Merdivenlerde onun, tek bacağı ile karga gibi sekererek, basamakları süratle çıkan adımını takip ettim. Fakat, kütüphaneye gelince oturdu, kısa emirler vererek, hesap cetvelini, zamkı, büyük makası, pergeli ve iğneleri elinin altında bir yere koymamı istedi ve beni başından savarak odaya kapandı.

Annem bana :

— Git bak bakalım, acaba ne yapıyor? diye soruyordu.

Ama akşama kadar bir şey öğrenemedik. Nihayet babamın gür sesi tâ aşağılarda çınladı ve yukarı çıktık. Annem yanına girerken :

— Nasıl muvaffak oldun mu? diye sordu.

Babam, muzaffer bir eda ile, avucunun ortasında, sipahi harmaniyesinden kalan şeyi gösterdi : kenarları diş diş kesilmiş, peksimet gibi yaprak yaprak açılmış ve bir gülden daha büyük olmıyan, nefis bir kalem ucu sileceği.

DOST

Opera komik binası yandığı gün ağabeyim, en yakın dostu olan diğer bir üniversite talebesi ile beraber, iki kişilik yer ayırtmak istiyordu. Fakat, üç franklık yerlerin müdavimi diğer fakir üniversiteliler hiç boş yer bırakmamışlardı. Hayal kırıklığına uğrayan iki öğrenci, küçük bir lokantanın tıraşında akşam yemeğini yediler : iki saat sonra da, onlardan iki yüz metre ötede Opera komik binası yanıyordu. Biri annemi, öteki de Parisli ailesini teskin için telefona koşmadan önce el sıkıştılar ve çok genç delikanlıların, arkasında saf heyecanlarını gizledikleri o şaşkınlık ve isteksizlikle bakıştılar. Hiç biri, kaderin bu lutfundan, ne de başlarını bir felâketten korumuş olan esrarengiz himayeden bahsetmedi. Fakat okullar tatil olunca, ilk defa olarak Maurice — adının Maurice olduğunu farzedin — ağabeyimle birlikte iki ay kalmak üzere bize geldi.

O zamanlar, oldukça yetişmiş, takriben onüç yaşında küçük bir kızdım.

Hasılı, ağabeyimin kendisine beslediği derin dostluk yüzünden körü körüne hayran olduğum bu Maurice geldi. Maurice'in hukuk tahsil ettiğini — sanki bu bir az benim için, arka ayakları üzerinde kalkarak «salta durduğunu» söylemişler gibi, bir şeydi — ağabeyim kadar musiki hayranı olduğunu, bıyıkları ve küçük sivri sakalı ile bariton Taskin'e benzediğini, zengin olan ailesinin kimyevî maddeler toptancısı olduğunu ve

kazançlarının senede elli bin franktan aşağı düşmediğini — anlıyorsunuz ya, çok eski zamanlardan bahsediyorum — tâ iki seneden beri öğrenmiştim.

Maurice geldi ve annem derhal onun, fotoğraflarından ve hattâ ağabeyimin iki senedir methettiğinden kat kat üstün olduğunu haykırdı : zarif, kadife gibi gözler, güzel eller, ateşte kızarmış gibi bir bryk, hareketlerinde ve konuşmasında, annesinden pek az ayrılmış bir oğulun ruhu okşayan rahatlığı. Ben bir şey söylemedim, çünkü annemin heyecanını tamamiyle paylaşıyordum.

Maviler giymiş olarak geldi, başında da, çizgili kordelalı bir panama şapka vardı, bana şekerlemeler, o devirde revaçta olan müziç bir modanın icabı her tarafta görülen nar rengi, soluk sarı ve tavus yeşili ipek şeritlerden yapılmış maymunlar, — o devrin rintintinleri — firuze rengi, tüylü kadifeden bir para çantası getirmişti. Fakat çalınmış eşyalar yanında hediyelerin ne değeri olabilirdi? Ondan ve ağabeyimden, hassas bir saksağan kuşu gibi küçük pençemin altına ne düşerse hepsini aşırıyordum : açık saçık resimli gazeteler, şark sigaraları, öksürüğe karşı pastiller, ucunda diş yerleri bulunan kurşun kalemler — ve bilhassa boş kibrit kutuları, üzerlerine aktris resimleri basılmış kibrit kutuları. Kısa zamanda bu arsitlerin hepsini belledim ve isimlerini hata yapmadan söylemesini öğrendim : Théo, Sybil Sanderson, Van Zant... Sanki hepsi de, tabiatın istisnasız

kocaman iri gözler, sim siyah kirpikler, sünger biçimi altında toplanan kıvrıkcık saçlar, omuzlarından birini çıplak bırakarak öbürünü örten tül bir eşarp ihsan ettiği, meçhul, sayanı hayret bir ırka mensuptular. Maurice'in onlardan ihmalkâr bir şekilde bahsettiğini işittikçe, hepsini zihnimde, Maurice'in kayıtsızca hüküm sürdüğü bir haremde topladım ve gece yatarken, annemin bir tülünün omuzumda yapacağı tesiri denedim. Tam sekiz gün kışkandım, hırçınlaştım, sarardım, kızardım — bir kelime ile âşık oldum.

Ve sonra, ne de olsa akli başında küçük bir kız olduğumdan, bu aşırı heyecan devresi geçti, Maurice'in dostluğunun, neş'eli mizacının, iki arkadaşın serbest konuşmalarının zevkini iyice tattım. Daha zeki bir şuhluk, bütün hareketlerime hâkim oldu ve görünüşte tam bir sadelikle, hoş gitmek için nasıl olmam gerekiyorsa öyle oldum; uzun saç örgüleriyle, beli, tokalı bir kemerle iyice sıkılmış, etrafı kollayan bir kedi gibi, büyük bir hasır şapkanın altına büzülmüş, ince, uzun bir kızcağız. Beni tekrar mutfakta peksimat hamurunu yoğururken, bahçede bel bellerken gördüler, zarif ve sadık bir muhafız gibi, kol kola gezmeye çıkan iki arkadaşın etrafında koşuştum... Ne heyecanlı, ne saf ve sıcak bir tatildi o...

İki gencin konuşmasını dinlerken, Maurice'in henüz uzak olan düğününü öğrendim. Bahçede yalnız kaldığımız bir gün, ondan nişanlısının fotoğrafını göstermesini istiyecek kadar cesaret buldum. Onu bana uzattı : dantel kırmalar içinde, saçları

büyük bir ıtına ile tanzim edilmiş, güzel, mütebessim bir genç kız.

Beceriksiz bir şekilde :

— Oh, ne güzel elbise! dedim.

Öyle candan güldü ki, özür dilemedim.

— Ey, evlendikten sonra ne yapacaksınız?

— Nasıl ne yapacağım? Daha şimdiden avukat sayılırım, biliyorsun!

— Biliyorum, Ya o, nişanlınız, siz avukat olunca o ne yapacak?

— Amma da tuhafsun, karım olacak ya.

— Bir çok küçük kırmalarla süslü başka elbiseler mi giyecek?

— Evimizle meşgul olacak, misafirlerimizi kabul edecek... sen benimle alay mı ediyorsun? Evlilerin nasıl yaşadıklarını çok iyi biliyorsun.

— Hayır, çok iyi değil, ama bir buçuk aydanberi bizim nasıl yaşadığımızı biliyorum.

— «Biz» dediğin kim yâni?

— Siz, ağabeyim ve ben. Burada iyimisiniz, Mes'ut oldunuz mu? Bizi seviyor musunuz?

Siyah gözlerini sarı nakışlı arduvaz çatıya, ikinci defa açmış olan sarmaşığa doğru kaldırdı, sonra bakışları bir an benim üzerimde durdu ve kendi kendine konuşuyormuş gibi cevap verdi :

— Elbette...

— Evlendikten sonra şüphesiz bir daha tatilinizi geçirmeye buraya gelmiyeceksiniz? Artık hiç bir zaman, bir üzengi gibi saç örgülerimin ucundan tutarak ağabeyimle birlikte gezmeye gidemiyeceksiniz?

Bütün vücudum titriyordu, fakat gözlerimi ondan ayırmıyordum. Yüzünde bir şey değişti, etrafına bakındı sonra, bir ağaca dayanmış duran ve henüz kâfi derecede büyümediği için kendisiyle konuşurken başını kaldıran küçük kıızı baştan aşağı süzer göründü. Onun zoraki bir tebessümle gülmeye çalıştığını, sonra omuzlarını kaldırıp hayli budalaca bir cevap verdiğini hatırlıyorum :

— İlahi çocuk, bu besbelli bir şey.

Bir kelime ilâve etmeden eve doğru uzaklaştı ve Maurice'i yakında kaybetmekten duyduğum çocukça, büyük üzüntüye ilk defa olarak küçük, muzaffer, bir kadın kederi karıştı.

YBANEZ ÖLDÜ

Adını unuttum. Acaba neden, mahzun çehresi, gece beni çocukluk zamanıma ve doğduğum memleketeye götüren rüyalarda hâlâ ara sıra karşıma çıkıyor? Mahzun çehresi yaşlıyanlar arasında detsuz dolaştıktan sonra şimdi de detsuz ölülerin bulunduğı yerde mi dolaşıyor?

Adı galiba Goussard, Voussar, yahud da Gau-meau idi. Noter B. Defert'in yanına sevk memuru olarak girmişti, seneler ve senelerce orada kaldı... Fakat Voussard'ın doğduğunu görmemiş olan köyüm onu evlâd edinmek istemedi. Hattâ uzun zaman orada kalmış olması bile Voussard'a «memleket çocuğı» rütbesini kazandıramadı. Uzun, solgun, kuru, sıska. Hiçbir tarafta sempati uyandıramadı, hattâ yıllar boyunca müzikle düğün alaylarına refakat ede ede kalbi yumuşamış olan yufka yürekli kemancı - kahveci Rouillard'ın bile kalbı ona karşı daima kapalı kaldı.

Voussard yemeklerini Patasson'da «yiyordu». Bir yerde yemek yemek bizde, aynı zamanda orada yatmak manasına gelir. Yeme içme dahil komple pansiyon ayda altmış frank. Voussard için orada, giyilmekten cilalı gibi parlayan ve bedenini iyice saran bir ceketle, söküklere siyah iplikle dikilmiş sarı bir yelek içinde muhafaza ettiğı zayıflığını kaybetmek tehlikesi yoktu. Evet kalın tire ile dikilmiş...tam saat cebinin üstünde... hâlâ gözümün önünde. Eğer resim

yapabilseydim ölümünden yirmi beş sene sonra, Voussard'ın anlaşılmaz bir şekilde kendisine benzeyen bir portresini çizebilirdim. Niçin? Bilmiyorum. Bu yelek, siyah iplikli dikiş, beyaz karton kâğıdından yakalık, şal desenli bir paçavra parçasından kravat. Sabahları, kirli bir cam gibi kurşuni, çünkü Voussard aç karnına giderdi, öğle yemeğinden sonra da hafifçe kızarmış, ebruli bir çehre. Daima sakalsız, fakat daima kötü tıraş olmuş, uzun bir çehre, kısık, çirkin, büyük bir ağız. Uzun bir burun, bütün çehreden daha yağlı, haris bir burun ve gözler... Onları ancak bir kere gördüm, zira umumiyetle yere bakardı ve üstelik, başına çok küçük gelen ve ikinci imparatorluk devrinde, Beniton topuzu moda olduğu zamanlar, kadınların giydikleri gibi, öne doğru alnına eğilmiş, siyah hasırdan kenarlı bir şapka altına sığınırdı.

Kahve, sigara kullanmıyan Voussard, yemeklerden sonra kahve, sigara saatinde, çalıştığı noter dairesinden iki adım ötede, herhalde hâlâ Bayan Lachassagne'in evinin yan tarafında duran taş sıralardan birine oturarak hava alırdı. Saat dörde doğru, bütün köyün kahvaltı ettiği bir sırada tekrar oraya gelirdi. Soldaki sıra, Noter Defert'in iki kâtibinin poturlarını aşındırırdı. Sağdaki sıra ise, güzel havalarda, aynı saatlerde bir bacanın sıcak kiremidi üstündeki serçeler gibi birbirine sokularak kıpırdanan, bayağı büyücek küçük kızlar dizisinin ağırlığı altında sarsılırdı : Odille, Yvonne, Marie, Colette...

Onüç, ondört yaşlarında vardık, mevsimsiz topuz son deliğine kancalanmış tokalı kemer, ayağı sıkı ayakkabılar. Okulda bir ders arasında nakış makası ile «köpek» biçimi kesilen - ne yapayım! annem ne derse desin!» - saçlar çağı. İnce, güneşten yanmış, yapmacıklı ve haşın, erkek çocukları gibi beceriksiz ve edepsizlik, keskin, zarafet dolu, tahammülsüz seslerimizi duymakla mecburiyetten kıpkırmızı kesilirdik.

Sınıfa grimedden birkaç dakika önce, sıranın üstünde oturur, Bel - Air sırtından iki ayaklı olarak her inene kendimizi güzel göstermeye çalışırdık, fakat sekize katlanmış bir gazeteye eğilmiş olan Voussard'a hiç bakmazdık. Annelerimiz müphem bir şekilde ondan korkarlardı.

— Yine gidip o adamın yanına oturmadin ya?

— Hangi adamın anne?

— Canım şu Defert'in yanındaki adamın. Oh! hiç hoşuma gitmiyor bu!

— Niye anne?

— Niye olduğunu ben biliyorum...

Ona karşı, bir serseriye veya bir anda kâtil kesilen sessiz bir deliye duyulan tiksintiyi duyuyorlardı. Fakat Voussard mevcudiyetimizden bihaber görünüyor ve biz de onun canlı olduğunun farkında bile olmuyorduk.

Yemeklerden sonra yenilen meyva veya tatlı yerine ağzında küçük bir ıhlamur dalını çiğner, hoppa

bir iskelet kayıtsızlığı ile etsiz bacaklarını üst üste atar ve tozlu siyah şapkasının saçağı altında gazetesini okudu. Geçen sene okulda hademe yamağı olan, az önce de noter Defert'de odacılığa terfi eden küçük Ménétreau saat yarımında gelir Voussard'ın yanına oturur, öğle yemeğini teşkil eden ekmeğini, terliğı parçalıyan bir köpek gibi, dişleriyle iri lokmalar kopararak bitirirdi. Bayan Lachassgne'in çiçekli duvarından onların ve bizim üzerimize sarmaşıkların, salkımların çiçekleri, ihlamur ağacının kokusu, düğün çiçeğinin yassı ve döne döne düşen bir yaprağı porsuk ağacının kırmızı meyvaları serpilirdi... Odille, geçen bir seyyar satıcıyı hayran etmek için, gülmesi tutmuş gibi yapar, Yvonne, yeni öğretmen muavini-nin son sınıfın penceresinden görünmesini bekler, ben de, kaza merkezindeki, altın gözlüklü akortcuyu görebilmek için, piyanomun akordunu bozmayı tasar-lardım... Voussard, sanki cansızmış gibi okurdu.

Bir gün geldi, elinde kalan ekmeğini ısırp kirazları yutarak, sıraya ilk oturan küçük Ménétreau oldu. Gecikmiş olan Voussard, okulun zili çalarken geldi. Karanlıkta acele eden bir kimse gibi çabuk ve beceriksiz adımlarla yürüyordu. Elinde açık tuttuğu bir gazete sokağı süpürüyordu. Bir elini küçük Ménétreau'nun omuzuna koydu, eğildi ve ona derin, telâşlı bir sesle:

— Ybenez ölmüş, onu öldürmüşler. dedi.

Küçük Ménétreau, çiynenmiş ekmekle dolu ağzını açtı ve kekeledi:

— Sahi mi?

— Evet. Kralın askerleri. Bak.

Ve trajik bir eda ile, Küçük odacının burnu dibinde, elleri arasında titreyen gazeteyi açtı.

Küçük Ménétreau:

— Peki ama, şimdi ne olacak, diye içini çekti.

— Ah!... Ben ne bileyim...

Voussard'ın uzun kolları kalktı, indi. Acı bir tebessümle:

— Bu, kardinal Richelieu'nün bir darbesidir, diye ilâve etti.

Sonra, alnını silmek için şapkasını çıkardı, hiç görmediğimiz gözlerini, bir ada fatihinin gözleri gibi sarı, siyah bayrağı altında tetikte bekliyen bir korsanın gözleri gibi zalim ve hudutsuz gözlerini, kralın askerleri tarafından alçakça öldürülen Ybanez'in sadık arkadaşının ümitsiz gözlerini, vadiye dolaştırarak bir müddet hareketsiz durdu.

ANNEM VE KÖY PAPAZI

Annem dinsizdi ama gene de, onbir, oniki yaşlarına bastığım zaman din derslerini takip etmeme müsaade etti. Buna karşı, eline ne zaman mavi kaplı, mütevazı, küçük bir kitap geçse, sert bir şekilde ifade edilen nahoş mülâhazalardan gayri bir engel çıkartmadı. Din dersleri kitabını rastgele açar ve derhal öfkelenirdi:

— Ah! bu tarz sualler sormak yok mu, hiç hoşuma gitmiyor! Allah nedir? Şu nedir? Bu nedir? Bu soru işaretlerini, bu tahkik ve tecessüs illetini inanılmayacak kadar münasebetsiz buluyorum. Ya bu emirlere ne buyurursunuz? Bu emirleri, böyle anlaşılmasız şekilde kim tercüme etmiş? Bu kitabı bir çocuğun elinde görmek hiç hoşuma gitmiyor, öyle karışık, öyle cüretkâr şeylerle dolu ki...

Babam:

— Kitabı kızının elinden ahver, derdi, bundan daha basit bir şey olamaz.

— Hayır, bu o kadar basit değil. Yalnız din dersi kitabı olsa hadi ne ise! Ama bir de günah çıkartmak var. Bu da artık üzerine tuz biber ekıyor. Hırsumdan kan tepeme çıkmadan bundan bahsedemiyorum... Bak nasıl kızardım...

— Ondan bahsetme.

— Aman sen de... Asıl “basit” olan senin ahlâk prensibin... Can sıkıcı şeylerden bahsedilmez, o zaman yok mu olurlar sanki?

— Ben de daha iyisini söyleyemezdim.

— İşi şakaya dökmek bir cevap teşkil etmez. Bu çocuğa sorulan suallere bir türlü alışamıyorum.

— !!!

— Kollarını gökyüzüne kaldırdığın zaman! itiraf etmek, gene itiraf etmek ve kötülük olarak bütün yaptıklarını teşhir etmek. Halbuki, susmak ve günahlarından dolayı içinden, kendi kendini cezalandırmak çok daha iyidir. Asıl bunu öğretmenleri lâzım. Günah çıkarmak çocuğu bir sürü boş lâkırdıya, derunî bir incelemeye meylettirir ki, kısa zamanda buna tevazudan ziyade boş şeylerle övünme zevki karışır... Emin ol, hiç memnun değilim. Hemen gidip rahiple konuşacağım.

Boncuk işlemeli, siyah kaşmirden kısa hırkasını omuzlarına atar, koyu renk leylâk salkımlarıyla bezenmiş, küçük, yuvarlak şapkasını başına geçirir ve hakikaten de hemen o anda, o taklidi imkânsız, dans eder gibi yürüyüşü ile — ayağının ucu dışarı doğru, topuğu ile hafifçe yere basarak — gider, yüz metre ötemizde oturan köy papazı B. Millot'nun kapısını çalardı. Bizim evden, çingırağın hazin ve billûr sesini duyar, şaşkın bir halde, annemle baş rahip arasında dramatik bir münakaşa, tehditler ve azarlamalar tasavvur ederdim... Giriş kapısının çarpmasına romanesk çocuk kalbim zahmetli bir hamle ile cevap verirdi. Annem neşe içinde içeri girer ve babam bir orman manzarası arzeden sakallı yüzüne *Le Temps* gazetesini kapatırdı.

— Ey, ne yaptın bakalım?

Annem:

— Tamam, onu elde ettim, diye bağırırdı.

— Rahibi mi?

— Yok canım! Büyük bir kıskançlıkla sakladığı “turna gagasının” sürgününü aldım. Hani biliyorsun ya, çiçeklerinin yapraklarının ikisi koyu erguvani, uçu de pembe olan. Bak, işte, hemen gidip onu dikeyim...

— Nasıl, küçük hakkında onu iyice haşladın mı bari?

Annem, taraçanın eşiğinde, renkli, şaşkın, sevimli yüzünü sûratle arkaya döndürürdü:

— Yok canım, ne münasebet! Doğrusu hiç izanlı değilsin! Bana, sade turna gagasının sürgüsünü vermekle kalmayan, İspanya hanımeliinden de, hani ya rüzgâr batıdan estiği zaman kokusu tâ bize kadar gelen beyazlı alacalı, küçük yapraklı hanımeli var ya, işte ondan da vereceğini vaadeden bir adama hiç böyle şeyler söylenir mi...

Çoktan gözden kaybolmuştu bile, fakat sesi, zamanı tebşir eden görünmeyen bir kuş sesi gibi, bize, hattâ bizden daha ötelere, yağmurdan, açan çiçeklerden, aşıllardan, bakımlı bitkilerden haberler yayan, çalâk, en ufak bir heyecanla titreyen, nüanslı soprano sesi, hâlâ bize kadar geliyordu...

Pazarları, kilisede yapılan âyini nadiren kaçırırdı, kışları, ayakları sıcak tutsun diye kullanılan küçük

mangalanı, yazları şemsiyesini ve her mevsimde de kalın, siyah bir dua kitabı ile kâh siyahlı beyazlı, kâh bir rus köpeği ile bir foksteriye melezi, sonra da sarı bir fino olan köpeği Domino'yu daima yanına alırdı.

Annemin sesi, mütihakim iyiliği, insanı çileden çıkaran samimiyeti ile âdetâ teshir edilmiş olan ihtiyar rahip, gene de ona âyinin köpekler için yapılmadığını ihtar etti.

Annem, kavgacı bir tavuk gibi kabardı:

— Köpeğim mi? Köpeğimi kiliseden kapı dışarı mı edeyim? Kilise de onun neyi öğrenmesinden korkuyorsunuz?

— Böyle bir şey bahis mevzuu değil...

— Usluluk nümunase bir köpek! Bütün sofularınızla aynı zamanda kalkıp oturan bir köpek!

— Aziz bayan, bütün bu dedikleriniz doğru, ama gene de geçen pazar tam Takdis sırasında havlamasına mâni olmadı...

— Elbet de Takdis sırasında hırlar ya! Hele bir hırlamasaydı da göreydim onu. Bekçilik etsin diye ben, kendim terbiye ettim, bir zil sesi duydu mu hemen havlamalıdır.

Kısa süren mütareke devreleri geçirerek, zaman zaman had safhaya giren, kilisedeki köpek hâdisesi uzun zaman devam etti, ama sonunda zaferi annem kazandı. Annem, arkasında köpeği ile, zaten çok uslu bir köpekti, saat onbirde, pazar günlerine has bir sūs gibi büründüğü bir az yapmacıklı ve çocukca bir

ciddiyetle tam kürsünün altındaki aile “sırasına” kapanırdı. Mukaddes suyu, haç işaretini, hattâ dinî âdet gereğince diz çökmesine varıncaya kadar hıç bir şey unutmazdı.

— Dua etmediğimi ne biliyorsunuz rahip efendi? Evet Pater duasını bilmiyorum, bu doğru. Öğrenmesi uzun sürmez ya? Ne de unutması, bunu hemen yapabilirdim... Ama, dua sırasında, bizi diz çökmeye mecbur ettiğiniz zaman, bir iki dakika işlerimi düşünecek vakit bulabiliyorum.... Kendi kendime, küçüğün solgun olduğunu, biraz renginim yerine gelebilmesi için odasına bir şişe Chateau-Larose çıkartmam lâzım geldiğini söylüyorum... Gidip bakmayacak olursam, şu bedbaht Pluvierlerde gene kundaksız ve zıbınsız bir çocuğun dünyaya geleceğini... yarın evde çamaşır günü olduğunu, saat dörtte kalkmam lâzım geldiğini düşünüyorum...

Rahip, toprakla oynamaktan bahçıvan eli gibi meşe kabuğuna dönmüş elini uzatarak onu sustururdu:

— Bana bu kadarı yeter, bu kadarı yeter... Hepsini sizin için sevap hanesine geçiriyorum...

Âyin sırasında, siyah deri kaplı, her iki kapağına da bir haç basılmış, bir kitap okurdu, hattâ sevgili dinsizim, dostlarının yadırgadıkları bir dindarlıkla kendini okumasına verirdi; pek tabii onlar, dua kitabının Corneille'in, sık satırlarla yazılmış piyeslerini gizlediğini tahmin edemezlerdi.

Fakat, vaaz sırasında annem, bir iblise dönerdi. Lisan hataları, bozuk cümleler, ihtıyar köylü bir rahibin hristiyanca safiyeti, hiç bir şey onu yola getirmedi. Sanki alev saçıyormuş gibi sinirli sinirli esner ve alçak sesle bana, ansızın her tarafını kaplayan binlerce ağrıdan şikâyet ederdi:

— Midem bulanıyor... Tamam, işte şimdi çarpıntım tutacak.. Kızardım değil mi?... Galiba üzerime fenalık geliyor... B. Millot'nun on dakikadan fazla vaaz etmesine mâni olmalıyım.

Ona, son emrini tebliğ etti ve bu defa papaz ona boş verdi. Fakat ertesi pazar, vaaz sırasında, on dakika geçince, annem saatini göze batacak şekilde kordonunun ucunda sallıyarak, öksürmek usulünü icad etti.

Rahip evvelâ mücadele etti, sonra nutkunun arkasına getiremiyerek ne diyeceğini şaşırdı, kekeliyerek, hiç bir inâna ifade etmeyen bir *Amin*'le süzünü bitirdi ve şaşkın bir hareketle bütün cemaati, ayakları dibinde, lânete uğrayanların küstahlığı ile yüzü parlayan ve gülteni de ayırdetmeden, bütün cemaati takdis ederek kürsüden indi.

ANNEM VE AHLÂK DERSİ

Onüç, ondört yaşlarında iken hiç de modern mizaçlı değildim. Tıp tahsil eden, anne bir ağabeyim, tatillerde eve geldiği zamanlar bana, yırtıcı hayvanların teyakkuzu gibi hiç ara vermeyen, sâkin, metodlu yabaniliğini öğretti. Merdiven başındaki kapı ziline çalması, sessiz bir sıçrayışla onu bahçeye fırlatır ve fena havalarda geniş ev, onun inziva zevkine nice sığınaklar arzederdi. Taklitçilik yahut da sevki tabî ile, zil sesini takiben, köyümüzün şivesiyle kelimeleri uzata uzata konuşan sevimli kadın seslerini duyar duymaz, derhal mutfak penceresinden atlamasını, Asmalar sokağı tarafındaki parmaklıkların üstünden geçerek, anbarın karanlıkları arasında kaybolmasını biliyordum. Bununla beraber, henüz güzel bir kadın olan, kendinden bukleli, kısa kıvrıkcık saçlarını, çabucak dağılıveren çekmeler halinde yanaklarına doğru indirerek tanzim eden Mm. Saint-Alban'ın ziyaretlerinden hoşlanırdım. George Sand'a benzerdi ve bütün hareketlerinde âvare bir azamet vardı. Canlı elâ gözleri, güneşi ve yeşil bitkileri arardı ve henüz emzikte bir bebekken, annemin oyun olsun diye beyaz göğsünü benim yaşımdaki küçük bir Saint-Alban'a emzirdiği gün, onun esmer ve gür memelerinin sütünü tatmıştım.

Madam Saint-Alban gelip annemi görmek için, sokağın köşesindeki evini, mazı ağaçlarının gölgesinde filbahrıların solduğu dar bahçesini bırakırdı.

Yahut da gezmeden dönerken, kolları yabani hanımelleri, kırmızı fundalar, bataklık naneleri ve ayı yavrusunun sırtı gibi, sert, esmer, tüylü çiçekler açmış sazlarla yüklü olarak bize uğrardı. Beyzi broşu, ekseriya siyah tafta elbisesindeki bir yırtığın uçlarını birbiri üstüne getirip iğnelemeye yarar ve küçük parmağına da üzerinde *ie brusle, ie brusle* kelimeleri parlayan, pembe akikten, yürek biçimi bir yüzük takardı — tarlanın ortasında bulunmuş eski bir yüzük.

Galiba, Mm. Saint-Alban'da en fazla hoşuma giden şey, onun tamamen annemin aksi olan tarafları idi, onların, birbirine karışan kokularını, düşünceli bir cismani zevkle teneffüs ederdim. Mm. Saint-Alban, her geçtiği yerde, esmer ten kokusu ile ağırlaşmış bir bulut, kıvrıkcık saçlarının ve güneşten yanmış kollarının buharına bırakırdı. Annem ise, yıkanmış basma, kavak odunu korunda kızdırılmış ütü, elinde yuvarladığı veya cebinde ufaladığı oğultu yaprağı kokardı. Akşam olunca onun, sulanmış marul kokusu neşrettiğini sanırdım, zira bu taze rayiha, sulana yağmurunun inci tanelerini andıran gürültüsü ile birlikte, bir su bulutu ve ekime elverişli toprak zaferi içinde, onun ardı sıra etrafa yayılırdı.

Mm. Saint-Alban'ın anlattığı nahiye havadislerini dinlemeyi de severdim. Hikâyeleri, her bilinen isme, yarının zinasını, gelecek haftanın yıkıntısını, şiddetli hastalığı haber veren bir nevi felâket levhası, bir meteoroloji bülteni takardı. O zaman elâ gözleri

âlicenap bir ışıkla aydınlanır, sebepsiz ve heyecanlı bir şeytanetle coşar ve ben “daha! daha” diye bağırmmak için kendimi zor tutardım.

Bazen, ben varken sesini alçaltırdı. Yarı anlaşıldığı için daha da güzel olan esrarengiz dedikodu, ustaca kızıştırılarak, günlerce devam eder, sonra birden kapanıverirdi. “Bonnarjaud hikâyesini” bil-hassa hatırlıyorum.

Hayalî baronlar, yahut da taşralı asılzâdeler olan M. ve Mm. Monnorjaud'lar, küçük bir şatoda fakirane bir hayat sürüyorlardı, şatoyu çevreliyen geniş arazi, parçalanıp satıla satıla, etrafı duvarla çevrili küçük bir parktan ibaret kalmıştı. Servetleri yoktu ama evlenme çağında üç kızları vardı. “Bu küçük hanımlar” pazar âyinlerinde, vücutlarının harlarını açığa vuran elbiseler giyerlerdi. Acaba bu matmazel Bonn.rjuad'lar evlenebilecekler miydi?

Bir gün, Mm. Saint-Alban:

— Sido, bil bakalım ne oldu! diye bağırdı. Bonnorjaud'ların ortanca kızı evleniyor!

Elinde yeşil yulaf, gelincik, karamuk ve taşlı sel yataklarında açan ilk yüksük otlarından bir demet ve havadis ganimeti ile, küçük şatonun etrafına yayılmış çiftliklerden geliyordu. İplik eğiren, yeşim, rengi şeffaf bir tırtıl, Mm. Saint-Alban'ın tam kulağının altında, ipek bir telin ucunda sallanıyordu; kavakların tüyleri de, terden ıslanmış, bakır rengi çenesine gümüştten bir sakal yapıştırmıştı.

— Hele otur Adrienne, frenk üzümü şurubumdan bir bardak iç. Şu lâtin çiçeklerini bağıyorum. Nasıl, Bonnarjaud'ların ortanca kızı mı dedin? Hani şu bir bacağı bir az zayıf olanı mı? Bu işte, gene hiç de hoş olmıyan bir hile seziyorum... Ama, bu üç kızın hayatı da yürekler acısı doğrusu, öyle boş, öyle hazin bir hayat ki. Can sıkıntısı kadar kötü bir şey olamaz. Can sıkıntısına hangi ahlâk karşı koyabilir?

— Oh, ahlâktan konuşmaya başlarsan artık sonu gelmez. Zaten, öyle gülünç bir evlenme de bahis mevzuu değil. Kiminle evleniyor biliyor musun? Ben, yüz sayıncaya kadar bul bakalım... Gaillard du Gougier ile!

Annem, hiç de hayret etmeden dudaklarını kısıt:

— Gaillard du Gougier! Sahi mi! Doğrusu güzel bir parti!

— Bölgenin en güzel delikanlısı! Evlenme çağındaki bütün kızlar onun için deli oluyor.

— Neden “onun için” olsun? “Evlenme çağındaki bütün kızlar delidir” demem daha yerinde olur. Her ne ise... Düğün ne zaman?

— Ah! işte...

— Bu işde zaten bir “Ah! işte!” olduğunu tahmin etmiştim.

— Bonnarjaud'lar, bütün serveti kızlara kalacak bir halanın ölmesini bekliyorlar. Hala ölecek olursa, o zaman gözlerini Gougier'den daha yükseklere dikecekler, anlıyorsun ya! Şimdi işler bu merkezde...

Ertesi hafta, Gougier'lerle Bonnarjaud'ların "arasının açıldığını" öğrendik. Bir ay sonra da, büyük hala öldüğünden Baron de Bonnarjaud, Gougier'yi "bir uşak gibi" kapı dışarı etmişti. Nihayet yaz sonlarına doğru Saint-Alban, bir kır tanrıçası gibi, kırmızı asma demetlerini ve çiğdem buketlerini sürükleyerek pür heyecan geldi ve annemin kulağına işitemediğim bir kaç kelime fısıldadı.

Annem:

— Olamaz! diye bağırdı.

Sonra infialinden kızardı.

Bir an sükûttan sonra:

— Peki, şimdi ne yakacaklar? diye sordu.

Mm. Saint Alban, beyaz kahkaha fidanını palas-ka kayışı gibi üzerinden sarkıttığı güzel omuzlarını kaldırdı.

— Nasıl ne yapacaklar? Pek tabî evlenecekler! Bu zavallı Bonnarjaud'lar başka ne yapabilirler ki? Üç aylık olduğunu söylüyorlar. Gaillard du Gougier, küçükle akşamları evin bitişiğindeki küçük köşkte buluşuyormuş... hani...

— Ve Bonnarjaud'da ona kızını veriyor öyle mi?

Mm. Saint-Alban, ansızın gürledi:

— İlâhi! Başka ne yapabilir ki!... Hattâ, buna da bir hayli memnun olduğunu tahmin ederim... Peki, onun yerinde sen olsaydın ne yapardın?

Annemin gri gözleri beni araştırdı, sert bir bakışla beni sardı.

— Ne mi yapardım! Kızıma derdim ki: “Kızım, yükünü al götür, benden değil, ama bu adamdan uzağa götür ve onu bir daha görme! Yok eğer, kötü arzunu yenemiyorsan, onunla gece barakada buluş. İğrenç zevkini sakla! Fakat bu adamın güpe gündüz kapının eşiğini geçmesine müsaade etme, zira o, seni karanlıkta, uykudaki ebeveyninin penceresi altında, kandıracak tınette bir adamdır. Günah işlemek ve bundan hicap duymak, günah işlemek sonrada namerdi kovmak, bu tamiri imkânsız bir rezalet değildir. Asıl felâketin, namussuz bir adamın karısı olmayı kabul ettiğin gün başlar, hatan seni yuvandan uzaklaştıran bir adamın, sana bir yuva verebileceğini ümid etmendir.”

GÜLME

Gözlerini yaşartan genç ve tiz gülüşü ile kolayca gülerdi, sonra da bunu, dört çocuk sahibi ve para sıkıntısı içinde bir annenin vakarına yakıştıramıyarak pişman olurdu. Gülme çağlıyanına hâkim olur, kendi kendini ciddiyetle azarlar “Haydi, kendine gel bakalım!...” sonra kendini tutamıyarak, kelebek gözlüklerini titreten yeni bir kahkaha koparırdı.

Onu güldürmek hususunda, bilhassa yaşlarımız biraz büyüüp de, yüzünde beliren yarının endişesini ve bizim servetsiz çocuklar olarak istikbalimizi, günden güne zayıflayan sıhhatini, sevgili eşinin adımlarını — tek bacak ve iki koltuk değneği — yavaşlatan ihtiyarlığı düşündüğü zamanlar onu saran bir nevi melâlin seneden seneye arttığını farkedecek çağa geldiğimiz zaman, büyük bir kıskançlık gösterirdik. Annem, sessizken, fakirlik ve ölüm karşısında dehşete kapılan bütün annelere benzerdi. Fakat konuşmak onun yüzünü yenilmesi imkânsız bir gençlikle parlatıyordu. Kederinden zayıflayabilirdi, fakat hiç bir zaman ağzından acı bir kelime çıkmadı. Sanki, bir sıçrayışta kötü bir hayalden kaçmak istiyormuş gibi, yün örgüsünün şişini kocasına doğru kaldırarak bağırırdı:

— Evet mi? hele benden evvel ölmeye kalk, sen görürsün.

Babam:

— Bunu deneyeceğim, canımın içi, diye cevap verirdi.

Ona, farkında olmadan bir turna gagası sürgünü-nü ezmiş yahud da yaldızlı çin çaydanlığını kırmış gibi aynı yırtıcı bakışı ile bakardı.

— Bunda da kendini gösterdin: Funel'lerle Colette'lerin bütün hodbinliği sende toplanmış! Ah, ne diye sanki seninle evlendim.

— Canımın içi, çünkü beni reddedecek olursan, kafana bir kurşun sıkarım diye seni tehdit ettim.

— Sahi, Bak, daha o zamandan sade kendini düşünüyordum. Şimdi de benden evvel öleceğini söyleyip duruyorsun; Hadi, hadi bir dene bakalım..

Denedi ve muvaffak da oldu. Altmış dört yaşında; elleri sevgili eşinin ellerinde, rengini kaybeden, müphem, süt rengi bir maviliğe bürünen, sisle kaplı bir sema gibi solgunlaşan bakışları, onun yaşlı gözlerine dikili olarak öldü. ona, kurşun yerleriyle delinmiş, eski bir pelerine sarılı — I. inci zuhaf alayının yüzbaşı pelerini — çıplak, sarı tahtadan bir tabut içinde, bir köy mezarlığında en güzel cenaze merasimi yapıldı ve annem, tülleri altında azimli ve küçücük, alçak sesle yalnız onun için aşk kelimeleri mırıldanarak, hiç sendelemeden onu mezarına kadar takip etti.

Annemi eve getirdik, yeni matemine, bütün çekmece ve kapı anahtarlarına takılan tülüne, içinde sıcaktan bunaldığı siyah kaşmır elbisesine hiddetlen-

dı. Salonda, artık babamın bir daha oturmayacağı ve daha şimdiden köpeğin büyük bir hazla istilâ ettiği büyük, yeşil koltuğun yanında istirahat etti. Ateşi vardı, rengi kızarmıştı ve ağlamadan söyleniyordu:

— Oh, ne sıcak! Şu siyahlarda insam ne kadar sıcak tutuyor! Ne dersin, acaba şimdi mavi basma entarimi giyemez miyim?

— Ama...

— Ne yâni? yasımdan dolayı mı? Şu siyahtan nefret ediyorum. Evvelâ pek hazin. Ne diye sanki herkese hazin ve çirkin bir manzara arz etmemi istiyorsun? Bu siyah kaşmir ve matem tülleri ile hislerim arasında ne münasebet var? Hiç bir zaman yasımı tuttuğunu görmiyeyim. Sana yalnız pembeyi ve bazı mavileri yakıştırdığımı biliyorsun.

Birden ayağa kalktı, boş odaya doğru bir kaç adım attı ve durdu:

— Ah!... sahi...

Bugün ilk defa olarak, onun ölmüş olduğunu unuttuğunu, sade ve âciz bir hareketle itiraf ederek, gelip tekrar oturdu.

— Sana içecek bir şey vereyim mi anne.

Yatmak ister misin?

— Yok, hayır! Niçin? hasta değilim ki...

Tekrar oturdu ve salonun kapısı ile boş oda kapısı arasındaki parkelerin üzerinde, ağır, kaba ayakkabı izlerinin bıraktığı yola bakarak, sabretmesini öğrenmeğe başladı.

İçeri küçük bir kedi girdi, ihtiyatlı, safdil, dört beş aylık alelâde, karşısında dayanılmayacak kadar sevimli bir kedi yavrusu. Kendi kendine şahane bir komedi oynuyordu, adımlarını ölçüyor ve kuyruğunu, erkek kedieri taklid ederek mum gibi dim dik kaldırıyordu. Fakat hiç beklenmedik, tehlikeli bir sıçrama, onu baş aşağı ayaklarımızın dibine fırlattı, kendi çılgınlığından kendisi ürkererek, sarık gibi kıvrıldı, arka ayakları üzerinde doğruldu, yan yan bir iki adım attı, sırtını kabarttı, topaç gibi dönmeye başladı...

— Şuna bak, şuna bak Cici-Minet! Aman Allahım, ne tuhaf.

Ve matemdeki annem gülüyordu, küçük kedinin karşısında tiz genç kız gülüşü ile gülüyor ve ellerini çarpıyordu... Şimşek gibi âni bir hatırlayış bu parlar selaleyi susturdu, annemin gülmekten yaşaran gözlerini kuruttu. Bununla beraber, ne o gün, ne de onu takip eden günler güldüğünden dolayı özür dilemedi, zira aşkla sevdiği kimseyi kaybettikten sonra da, kasvetli ve uzun bir mevsimin gelişini nasıl tevekkülle karşılarsa, kederini de öylece kabul edip, fakat her tarafta neş'ın geçici bereketini toplayarak bizlere, aramızda daima olduğu gibi kalmak lûtfünü gösterdi — kâh karanlıklara dalıp, kâh aydınlığa çıkararak, sıkıntı içinde ezilerek, mütevekkil, günü gününe uymadan ve cömert, tıpkı verimli bir arazi gibi çocuklar, çiçekler ve hayvanlarla bezenmiş olarak yaşadı.

ANNEM VE HASTALIK

— Saat kaç? Ne çabuk da on bir olmuş. Gördün mü bak nerde ise şimdi gelir. Bana kolonya ile havluyu ver. Küçük menekşe şişesinide ver. Menekşe dediğime bakma... Artık hakiki menekşe kokusu da kalmadı... Susam çiçeğinden yapıyorlar. Susamla da yapsalar hadi ne ise? Ama sana göre hava hoş, değil mi Cici-Minet? Nasıl olsa sen menekşe kokusunu sevmiyorsun. Kızlarımız da ne diye sanki menekşe esansım sevmiyorlar artık?

“Vaktiyle hakikaten kibar bir kadın yalnız menekşe esansı sürerdi. o senin bulandığın esans hiç de uygun bir koku değil. Sırf etrafını aldatmana yarıyor. Evet, evet aldatmaya yarıyor. Kısa saçların, gözlerini maviye boyaman, sahneye çıkarken yaptığın bütün bu garabetler, sürdüğün koku gibi hep etrafını aldatmak için, evet herkes seni orjinal, her türlü batıl inançtan sıyrılmış bir kimse olduğunu sansın diye... Zavallı Minet’ciğim! Beni kandıramazsın... Şu küçük, biçare örgülerimi çöz, sabaha saçlarım dalgalı olsun diye dün akşam onları iyice sıktım. Biliyor musun neye benziyorum? Yaşlı ve ihtiyaç içinde, istidatsız bir şaire. İnsan muayyen bir yaşı geçtikten sonra, bir cinsiyetin kendine has hususiyetlerini muhafaza etmek hayli güçleşiyor. Kuvvetten düşdüğüme en çok iki şey için üzülüyorum: Süt kaydattığım küçük mavi tencereyi artık kendim yıkayamamak, bir de örtünün üstünde duran elime bakmak. Daha

sonra anlıyacaksın, tâ mezara kadar insan her an ihtiyarladığını unutuyor.

“Hattâ hastalık bile aklınıza böyle bir şey getiriyor. Her saat kendi kendime: “Sırtım ağrıyor, fena halde ensem tutulmuş, acıkmıyorum. Yüksük otu başıma vuruyor, midem bulanıyor! Bu akşam öleceğim, yarın öleceğim, adam sende....” diyorum. Ama hiç bir zaman yaşın bende yaptığı değişikliği düşünmüyorum ve elime bakarken bu değişikliği ölçüyorum. Gözümün önünde yirmi yaşımdaki küçük elimi göremediğime ne kadar şaşıyorum. Şişt! Biraz sus da dinleyim, şarkı söylüyorlar.... Ha... İhtiyar Bayan Loeuvrier'nin cenaze alayı. Ne mutlu nihayet gömüyorlar! Yok, hayır hiç de hain değilim. “Ne mutlu” diyorum, çünkü annesinin korkusundan evlenmeye cesaret edemeyen eili beş yaşındaki zavallı budala kızının artık bir daha canını sıkmayacak. Ah bu ana babalar! “Ne mutlu” diyorum, yer yüzünde bir ihtiyar daha eksildiği için ne mutlu...

“Hayır, muhakkak ki ihtiyarlığa, ne benimkine ne de başkalarınınkine bir türlü alışamayacağım. Ne olur Minet'ciğim, yatağımı pencerenin önüne çek de Bayan Loeuvrier'nin geçtiğini göreyim. Cenaze alayını seyretmeye bayılırım, insan daima bundan bir şeyler öğrenir. Aman ne kalabalık her halde hava güzel de ondan, onlar için güzel bir gezinti! Hava yağmurlu olsaydı peşi sıra ancak üç kedi giderdi ve Bay Miroux, siyah üzerine gümüş telli o güzelim kaftanını her halde onun için ıslatmazdı. Aman ne

çok da çiçek getirmişler! Ah, hainler! Loeuvrier'nin bahçesindeki bütün sarı gülleri feda etmişler. Bu kadar yaşlı bir kadın için bu çiçek katliâmı...

“Bak, bak, kızı olacak şu koca budalaya bak, buna zaten emindim, içinde ne kadar göz yaşı varsa hepsini dökercesine ağlıyor. Öyle ya, bu gayetle mantiki, celladını, işkencecisini, mahrum kalması belki de onu öldürecek olan günlük zehirini kaybetti. Onun arkasında da benim ağgözlü insanlar dediklerim. Oh' bu suratlar! Bazen, size bir metelik bırakmadığıma sevindiğim günler vardır. Beni de son durağıma kadar bak görüyor musun kızının da bir an evvel ölmesinden başka birşey düşünmiyen şu yeğeni olacak delikanlı gibi, kızıl saçlı bir delikanlının takip edebileceğini aklıma getirdikçe... bırrr...

“Sizler, hiç olmazsa sizi biliyorum, bana esef edersiniz. Zavallı Minet'ciğim, haftada iki defa kime yazacaksın? Hadi sen ne ise, sen kaçtın, yuvanı benden ilerde kurdun. Ya, hastalarını ziyaretten dönerken, evimin önünden dimdik geçmeğe mecbur kalacak ve orada frenk üzümü şurubu dolu bardağı ile, dişleri arasına sıkıştırdığı gülü bulamayacak olan ağabeyin? Evet, evet. beni seviyorsun, ama sen bir kızsın, yâni dişi bir hayvan, benim benzerim ve rakibimsin. Ama onun kalbinde daima rakipsizim. Nasıl saçlarım düzgün mü? Hayır, başlık istemem, yalnız İspanyol dantelinden tepeliğim kâfi, nerde ise gelir. Bütün bu siyahlar giymiş kalabalık olanca tozu ayağa kaldırdı, rahat nefes alamıyorum.

“Saat öğliye yaklaştı değil mi? Eğer yolda bir kimse çevirmediyse en az buradan bir fersah uzaktadır. Kediye kapıyı açiver, öğienin yaklaştığını o da biliyor. Her gün sabah gezintisinden sonra beni iyileşmiş göreceğim diye ödü patlıyor. Gece gündüz yatağında uyumak onun için ne şahane bir hayat!... Ağabeyin bu sabah Arnedone'a oradan da Coulefeu-ille'e gidecek ve Saint-André yolu ile dönecekti. Arnedone'da güzel Arthémise'in küçüğüne bakıyor. Bu kızların çocukları, yavrularını balinalar altında sıkarak saklıyan annelerinin korsesi içinde ezilmekten hasta oluyorlar, halbuki karnındaki yükü ile günahkâr, güzel bir kız, pek o kadar namusa ağır gelecek bir manzara değildir...

“Dinle... Araba bayırı iniyor. Cici-Minet, bu gece üç defa kriz geçirdiğimi sakın ağabeyine söyleme. Evvelâ, bunu sana men ediyorum. Eğer söylemezsen, sana üç taşlı peruze bileziğimi veririm... İkazlarınla canımı sıkıyorsun, Şimdi dürüstlüğün sırası değil. Evvelâ dürüstlüğü ben senden iyi bilirim. Fakat, benim yaşımdakiler için artık tek bir meziyet vardır: kimseyi üzmemek. Çabuk arkama bir yastık daha koy da, o içeri girdiği zamankendimi dik tutayım. İki gülü de oraya, bardağa koy... Burası, kapalı kalmış, ihtiyarkadın odası kokmuyor ya? Yüzüm kızarmış mı? Beni, dünden daha fena bulacak, doğru, bu kadar çok konuşmamalıydım... Pancuru biraz çek, Cici-Minet, sonra da bana, şu senin pudra pomponunu veriver...

ANNEM VE MEMNU MEYVA

Biran geldi iyice kuvvetten düştü. Hudutsuz bir şaşkınlık içindeydi ve buna bir türlü inanmak istemiyordu. Paris'ten onu görmeye geldiğim zamanlar, öğleden sonra yalnız kaldığımız vakit, daima bana itiraf edecek birkaç günahı olurdu. Bir defasında, entarisinin eteğini kaldırdı, çorabını baldırına kadar indirdi. derisi hemen hemen sıyrılmış, morarmış bir ezık gösterdi.

— Hele şuna bak!

— Gene ne yaptın anne?

Masumiyet ve şaşkınlık oldu gözlerini kocaman açtı:

— İnanmıyacaksın ama, merdivenden düştüm.

— Nasıl düřtün?

— Hiç işte! merdiveni inerken düşuverdim. İzah edilir gibi değil.

— Çok çabuk mu iniyordun?

— Çok çabuk mu? Çok çabukla ne demek istiyorsun? Merdiveni bir Güneş-Kral edasiyle incek vaktim mi var benim! Hepsi bu kadar olsa ne ise ama bak!

Buruşmuş elının yanında terü taze duran güzel kolunda bir yanı yeri su toplıyarak kabarmıştı.

— Oh! Bu da ne gene!

— Sıcak su güğümüm.

— Eski, kırmızı bakır güğüm mü? Hani şu, beş litre su alan büyük güğüm?

— Ta kendisi. artık kime itimat etmeli bilmem? Kırk senedir kullandığım şey? Nesi var bir türlü anıyamadım, fokur fokur kaynıyordu, onu ateşten kaldırmak istedim, krak, avucumda bir şey dönüverdi... Bu kadarla atlattığıma şükrediyorum. Aman ne derd. Onun için de dolabı olduğu gibi bıraktım...

Birden kıp kırmızı kesildi ve sonunu getirmedi.

Ciddiyetimi takınarak sordum:

— Hangi dolabı?

Annem, sanki ona zorla her istediğimi yaptıracakmışım gibi, başını sallıyarak çarpındı:

— Hiç canım. Hiç bir dolabı değil.

— Ama anne, artık kızacağım.

— Madem ki sana “dolabı rahat bıraktım” dedim, sen de bana aynı şeyi yap. Dolap yerinden kımıldamadı ya, o halde siz de beni rahat bırakın.

Dolap... Eski ceviz ağacından, hemen hemen eni kadar boyu olan, kapısının sağ kanadından girip arka kaplamasından çıkan bir prusya kurşunun açtığı yusuvarlak bir delikten başka hiçbir oyuntusu olmayan koca bir alâmet... hım!...

— Onun, merdiven sahanlığından başka bir yere mi konulmasını istiyorsun anne?

Bir genç kedinin sahte ve parlak bakışı ile yüzü aydınlandı.

— Ben mi? Yoo, bence orada iyi duruyor, varsın olduğu yerde kalsın!

Gene de, doktor ağabeyim ve ben ona güvenmemek gerektiğine karar verdik. Ağabeyim annemi bırakmadığı ve aynı köyde kaldığı için onu her gün görüyordu, ona gizlemeye çalıştığı büyük bir şefkatle bakıyordu. Ananem, bütün dertlerine karşı şayanı hayret bir elastikiyetle mücadele ediyor, onları unuttuyor, oyalıyor, geçici ve parlak zaferler kazanıyor, kaybolan kuvvetini, günlerce toplamaya çalışıyor ve bir kaç gün kalmak üzere ona geldiğim zamanlar, mücadelesinin gürültüsü bütün evi dolduruyordu; ben ise bunu, fareyi kovalayan köpeğe atfediyordum.

Sabahın saat beşinde, odamın karşısındaki mutfakta, delikli taşın kenarına bırakılan dolu su kovasının çıkardığı çan sesi ile uyanırdım...

— Kova ile ne yapıyorsun anne, Joséphine'in gelmesini bekliyemez misin?

Ve hemen koşardım. Ama, kuru çalılarla beslenen ateş çoktan alev almıştı bile. Mavi çini fırının üstünde süt kaynardı. Öte yanda bir parmak su içinde kahvaltım için bir kalıp çikolata erirdi. Annem, hasır koltuğuna kurulmuş, kendi eliyle kavurduğu, misk gibi kokan kahveyi çekerti. Sabah saatleri onun için daima lutufkâr oldu; yanakları pembeliğini muhafaza etti. Doğan güneşin karşısında, kısa bir an için yeniden bir az sıhhat bulan annem, kilisede sabah çanı çalarken ve biz henüz uykuda iken, nice memnu meyvadan tatmış olduğuna sevinirdi

Memnu mevyalar, kuyudan çekilmiş su ile dolu ağır kova, bir çınar kütüğünden bağcı bıcağı ile kesilmiş odun demeti, kazma, kürek ve bilhassa odunluğun penceresine dayalı duran iki taraflı, el merdiveni idi. Sarkan dallarını, zahire anbarının penceresine bağladığı asma, leylâkların çok yüksekteki çiçekli dalları, başı dönen ve damın kenarından indirmek icap eden kedi de bunlar arasındaydı... Tombul ve gürbüz küçük kadın hayatının bütün bu suç ortakları, ona itaat eden ve hizmetçiye ihtiyaç bırakmadıkları için büyük bir iftihar duyduğu emri altındaki bütün bu kır ilâhları, şimdi ona karşı düşmanca bir çehre ve tavır takınıyorlardı. Fakat onlar, annemi ancak son nefesi ile terkedecek olan mücadele zevkini hesaba katmamışlardı. Yetmiş bir yaşında şafak onu, yıpranmış fakat gene muzaffer gördü. İster ateşte bir tarafını yakmış, ister bağ bıcağı ile bir yerini kesmiş yahud da eriyen kar altında veya devrilen su ile ıslanmış olsun, gene de, erkenciler pancurlarını itmeden, en güzel bağımsızlık saatini yaşamış olmak imkânını bulurdu ve bize kedilerin uyanışını, kuş yuvalarındaki çalışmayı, sütçünün süt şişesiyle, ekmeçinin sıcak ekmek beraber getirdikleri haberleri, doğan günün havadislerini anlatırdı.

Yalnız bir defa mutfağı soğuk, mavi çini tencereyi duvarda asılı gördüğüm sabah annemin sonunun yaklaştığını hissettim. Hastalığının sükûnet bulduğu günler oldu ve o günlerde tekrar ocakta ateş parladı, taze ekmek ve erimiş çikolata kokusu, kedinin

sabırsız adımlarıyla kapının altından geçti. Bu iyilik günlerinde beklenmedik tehlikelerle karşılaştık. Annemle büyük ceviz dolabı merdivenin alt başında buldular, biri ötekinin gizlice birinci kattan zemin katına indirmek istemişti. Bunun üzerine ağabeyim, annemin kat'ıyın sâkin durmasını istedi ve ihtiyar bir hizmetçi kadın küçük evde yattı. Fakat, ihtiyar bir hizmetçi, yarı yarıya ölüme mahkûm bir vücudu sürükleyecek ve iğfa edecek kadar genç ve muzip bir hayat kuvvetine karşı ne yapabiliirdi? Bir gün ağabeyim gün doğmadan, çiftlikteki bir hastasından dönerken, fesatlıkla meşgul annemi suçüstü yakaladı: Arkasında geceliği fakat ayaklarında kaba bahçe kunduraları, küçük yetmişlik kadın örgüsü, akrep kuyruğu gibi, ensesinde kıvrılmış, bir ayağı kayın ağacının çatal teşkil eden noktasına dayalı, sırtı talimli bir oduncu vaziyetinde kamburlaşmış, tarif edilmez bir haz ve suçluluk edasiyle gençleşmiş, bütün yeminlerini ve buz gibi çiğ tanelerini hiçe sayarak avlusunda odun kırıyordu.

“HARİKA”

— Bir harika! B-ir ha-rika!

— Evet, biliyorum, zaten işi gücü bunu dedirtmek, mahsus yapıyor.

Bu cevap bana, biraz tanıdığım hanımın hakaret dolu bir bakışına mal oluyor. Uzaklaşmadan önce, bir kere daha Pati-Pati'nin yuvarlak başını okşuyor, sanki “zavalı mazlûm, seni anlamayan ellere düşmüşsün” der gibi bir eda ile “Hadi git, güzel şey!” diyor. Brabançon'um⁽¹⁾ veda makamında ona— gözlerinin, sarısını pek az, aklarını da iyice gösterecek şekilde kaydırarak— hassas ve beyzi bir nazar atfediyor ve derhal, kendisine hayran olan bir yabancıyı güldürmek için köpek havlamasını taklitle meşgul oluyor. Köpek havlamasını taklid için Pati, Pati, ay bahçı gibi yuvarlak yanaklarını şişiriyor, gözlerini çukurlarından fırlayacakmış gibi açıyor, göğsünü bir kalkan gibi kabartıyor ve yarım sesle:

— Gu-gu-gu der gibi bir şeyler söylüyor.

Sonra güreşçi boynunu içeri çekiyor, alkışları bekliyor ve mütevazî ilâve ediyor:

— Hav.

Şayet dinleyicisi, gülmekten bayılırsa, tekrarlamaya tenezzül etmiyerek, herkesin fok bahçının nezleli sesini, yaz sağnağı altında kurbağının vıyakla-

(1) Aslen, Belçika'da Brabant eyaletinden gelme bir cins dışı köpek. M.N.

masını, bazen de klakson sesini kolayca tanıyabileceği fakat asla köpek havlamasına benzetemeyeceği bir sürü sesler çıkartarak, onu ihya ediyor.

Şu anda, lokantada akşam yemeğini yiyen meçhul bir müşteri ile Celimence vari kaş göz işaretleri teati ediyor.

Yabancı ona:

— Gel, diyor.

Pati-Pati:

— Beni kim sanıyorsunuz? diye cevap veriyor. İsterseniz konuşabiliriz, fakat daha ileri gitmem.

— Tabagımda şeker var.

— Bende yok mu sanki? Şeker başka, sadakat başka. Sizin için, ısl ısl parlıyan, sanki düşecekmiş gibi duran şu sol gözle, yıldız taşından bir bilyeye benzeyen şu sağ gözü döndürmemle iktifa ediniz... Sağ gözüme bakın... Şimdi de sol gözüme... gene sağ gözüme...

Ciddiyetle bu sessiz muhavereyi kesiyorum.

— Pati-Pati arsızlık bitti mi?

— Elbette bitti. Sen istediğin anda bitti. Bu yabancı kibar bir adamdı... Ama sen konuştun: artık bitti! Ne istiyorsun?

— Gldiyoruz. İn aşağı Pati-Pati

Çevik ve ustalıklı halının üstüne atlıyor. Ayakta — geniş böğrü, dolgun kalçaları, kapı siperi gibi göğsü ile — tıpkı minicik doru bir katanaya benziyor.

Kap kara yüzü gülüyor, kesik kuyruğunun titremesi ensesine kadar yayılıyor ve boynuz gibi gök yüzüne dikilmiş kulakları sanki muhtemel bir büyüü bozmaya çalışıyor. Köpek yetiştiricilerinin “iyi bir cins” olarak kabul ettikleri, hassas hanımların “harika” diye ad taktıklarını, resmen adi Pati-Pati olan ve semtimizde daha ziyade “teklifsiz şeytan” diye tanınan seyrek tüylü dişi Brabançon’um halkın heyecanına kendini böylece arz ediyor.

İki yaşında, küçük bir zenci çocuğu kadar neşeli, bir koşu şampiyonu kadar da mukavemetli. Ormanda dolaşırken Pati Pati bisikletin önüne geçiyor, kırlarda yük arabasının gölgesine sığınarak kilometrelerce yol yürüyor.

Dönüşte gene de, sıcak kaldırım taşları üstünde kertenkele kovalıyor.

— Sen hiç yorulmak bilmez misin Pati-Pati?

Ağzını bir enfiye kutusu gibi açarak gülüyor:

— Hiç! Ama uyduğum zaman da, hep aynı tarafıma yatmış olarak, bütün gece sabaha kadar uyurum. Hiç hasta olmadım, hiç bir zaman bir halıyı kirlletmedim, hiç kusmadım, hafif ve her türlü günah-tan azade, zambak gibi tertemizim.

Doğru — muntazam yemek saatlerinde açlıktan ölür. Gezinti saatinde heyecandan baygınlıklar geçirir. Masada iskemlesini hiç şaşırmaz, balığa bayılır, etten anlar, bir parça ekmek kabuğu ile yetinir, çilek ve mandalinayı ağzının tadını bilen bir kimse edasıyla

yutar. Onu evde bırakacak olsam “hayır” kelimesi kâfidir, uslu uslu gider merdiven sahanlığına oturur, ağlamasını gızler. Metroda pelerininin altında kaybolur, trende örtüyü kucaklayıp kocaman kocaman katlayarak kendi yatağını yapar. Gün batınca bahçe kapısını kollar, şüpheli gördüğü herkese havlar.

— Sus Pati-Pati

Pati-Pati, hemen:

— Susuyorum, diye cevap verir. Ama, altı metre boyunca bahçe sınırında vahşi hayvan taklidi yapıyorum. Başımı parmaklıkların arasından çıkarıp, kötü yolcularla, begonyaları tırmalamak için geceyi bekleyen kediyi, sarmaşık ıtır çiçeğine pençesini kaldıran köpeği korkutuyorum.

— Bu kadar tayakkuz yetişir, haydi girelim artık Pati-Pati.

Bütün gövdesiyle:

— Girelim, diye bağırır. Ama daha önce, bir dakika, şurada, fıçı oyunundaki kurbağa pozunda, şurada da biraz daha uzunca, sırtımı salyangoz gibi kabartıp, büzülerek tefekküre dalayım da öyle... İşte oldu. Haydi şimdi girelim. Kapıyı iyice kapattın mı? Dikkat! Perdenin arkasına saklanıp geceyi yemek odasında geçirmeye yeltenen kedilerden birini unuttun... Ben, şimdi sana onu azarlar, yerinden çıkartır, sepetine yollarım. Hop. İşte tamam. Şimdi sıra bizde. Mahzen tarafında bir tıkrı mı işitiyorum? Hayır, bir şey değilmiş. İşte sepetim. Battaniye parçasını da

başuma çekeyim... Şimdi en mühimi senin okşaman Mersi. Seni seviyorum. Yarına.

Yarın, şayet saat sekizden önce uyanacak olursa, ayakları sepetin kenarına dayah, gözlerini yatağa dikmiş, sesini çıkarmadan bekliyecektir. Saat onbir gezintisi için daima tertemiz ve hazır bir vaziyettedir. Eğer bisiklet günü ise Pati-Pati, onu derisinden yakalayıp, gidonun önündeki bir çilek sepetine yus yuvarlak yerleştirebilmem için sırtını yay gibi bükür. Ormanın ıssız yollarında yere atlar: "Sağdan Pati-Pati, sağdan". İki günde sağını pardon benim sağımı, kendi solundan ayırd etmesini öğrendi. Dilimizden yüz kelime anlıyor, saatsiz vakti biliyor, merdivenleri çıkacak yerde asansörü bekliyor, yıkandıktan sonra karnını, sırtını, elektrikli kurutma makinesine kendiliğinden uzatıyor.

Çalışma sırasında, boyalı kâğıt defterleri masanın üstüne yayacak olursam, yatıyor, gürültü etmeden tırnaklarını temizliyor, hürmetkâr ve hareketsiz hayallere dalıyor. Bir cam parçası ile yaralandığı gün, kendiliğinden ayağını uzattı ve pansuman yaparken başını çevirdi, öyle ki, bir hayvanı mı yoksa cesur bir çocuğumu tedavi ettiğimi bir türlü anlayamadım... Ne zaman onu suçüstü yakalayacağım? Hangi tesadüf onun yuvarlak, minicik körpe kafasına bunca insânî suç ortaklığı sığdırmış? Ona "harika" diyorlar. O kadar anyorum, onu muaheze edecek hiç bir kusur bulamıyorum.

Brabant gülü Pati-Pati, böylece güzellik ve faziletten yana gelişti. XVI ıncı Belediye dairesinde⁽¹⁾ şöhreti o derece yayıldı ki, onun için bir izdivaca razı oldum. Nişanlısı ona yaklaştığı zaman, rengi ve kalın sırtı ile, tıpkı öfkeli bir mayıs böceğine benziyordu ve dünyayı fetheden ayaklariyle kaldırım taşlarını eziyor, tırmalıyordu. Pati-Pati onu pek farketmedi bile ve pek dalgın davrandı kısa görüşmenin arkası gelmedi.

Bununla beraber altmış beş gün boyunca Pati-Pati üfürdü. Yandan, adam akıllı büyüyen karnı ile bir çöl kertenkelesi, sonra da biraz ezik bir kavun şeklini aldı, sonra...

Şimdi, çok ufak modelde, minicik iki Pati Pati, bir sepet içinde başıboş dolaşiyor. Her türlü ananevi kesintiden korunmuş olan kuyrukları avcı borusu gibi dik duruyor, kulakları da salata yaprağı gibi sallanıyor. Bol bir süt emiyorlar, fakat bunu elde edebilmek için yaşlarının üstünde cambazlıklar yapmaları gerekiyor. Pati-Pati, çamurlara bulanmış, sade karın ve meme, şükûn içinde kendilerini ulvî vazifelerine veren av köpeklerine hiç benzemiyor. Yavrularını, oturduğu yerde, istop etmiş, hurda arabasının altına sırtüstü yatmış bir şoför vaziyeti almaya mecbur ederek emziriyor. Onları, sfenks gibi yere uzanmış ve burnu ayaklarının üstünde olduğu halde—" ne yap-

(1) Paris şehri idarî bakımdan birçok b. dairelerine ayrılmış olup bunların her birine bir numara verilmiştir. M.N.

yım, başkalarının çaresine baksınlar!” — emziriyor ve telefon çalacak olsa, memelerine vantuz gibi yapışmış yavrularını, peşi sıra sürükliyerek, ahizenin *bulunduğu tarafa gidiyor. Bir kenarda unutulmuş, rast gele, alelâcele emiyorlar ve annelerine ve onun bütûn insanî — çok insanî — kaygularına rağmen gelişıyorlar.*

— Kim telefon etti? Arabayı duyuyorum.... Tasmam nerede? Çantan, eldivenlerin masanın üstünde, çıkıyoruz değil mi? Kapı çalındı! Beni *Matin'e* götürüyor musun? Gitme saatinin geldiğini hissediyorum... Bu, altımda sürünen de ne? Gene bu küçük köpek mi? Her yerde ona rastlıyorum.. Ya öteki.. Evde sade onu görüyorum. Nasıl, sevimli mi buluyorsun onları? Püf... evet, sevimli. Gidelim, gidelim. Hadi, çabuk ol... Seni gözden kaybetmemeliyim. Ya bensiz gidersen...

Pati-Pati, dostlarım size daima, ben hiç itiraz etmeden “harikalar harikası” ve “mükemmel” diyecekiendir. Ama ben şimdi, sizde eksik olan şeyi artık biliyorum: hayvanları sevmiyorsunuz.

BA — TOU

Onu, Quai d'Orsay'de (Fransız Hariciye Nezaretine verilen ad) büyük bir kalem odasında ele geçirmiştim, bir çin nakışı ile odanın en muhteşem tezyinatını teşkil ediyordu. Bu kadar güzel bir kediyi ne yapacağını bilemeyen muvakkat sahibi beni telefonla çağırdığı gün onu, eski bir masanın üstüne oturmuş, kaidesini diplomatik vesikalara yerleştirmiş, hususî tuvaleti ile meşgul buldum. Beni görünce kaşlarını çattı, yere atladı, kendine ve bütün kardeşlerine has bir hareketle, bir engel karşısında dönüp ayak değiştirerek, kapı ile masa, masa ile kapı arasında vahşi hayvan yürüyüşüne başladı. Fakat, sahibi ona, elinde buruşturduğu bir kâğıt parçasını atınca, kendisini bütün ihtişamıyla gösteren ölçüsüz bir hamle ile ve harcanmamış kuvvetini sarfederek gülmeğe koyuldu. Bir epanyöl köpeği kadar büyüktü, geniş bir böğürle birleşen uzun ve adaleli kalçalar, daha dar bir göğüs, dışı akşam kelebeklerinin kanatlarını süsleyen desenleri hatırlatan siyah ve kurşuni menevişli, içi beyaz tüylerle kaplı kulakların süslediği oldukça küçük bir baş. Küçük, müstağni bir çene kum tepelerinde biten kuru otlar gibi dik bıyıklar, siyahla çevrili amber gözler, renkleri kadar saf bakışlı gözler, insan nazarları karşısında asla sarsılmayan gözler, hiç bir zaman yalan söylememiş gözler... Bir gün, sırtı ve baş kısmı buğday rengi, karnı fil dişi beyazlığındaki elbisesine işlenmiş siyah benekleri saymak istedim. Muvaffak olamadım.

Sahibi bana:

— Çat'dan geliyor, dedi. Asya'dan da gelmiş olabilir. Her halde bir cins Afrika Parsı olmalı. Adı Ba-Tou'dur, yâni “kedi” ve yirmi aylıktır.

Onu alıp götürdüm; içinde taşıdığım sandığı ısıyor, hassas bir deniz çiçeği gibi kâh kapalı, kâh açık pençelerini hava deliğinin lataları arasından kaydırıyordu.

Hiç bir zaman evimde bu kadar tabii bir hayvana sahip olmamıştım. Her günkü hayat bana, onun medenileştirici herhangi bir müdahaleden masun kalmış hiç bozulmamaş olduğunu gösterdi. Şımarık köpek hesaplıdır ve yalan söyler, kedi ise hissiyatını gizler ve riyakârdır. Ba-Tou bir şey saklamıyordu. Sapa sağlamdı, misk gibi kokardı, nefesi ter temizdi, eğer dünyada saf çocuklar varsa, onun tıpkı saf bir çocuk gibi hareket ettiğini yazabilirim. İlk defa benimle oynamaya başladığı zaman, beni devirmek için sım sıkı bacağımı yakaladı. Ona sert bir şekilde çıkışmam üzerine beni bıraktı, bekledi, tekrar başladı. Yere oturdum, kadife gibi yumuşak, güzel burnuna yumruğumu savurdum. Şaşırdı, bakışı ile beni sorguya çekti, ona gülümsedim ve başını kaşıdım. Boğuk bir hırıltı çıkararak yan üstü yattı ve müdafasız karnını bana uzattı. Mükâfat olarak aldığı bir yün yumağı onu deliye döndürdü: Afrika'nın cılız meralarından kaldırılmış kim bilir kaç kuzunun uzak ve soğumuş kokusunu tatmıştı onda?...

Bir sepette yatıyordu, iyi alıştırılmış bir kedi gibi, talaşdolmuş kabına kendiliğinden gidip işini görüyordu ve ben ılık suya uzandığım zaman, gülümseyen ve korkunç başını, iki ayağı ile birlikte banyonun kenarından uzatıyordu...

Suyu seviyordu. Ekseriya sabahları ona bir leğen su verirdim, ayaklarıyla oynuyarak onu boşaltırdı. Sırılsıklam, hayatından memnun, hırıldardı. Dişleri arasında çalınmış bir terlikle, vakur dolaşırdı. Tahta topunu yirmi defa merdivenden aşağı yuvarlar, tekrar yukarı çıkarırdı. "Ba-Tou" diye çağrıldığı zaman sevimli, tatlı bir haykırıyla hemen koşar ve dikiş diken hizmetçi kızın ayakları dibinde hayallerle dalmış, gözleri açık ve gevşek dururdu. Acele etmeden yemeğini yer ve eti kibarca parmaklarının ucu ile alırdı. Her sabah ona başını uzatabiliyordum, başıma dört ayağı ile sarılır, kesik saçlarımı müsellaah dili ile rendeler gibi yalardı. Bir sabah çıplak kolumu fazla sıktı, onu cezalandırdım. Buna fena halde içerliyerek üzerime atıldı, vahşi bir hayvanın, insanı hayrette bırakan ağırlığını, dişlerini, turnaklarını omuzlarımda hissettim... Bütün kuvvetimi toplayarak Ba-Tou'yu duvara savurdum. Korkunç miyavlamalar ve böğürmeler çıkararak bana savaş lisanını işittirdi ve tekrar üzerime saldırdı. Onu duvara doğru fırlatmak içintasmaından yakalıyarak suratının ortasına vurduğum. O anda, hiç şüphesiz beni ağır surette yaralayabilirdi. Ama böyle bir şey yapmadı, kendini tuttu, yüzüme baktı ve düşündü. Gözlerinde okudu-

ğum şeyin,korku olmadığına katiyetle yemin ederim. Bu kesin anda, bir tercih yaptı, barışı, dostluğu, samimi anlaşmayı seçti, yattı ve sıcak burnumu yaladı.

Ba-Tou, sizi üzümlere aradığım zamanlar üzüntüme, Allah'a şükür, hiçbir insanî tarafı olmıyan bir dostu, evimden kovmuş olmanın acısı da ekleniyor. Sizi bahçe duvarının üstünde — bir sıçrayışta çıktığımız o dört metre yüksekliğindeki duvar — ayakta durmuş, dehşet içindeki birkaç kediyi lânetlemekle meşgul görünce titremeye başladım. Ve sonra bir başka sefer de, dizlerimde tuttuğum küçük köpeğe yaklaştınız, kulağının altındaki esrarengiz bir çeşmenin yerini tam seçtiniz ve onu dişlerinizle yoklamadan önce ağır ağır, gözleriniz kapalı, yaladınız, yaladınız, yaladınız... Anladım ve size sadece esefle, alçak sesle: “Oh! Ba-Tou” dedim ve siz utancınızdan, frenlediğiniz aç gözlülüğünüzden bütün vücudunuzla ürperdiniz.

Heyhat! Ba-Tou, sade hayat, yırtıcı şefkat, bizim semamız altında çok zor... Şimdi sizi Roma seması koruyor, hamleleriniz için çok geniş bir hendek sizi, kedilerle eğlenmek için hayvanat bahçesine gelenlerden ayırıyor ve beni, ırkınızın dışında, her bakımdan tamamiyle mâsum olduğunuzu bildiğim halde sizin mahpus bir hayvan olmanıza razı olan beni, unutmuş olduğunuzu ümid ediyorum.

BELLAUDE

— Bellaude kaçtı, Madam.

— Ne zamandan beri?

— Bu sabah, kapıyı açar açmaz, kapıda bir siyahlı beyazlı onu bekliyordu.

— Hey Allah, inşallah akşama döner...

Demek nihayet kaçtı. Bu ayın, köpek aşkları için belirli bir ay olması dışında, hiç bir şey onun kaçacağını tahmin ettirememiştir. Kızıl köpeklere has siyah ve nar rengi elbisesi içinde güzel, arka ayaklarındaki çifte mahmuzları avize salkımları gibi sallayarak o edalı yürüyüşü ile, uslu uslu, etrafla hiç ilgilenmeden bizi takip ederdi. Çimenleri koklar, otların, dişi brabançon'ların muayyen devirdeki çılgınlıklarından istihfafla kaçınırdı. Sonra bir gün, hayretle dona kaldı, sevinçle kulaklarını kabarttı, gözlerini uzak bir noktaya dikti ve sanki bütün vücudu dile gelmiş gibi, dişi köpeklerin o açık lisaniyle bağırdı:

— Ah! İşte o!

“Ayol, O kim?” diye soruncaya kadar iki yüz metre ileriye gitmişti bile, zira onu görmüştü — küçük, sarı bir fino...

Bir dişi geyik gibi hafif ve uzun, boylu ve azametli bir görünüşü olmasına rağmen, cüceleri, foks ve bastı bacak av köpekleri piçlerini, yalancı teriyeleri, vücutlarını titreterek yürüyen minicik lulu-

ları anyor. Hepsinden çok da, kışlardan beri hiç bir yazın eritemediği soluk bir kar altında gömülü kalmış gibi, beyaz tüylü bir kanişi seviyor. O da, yaşlı bir edibin mütevekkil müdavimliği ile benim kızıl tüylümün peşini bırakmıyor. Sanki gözlüklerinin tepesinden bakıyormuş gibi, bakımsız saçları arasından onu, aşağıdan yukarıya seyrediyor. Açıkça ona refakat ediyor ve karma karışık, kirli beyaz tüylerini hoplatarak, yorgun bir beygir yürüyüşü ile onun arkasından gidiyor.

İşte gitti! Nereye? Ne kadar zaman için? Onun ezilmesinden veya çalınmasından korkmuyorum; bir yabancı ona el uzatacak oldu mu, yılan gibi boynunu döndürüp öyle bir dişlerini göstermesi var ki, en cesurları bile yıldırıyor. Ama kemend var, yakalanan hayvanların kapatıldığı tevkifhane var...

Bir gün geçiyor

— Madam, Bellaude dönmedi.

Bu akşam yağmur yağdı, hem de tatlı bir bahar yağmuru. Benim haylaz acaba nerelerde dolaşıyor? Karnı açtır ama su içebilir dereler akıyor, orman su birikintilerinden ayna gibi parlıyor.

Islak, ufak bir köpek, küçük bahçenin parmaklığında, kapıda nöbet tutuyor. O da Bellaud'u bekliyor... ormanda ahababım olan koruyucuya, kaşları ve yanakları kızıl, büyük bir siyah köpek gördün mü diye soruyorum. Başını sallıyor:

— Böyle bir şey görmedim. Sahi bugün ne gördüm dü? Pek öyle mühim bir şey değil, battâ hiç bir şey. Kocasî ile anlaşılamayan bir kadın ve bana korucu evlerinde kiralık iki oda var mı diye soran rugan ayakkabılı bir mösyö. Anlaşılan evsiz kalmış... Görüyorsunuz ya, hiç bir fevkalâdelik yok...

Bir gün daha geçiyor.

— Bellaud hâlâ dönmedi. madam.

Auteuil koruluğunu iyice araştırmak kararıyle saat onbir gezintisine çıkıyorum. Ormanda, hızlanınca sert, yavaşladığı zaman gevşek ve tatlı rüzgâra varıncayakadar, her tarafta gizli bir bahar ürperiyor. Görünürlerde siyah ve kızıl köpekten eser yok ama müstakbel sümbüller çoktan tomurcuklanmış, yılan yasığının yaprağı da hayli büyümüş. İşte, ıslak yosunlar üstünde sallanan aç ve yolunu kaybetmiş arı, sokmak tehlikesi olmadan onu elinize ahp ısıtabilirsiniz. Mürver ağaçlarında, her dalın altında, püskül gibi taze yeşillikler fışkırmış. Ve altı senedir, daha şubatta bir kuş hançeresinden yükselen nağmelerde, perde perde alçalan yarım sesli kısa gamlarda, büyük bir şarkıcıyı, koruluğuna sadık Autuil bülbulünü, ilkbaharda sesiyle geceleri aydınlatan bülbulü, artık iyice tanıyorum. Bu sabah başımın üstünde, her sene unuttuğu şarkısına çalışıyor. Hatalı, yarım sesli, kısa gamlarını bir daha, bir daha tekrarlıyor, boğuk bir nevi gülüşle şarkısını kesiyor, ama daha şimdiden bir kaç notasında, bir mayıs gecesinin nağmesi çanlıyor ve gözlerimi kapayınca, bu şarkının tesiri

altında, gayrı ihtiyarî, çiçek açmış akasyalardan ağır ağır dökülen kokuyu duyar gibi oluyorum...

Ama, benim köpek nerelerde? Kestane ağaçları sıralanmış bir yol boyunca ilerliyorum, boş bir araziye gerilmiş tellerden atlıyorum, sonra karşıma gene kestane ağaçlarından bir bölüme çıkıyor, onun ötesinden de beni, gene boş bir araziye gerilmiş bir tel bekliyor. Tabiat meraklısının keyfini kaçırmak, gezintiye çıkanların kemiklerini kırmak için hangi müfsit ihtimam, her ikisi de birbirinden zararlı bu tellerle bu saf saf ağaçları bir araya toplamış? İstihkâmlardan sonra kestane ağaçlarından bir bölme daha, size yemin ederim ki, bizzat bu bölme de, biraz ötede yeşile boyanmış bir tahta parmaklığa siper vazifesi gören ikinci bir kestaneliği himaye ediyor, artık bu sonu gelmeyen ağaçlıklar boyunca yürümekten usanarak gerisin geri dönüyorum. Bir de şehri, ormanı ihmal etmekle itham ediyorlar! Bu lüzumsuz bölmelerden birinin arkasında bir şey kımıldıyor. Siyahlı... kırmızılı, beyazlı, sarılı bir şey, Köpeğim! Benim! Benim köpeğim bu!

Allah, Belediye idaresinden razı olsun! Koruyucu istihkâmlar! Allah'tan olmuş da burasını kapatmışlar. Arabalardan masun kalan yalnız benim köpeğim değil, ondan başka — bir, iki, üç, dört, beş — etrafında beş köpek daha var, çamurlar içinde, kiminin savaşa aldığı yaraları hâlâ kanıyor, hepsi de soluk soluğa, ayakları tutulmuş bir halde, en büyüğünün boyu otuz santimetre bile değil.

— Bellaude!

Geldiğimi duymamıştı. Célumène'vari, şuh genç kız rolü oynamakla meşguldü. Elinde olmadan faziletli ve tesadüfen de hissiz olduğundan, bağırmam üzerine ne yapacağını şaşıyor ve birden esaretini hatırlayarak ayaklarına kapanıyor.

— Ah! Bellaude!

Tırmanıyor, yalvarıyor, fakat onu hemen affetmek istemiyorum ve sadece ona aktörvari bir jestle, yıkılmış istihkâmların ötesinde, doğru yolu, evin yolunu gösteriyorum.

Tereddüt etmiyor, çıtleri atlıyor, yerde bıraktığı birkaç ayak izi ile, dilleri dışarda onu takip eden cüceleri kolayca geride bırakıyor.

Ne yaptım sanki? Ya Bellaude'u yolda yakışıklı biri baştan çıkaracak olursa...

— Madam, Bellaude geldi.

— Beş küçük köpekle mi?

— Hayır Madam, bir büyükle.

— Oh, aman Allahım, nerede?

— Orada Madam, karşıkı bayırda bekliyor.

Evet orada, içim rahatlayarak “karı koca dengi dengine” diyen türküyü hatırlıyorum. Bellaude'u bekleyen, şehlá bakışlı, yeşil deri tasma ve burunluğu altında sâkin ve — çok şükür — bir dana kadar iri, geniş ve yüksek bir Ulm doku.

İKİ DİŞİ KEDİ

Mavi, İran kedisi Moun ile her hangi meçhul bir tekirin aşklarının — ve geçimsizliklerin — mahsülü, küçük bir yavru kedi. Auteuil bahçelerinde tekirlerin ne bol olduğunu bir Allah bilir! Vakitsiz gelen bahar günlerinde, buzları eriyen topraktan, güneşin altında dumanlar tüterek, kokular yükselmeğe başladığı saatlerde, diplerinin açılmasını, yeni ekimi bekleyen toprağı yumuşamış bazı sık koruluklar, bazı bahçe yolları sanki yılanlarla örtülü gibidir: bitkilerin kokusu ile sarhoş olmuş tekir derebeyleri, bellerini bükerek, karınları üzerinde sürünür, kuyruklarıyla yeri kamçılar ve ilkbaharın vaad dolu kokusunu sürünmek için sağ yanaklarını, sol yanaklarını, — tıpkı birkadının esansla ıslattığı parmağını kulağının arkasındaki o gizli noktaya dokundurması gibi — nazlı nazlı toprağa sürterler.

O da, bu kedilerden birinin yavrusu küçük bir kedi. Tüylerinde, ırkının çizgilerini vahşi ecdadının izlerini taşıyor. Fakat annesinin kanı, üstüne, şeffaf bir İran gözboyaması gibi, tutulmıyacak kadar ince, uzuntüylerden, mavimtrak ve yumak yumak bir tül serpmiş. Demek ki, güzel olacak, daha şimdiden pek sevimli ve biz onu Kamaralzaman diye çağırmaya çalışıyoruz ama beyhude, zira makul insanlar olan işçi kadınla oda hizmetçisi Kamaralzamanı, Mounou'ya çeviriyorlar.

Her zaman zarif, küçük bir yavru. Buruşturulmuş kâğıt parçası onu ilgilendiriyor, et kokusu, onu kükreyen minicik bir ejderhaya çeviriyor, kuşlar, gözü ile takip edemiyeceği kadar hızlı uçuyorlar. Fakat, pencerenin önünde sinek avına çıktığı zaman, sanki her türlü hareket hissini kaybetmiş gibi, camın arkasında dona kalıyor. Bir facianın ortasında, masum, bir küçükkedi.

Facia, Komşunun Karasının — insanın adeta taşralı bir Asılzade ismi sancağı gelmiyor mu? — araduarın üstünde, o sabah boğulan yavrularına ağladığı gün başladı. Evlâdını kaybeden her annenin o korkunç haliyle, fasılasız, aynı tonda, her feryad arasında ancak nefes alarak birbiri ardına aynı iniltileri çıkartarak ağlıyordu. Minik kedi Kamaralzaman, aşağıda ona bakıyordu. Mavımtırak yüzünü, ışıktan kamaşan, sabunlu su rengi gözlerini kaldırıyor ve bu acı feryad yüzünden oynamaya cesaret edemiyordu... Komşunun Karakedisi onu gördü ve bir deli gibi duvardan indi onu kokladı, yabancı kokuyu tanıdı. Nefretle “khhhh...” diye hırladı, küçük kediyi tokatladı. Bir daha kokladı, alnını yaladı, dehşetle geriledi, yine geldi, ona şefkatle “Rırrr..” dedi. — nihayet bütün etvarı ile yanıldığını izhar etti. Bir karar verecek zamanı bulamadı. Moune bir bulut parçası gibi, kasırga kadar mavi ve ondan daha suratli, geliyordu... Acısını ve başkalarının toprağına saygı gösterilmesi gerektiğini hatırlıyan Komşusunun Karakedisi çekildi ve tâ uzaklardan gelen çağırışı, bütün o günü mateme boyadı.

Ertesi gün, bir cangıl hayvanı kadar ihtiyatlı ve hareketlerini hesaplıyarak geldi, Artık bağırmıyordu: sessiz bir cür'et ve sabır gösteriyordu. Karnı doyduktan sonra üstüne ağırlık basan Moune'un uyuklamasından istifade ederek kaçan Kamaralzaman'ın, gevşek adımlarla bahçenin yuvarlak çakılları üzerinde sallandığı ânı bekledi. Sütle ağırlaşmış bir karın, siyah tüyleri arasından tepeleri görünen gergin memeler, boğuk hırıltılar ve bir sütninenin dâvet eden esrarengiz tavırlarıyla geldi. Ve memesini emen küçük yavru onu müsavî fasılalarla ayaklariyle ezerken kara kedinin gözlerini kapadığını, ağlamamak için kendini tutan bir insan gibi, burun deliklerinin titrettiğini gördüm.

Tam o sırada, sırtında tüyleri diken diken olmuş, hakiki anne belirdi. Hemen atılmadı ama boğuk bir sesle bir şeyler söyledi. Birdenbire, annelik hülyalarından aylan Komşunun Kara kedisi ayakta, fasılalarla soluyarak, öfkeden kızarmış ağzı ile, ancak yavaş, uzun bir homurtu ile cevap verdi. Moune'un acı, mütebakkim bir küfrü onun sözünü kesti ve bir adım geridi, ama o da tehditkâr bir kelime savurdu. Ödü patlayan küçük yavru, mavımtırak tüyleri peygamber dikeninin püskülleri gibi dim dik olmuş, ikisinin arasında yatıyordu. Derhal bir yumruk kavgası, tüy yumaklarının uçtuğu bir kedi kapışması olacak yerde, âdeta kolayca anladığım bir izahata, bir hak iddiasına girişmelerine hayran oldum. Fakat ansızın, Komşusunun Karasının dokunaklı bir telmihi üzerine Moune, "Oh! artık buna tahammül edemem!" der

gibi bir çığlık ve sıçrayışla rakibinin üzerine atıldı. Kara, onu bıraktı, ıhlamur ağacında soluğu aldı, ona asıldı ve duvarı aştı — anne de yabancının kirlettiği yavrusunu yıkadı.

Aradan birkaç gün geçti, bu zaman zarfında hiçbir fevkalâdelik farketmedim. Moune endişeli idi, fazla dikkatli davranıyor ve iyi yemiordu. Ateşler içinde yanıyordu, burnu kuru idi ve mermer bır konsolun üzerinde yatıyordu. Halbuki Kamaralzaman, yus yuvarlak, enine boyuna halıların üzerinde yuvarlanıyordu. Bir sabah Moune'un yanında kahvaltı ederken, onu şekerli süt ve ay çöreğinin içini vererek kandırmaya çalışıyordum, birden ürperdi, kulaklarını yattırdı, yer atladı ve öyle bir isticalle benden kapıyı açmamı istedi ki, onu takip ettim. Yanılmamıştı: küstah Kara Kedi ve Kamaralzaman, biri ötekinin memesini emer vaziyette, birbirlerine karışmış mes'ut, karanlıkta merdivenin alt basamağında yatıyorlardı. Moune derhal oraya fırladı ve onu, orada gevşek, kendini kaybetmiş, bir kadın gibi bayılmış bir halde kollarımın arasına aldım.

Böylece, İran kedisi Monne'un sütü kesildi, annelik ve süt ninelik haklarını bağışladı ve avare melali, her türlü değişikliğe karşı gösterdiği bigânelik ve karakedilere duyduğu kin o zamandan başladı. Siyah tüylü, göğsü beyaz benekli ne varsa, hepsine lânet etti, artık yüzünde izzetinden bir şey belli olmuyor. Yalnız Kamaralzaman oynamak için ona fazla yaklaşacak olursa, ayaklarını sütü çekilmiş memelerinin üstüne topluyor, uyuyormuş gibi yaparak gözlerini kapıyor.

KEDİLER

Beşi de aynı karından ve cedleri vahşi kedi gibi tekir, beş kedi etrafında toplanmışlar. Bir tanesi, kumrunun tüyleri gibi pembemsi bir fon üzerine siyah çizgili, diğeri tıpkı bir şebboy çiçeği gibi, kulaklarından kuyruğuna kadar çok açık kahverengi üzerine yanık eknek rengi menevişli. üçüncüsü, gayetle zarif, gümüş gibi kurşunî bir zemin üzerine serapa siyah kadifeden kemerler, gerdanlıklar, bilezikler takmış olan dördüncünün yanında âdeta sarı gibi duruyor. Fakat beşincisi, iri, binlerce çizgili boz kürkü içinde pırıl pırıl parlıyor.

Ona gelince, aman Allahım, o kapkara. Yüzlerce kara kedi gibi, ince parlak tüylü, göğüs kısmı beyaz serpintili ve göz bebekleri saf altın rengi, bir kara kedi. Siyah olduğu için, ona Karakedi diyoruz, aynı şekilde griye de Gri-kedi adını taktık. İran kedisi gibi mavi olan en küçüğünü de Küçük Mavi diye çağırıyoruz. Onlara isim bulacağız diye menenjit olmayı göze almadık.

Kediler için aşk mevsimi olan ocak ayı, Auteuil kedilerini en güzel elbiseleriyle süslüyor ve bizim üç dişi kedi için otuz kadar erkek kediyi seferber ediyor. Bahçe, onların bitmez tükenmez müzakereleri, savaşları ve yeşil şimsiri andıran kokularıyla doluyor. Yalnız Karakedi onlarla ilgilendiğini belirtiyor. Erkek kedilerin çılgınlıklarını yukardan seyreden Gri-kedi ile küçük Mavi için henüz çok erken. Kara, şimdilik yerinde duramıyor ve daha ileri gitmiyor.

Bahçede uzun uzun araştırdıktan sonra, evvelâ dış fırçası, sonra kulak kaşıyacağı ve nihayet sırt kaşağı olarak kullanmak üzere, geçen sene budanmış, kama biçimi kesilmiş bir dal seçiyor. Memnuniyetini her hahyle belli ederek ona sürtünüyor, takılıyor. Bunu, devamı boyunca, suyun dışındaki yılan balığını taklid ettiği, ufki bir dans takip ediyor. Yerde yuvarlanıyor, sırtı ve karnı üzerinde yürüyor, elbisesini kirletiyor ve beş erkek kedi de onunla beraber, sanki tek bir kedi gibi ilerliyor, geriliyor. Muhteşem bir kedi olan en kıdemlileri, ekseriya dayanamıyarak atılıyor ve kendilerini baştan çıkarmaya çalışana ağır bir pençe indiriyor... Derhal, şehvetli rakkase doğruluyor, tedbirsizi tokatlıyor, ayaklarını karnının altına topluyor, ihtiyar bir sofı kadın gibi ekşi ve asık bir suratla büzülüp oturuyor... Boş yere haşmetli tekir, mutavatatını göstermek ve Karakediye saygısını sunmak için, muti ve meyus, dört ayağı havada düşme taklidi yapıyor. Karakedi, onu da mechul beşlerin arasına sürüyor ve muaşeret usullerine saygı göstermeyen ve kendisini çok yakından selâmlayan herhangi bir tekiri hakkettiği gibi tokatlıyor.

Bu kedi balesi, sabahtan beri pencereimin altında devam ediyor. Zaman zaman erkek kedilerin hançeresinden çıkan sert ve ahenkli "rrr..." dan başka hiç bir bağırma yok. Karakedi, sessiz ve şehvetli, önce tahrik ediyor sonra cezalandırıyor ve geçici kudretinin tadını çıkartıyor. Onun önünde titreyen, sabreden, yemeden içmeden kesilen aynı erkek kedi, sekiz gün sonra, onu sıkıca boynundan yakalıyacak.... o zamanakadar boyun eğiyor.

Altıncı bir tekir daha belirdi. Fakat erkek kedilerden hiç biri onu kendilerine rakip saymaya tenezzül etmedi. Semiz, kadife gibi yumuşak, temiz ve saf yürekli; daha gençliğinde aşk oyunları ile her türlü ilgisini kesmiş, ocak ayının trajik geceleri ve haziran mehtabı onun için ebediyen mânasını kaybetmiş. Gümüş gibi parlayan güneşin altında, parlak elbisesini ve ona güzel delikanlı diye ad takılmasına vesile olan, kimseye zararı dokunmayan ahmakça hodbinliğini dolaştırıyor. Açık havaya, itimatla uçan kuşlara gülümsüyor. Gevşek bir pençe darbesiyle, yuvarlak bir çakıl taşı için bıraktığı bir lüle sovanına takılıyor. Kara kedinin kuyruğu, kamçı gibi sallanıyor, kesik bir yılan gibi kıvrılıyor. Tekir atılıyor, onu yakalayıp iyice dişliyor ve akabinde, yüzünü tahrip edecek şiddette bir düzüne kuru ve tırnaklı şamar yiyor. Ama erkeklik rütbesinden düşmüş olan Güzel Delikanlı, aşk protokolundan tamamiyle bihaber, en basit adalet kaidesine rücu ediyor. Haksız yere dövüldüğü için, ancak ciğerlerini şişirip bir adım geriliyecek kadar bir fasıla verdikten sonra Karaya öyle şahane bir dayak atıyor ki, Kara âdeta boğulacak gibi oluyor, hırsından hırlıyor ve utancını komşu bahçede gizlemek için duvarı atlıyor.

Ve ben, erkek kedilerin gazabına uğramasından korkarak Güzel Delikanlının imdadına koşmaya hazırlanırken, onun, kraliçeyi dövmeye cesaret eden harem ağasının önünde ilk defa saygı ile, sessiz ve hareketsiz duran tekirler arasından haşmetle, yaptığı-
nın farkında olmadan, ağır ağır, çekilip gittiğini gördüm.

GECE NÖBETCİSİ

Pazar-Bu sabah çocuklarda garip bir hal var. Onları bir kere daha, geceli gündüzlü çalışarak meydana getirdikleri *Malikânenin Hortlağı* adlı dramları için lüzumlu kostüm, kefen ve yerde sürünen zincirlerle tavan arasında bir temsil tertipledikleri zaman bu halde görmüştüm. Kendi hayallerinin mahsülü bu hayalet hikâyesi o kadar içlerine işlemiştir ki bütün bir haftayı geceleri korkudan titreyerek, dilleri bem beyaz, hümmalar içinde geçirdiler. Ama bu, eski bir hikâye. Şimdi Bertranda on sekiz yaşında ve yaşının icabı, Avrupa'nın malî rejimini teşkilâtlandırmayı tasarlıyor, on dördünü bitirmiş olan Renaud motörleri söküp takmaktan başka bir şey düşünmüyor ve Güzel-Cıvılda da bu sene bana durmadan, insanı yeise düşürecek kadar âdi sualler soruyor: "Paris'te pazar günleri saçlarımı kıvırtacak mısın?"

Her ne hal ise, üçünü de garip ve köşe bucakta alçak sesle konuşmaya âmade buluyorum.

PAZARTESİ — Bu sabah çocukların yüzünü solgun görüyorum.

— Neniz var böyle çocuklar?

Üvey oğullarım:

— Hiç bir şeyimiz yok, Colette teyze, diye bağınıyorlar.

Güzel-Cıvılda da:

— Hiç bir şeyim yok anne, diye bağınıyor.

Ne güzel bir birlik! İşte iyi tertiplenmiş bir yalan. İş ciddileşiyor, hem de o derece ciddileşiyor ki, alaca karanlıkta, tenisın arkasında, oğlanlar arasında geçen konuşmanın bir kısmını yakalıyorum:

— Dostum, gece yarısından saat üçe kadar durmadı.

— Sen onu kime söylüyorsun, oğlum. Evet, gece yarısından tam dörde kadar! Gözümü kırpmadım. Şöyle, yavaş yavaş “pom... pom... pom...” yapıyordu, sanki çıplak ayakla yürür gibi, ama ağır ağır...”

Beni gördüler, ellerinde kırmızı beyaz toprak, gülüşerek, yapmacık ve geveze bir şaşkınlıkla iki erkek atmaca gibi üzerime atıldılar... Bugün bir şey öğrenemiceğim.

ÇARŞAMBA — Dün akşam, saat onbirde odama gitmek üzere Güzel-Cıvıldağın odasından geçerken, onun henüz uyumamış olduğunu gördüm. Kollarını iki yanına uzatmış, sırt üstü yatıyordu ve kara göz bebekleri kâküllerinin altında kımlıyordu. Gittikçe büyüyen sıcak bir ağustos mehtabı, manolyanın parkeye vuran gölgesini hafifçe sallıyor ve beyaz yataktan mavimsi bir ışık yayılıyordu.

— Uyumuyor musun?

— Hayır anne.

— Tek başına böyle ne düşünüyorsun?

— Dinliyorum.

— O da ne demek?

— Hiç, anne.

Tam o sırada, üst katta, ayakkabısız ve ağır ağır yürüyen bir adım sesini sarıh olarak duyuyorum. Üst kat, hiç kimsenin yatmadığı, bir kere akşam oldu mu, hiç kimseye geçmek için fırsat düşmeyen ve en eski kulelerden birinin ta tepesine kadar çıkan uzun bir tavanarasıdır. Kızımın, tutmakta olduğum eli, avucumun içinde kısıldı. Duvardan, oynatarak ve kuş gibi bağırarak iki fare geçti.

— Şimdi de fareden mi korkuyorsun?

— Hayır anne.

Üzerimizde, ayak sesleri tekrar duyulmaya başladı ve gayri ihtiyarı sordum:

— Ama yukarda kim yürüyor böyle?

— Güzel-Cıvıldak cevap vermedi ve onun bu susması hiç de hoşuma gitmedi:

— Duymuyor musun?

— Evet anne.

— Evet anne”den başka verecek bir cevap bulamıyor musun?

— Ansızın küçük ağlamaya başladı ve yatağın içinde oturdu.

— Benim ne kabahatım var anne, bütün gece böyle yürüyor.

— Kim?

— Ayak sesleri?

— Kimin ayak sesleri.

— Kimsenin.

— Aman Allahım, bu çocuklar ne budala şeyler. Sen ve ağabeylerin hâlâ bu hikâyelerle mu uğraşıyorsunuz? Köşelerde konuştuklarınız hep bu saçmalıklar mı? İşte bak çıkıyorum. Evet tavanda adımların nasıl dolaştığını şimdi ben sana gösteririm.

Son basamakta, girişleri tutan taban direklerine yapışmış sinekler, ben geçerken lâmbanın üzerine bir ocak ateşi gibi hırılıyorlar, tavan arasının kapısını açar açmaz içeriye giren hava lâmbayı söndürdü, fakat ay ışığının süt gibi beyaz bir örtü halinde içeriye yayıldığı bu geniş pencereci çatı arasında lâmbaya hiç de ihtiyaç yoktu. Dışarda, gümüş kabartmayı andıran mor küllerle örtülü küçük vâdilere ayrılmış ve çayır-
ların daha gerilerinde ayı aksettirerek parlayan sisten bir nehirle ıslanmış kırlar, gecenin yarısında gözün alabildiğine parlıyordu... Küçük bir baykuş kediyi taklid etti ve kedi de ona cevap verdi... Fakat, tavar arasında, çaprazlama sıralanmış taban direklerinin meydana getirdiği ormanda hiçbir şey yürümüyordu, Uzun zaman bekledim, gecenin kısa süren serinliğini, tavanarasına sinmiş dövülmüş buğday kokusunu içime çektim ve aşağı indim. Yorgun düşen Güzel Cıvıldağ uyuyordu.

CUMARTESİ — Çarşambadan beri her gece dinledim. Yukarda biri yürüyor, kâh gece yarısı, kâh saat üçe doğru. Bu gece tam dört defa, boş yere yukarı çıktım, indim. Öğle yemeğinde çocukların itimadını kazanmaya çalışıyorum, zaten onlar da artık daha fazla gizliylemeyecek hale gelmişler.

— Yavrularım, bir meseleyi aydınlatmak için bana yardım etmeniz gerekiyor. Muhakkak ki, son derece eğleneceğiz — hattâ bu gibi şeylerle artık iyice ilgisini kesmiş olan Bertrand bile.... Tasavvur eder misiniz, Güzel-Cıvıldak'ın odasının üstünde birinin yürüdüğünü duyuyorum, her...

Hep birden parlıyorlar. Renaud:

— Biliyorum, biliyorum, diyor. Daha büyük baba zamanında gelen Zırhlı Şövalyedir bu Page, bana hepsini anlattı ve...

Bertrand lâkaydı:

— Ne saçma şey, diye araya giriyor. Hakikat şudur ki, münferiden veya toplu olarak müşahade edilen hayalet görme gibi garip olaylar burada, mavi kuşaklı ve dört beyaz atın çektiği Meryem Ana'nın, Guïtras'ın önüne çıktığı gün başlamıştır. Meryem Ana, ona şöyle demişti...

Güzel-Cıvıldak:

— Ona hiçbir şey demedi, yazdı, diye haykırıyor.

Renaud:

— Posta ile mi gönderdi? diye alay ediyor, Ne çocukça şey!

Bertrand:

— Ya senin Şövalyen, çocukça değil mi?

Renaud, kıp kırmızı kesilmiş:

— Pardon, diyor, Şövalye bir aile geleneğiydi. Senin Meryem anan ise. her tarafta anlatılanlar gibi bir köy efsanesi...

— Ey, çocuklar daha bitmedi mi? Ben de bir şey söyleyebilir miyim? Bildiğim bir şey varsa o da, tavan arasında izahı mümkün olmıyan ayak seslerinin duyulmasıdır. Gelecek akşam pusu kurup bekliyeceğim. İnsan veya hayvan, yürüyenin kim olduğunu öğreneceğiz. Benimle beklemek isteyenler.... âlâ, oybirliği ile kabul edildi.

PAZAR — Uykusuz bir gece. Ayın ondördü. Tavan arasının aralık kapısı arkasında işitilen, fakat II. Henri devrine alt bir zırh giymiş ve bir de kırmızı cow-boy mendili bağlamış olan Renaud'nun gayetle romanesk bir şekilde “Geri bas, geri bas!” diye bağırarak atılması üzerine kesilen ayak seslerinden başka kayda değer bir şey yok. Renaud'ya çıkıyorlar, “her şeyi berbad” etmekle itham ediyorlar.

Bertrand, ezici ve hülyalı bir istihza ile:

— Hayalî şeylerin bir delikanlıyı bu derece heyecanlandırabileceğini müşahade etmek garip şey doğrusu, halbuki İngiliz kolejlerinde büyüdü... diye bir mülahazada bulunuyor.

Kızım olacak Limousin'li de:

— Ah, zavallı, “geri bas, geri bas!” denmez, “sana güzel bir yumruk aşkederim” denir, diye ilâve ediyor.

SALI — Bu gece uyuya kalan güzel-Cıvıldağı bırakarak, iki oğlanla ben nöbet bekledik. Bedri tam halinde olan ay, farelerin kemirilmiş birkaç mısır koçanı bırakmış oldukları uzun bir ışık sahasını boydan boya beyazlatıyordu. Yarı açık kapının arkasında, karanlıkta durduk ve tam yarım saat, ayın çizdiği yolun oynamasına, iğrileşmesine, çaprazlama birbirine geçmiş döşeme tahtalarının alt kısımlarını yalamasına bakarak canımız sıkıldı... Renaud koluma dokundu: tavan arasının öbür ucunda biri yürüyordu. Yılan gibi kuyruğunu peşi sıra sürükleyerek kaçan fare, bir taban direğine tırmandı. Adımlar, mutazzım yaklaşıyordu ve ben kollarımın arasında oğlanların boynunu sıkıyordum.

Ağır ağır, eski döşeme tahtaları üzerinde akisler yapan, muttarid, boğuk bir gürültü çıkararak yaklaşıyordu. Bize sonsuz gibi gelen bir zaman sonra ışıklı yola girdi. Adetâ beyaz ve muazzamdı: gördüğüm gece kuşlarını en büyüğü, bir av köpeğinden daha yüksek bir buhu kuşu. Tüylerle kaplı ayaklarını, insan adımlarını andıran bir ses çıkartan sert kuş ayaklarını kaldırarak azametli bir tavırla yürüyordu. Kanatlarının üst kısmı ona, insan omuzları gibi bir şekil veriyordu ve kaldırıp indirdiği, tüyden iki küçük boynuz, çatı pençeresinden giren hava cereyanı ile başak gibi titriyordu. Durdu, başını geriye atarak boynunu öne doğru uzattı ve muhteşem yüzünün bütün tüyleri, ince bir gaga ve içinde ayın yıkandığı iki altın göl etrafında azametle kabardı. Arkasına

döndü, beyaz ve çok açık sarı benekli sırtını gösterdi. Yaşlı, münzevi ve kudretli olmalıydı. Tekrar resmi geçit yürüyüşüne devam etti ve her halde fareyi tehdit için olacak, sağa sola kafa vuruşlar, vahşi yarım dönüşlerle bir nevi cenk raksı oynamak için, yürüyüşüne ara verdi: Bir an avını hisseder gibi oldu ve sanki kuru bir dal parçası imiş gibi, bir koltuk iskeletini sürükleyip itti. Hırsından sıçradı, tekrar yere düştü, açık duran kuyruğu ile yeri kazıdı. Hareketlerinde bir efendilik, insanı teshir eden bir ihtişam vardı...

Her halde mevcudiyetimizi farketmiş olacak ki, hakarete uğramış gibi bir eda ile bize doğru döndü. Acele etmeden, çatı penceresine gitti, melek kanatlarını yarım açtı, kumru ötüşünü hatırlatan, çok hafif kısa, sihirli bir ses çıkardı; kendini havaya bıraktı; kar ve gümüş rengini aldığı gecenin ortasında gözden kayboldu.

PERŞEMBE — Oğlanların küçüğü, yazı masasına oturmuş uzun bir seyahat hikâyesi yazıyor. Başlık: Kuzey Afrika'da buhu kuşlarını nasıl avladım? Büyüğü ise, çalışma masamda, başlamış olduğu bir "beyit"i unutmuş:

*Karanlıkta parlayan solgun bir hayal gibi
Çırpınan gecede ağır bir hayalet...*

Her şey normal.

GEÇEN BAHAR

Gül ağaçları sıralanmış bahçe yolunda, çiçek makasının şakırtısı yükseliyor. Meyve bahçesinde bir ikincisi ona cevap veriyor. Birazdan, gül ağaçlarının altında, uçları şafak rengi, sapları yeşil ve sulu bir demet körpe sürgün toplanacak. Meyve bahçesinde kayısı ağaçlarının feda edilen sert dalları üstündeki çiçekler ölmeden önce bir saat daha, küçük bir alev gibi yanacak ve arılar hiç bir şeyin kaybolmasına meydan vermiyecekier...

Bayırda, her biri cisimsiz ve tombul bir çıplak kadın resmi gibi pembe, mavi bulutlarla çevrili beyaz armut ağaçlarından dumanlar yükseliyor. Sabahın saat beş buçuğunda, güneşin ufki ışığı ve çiğ altında, genç buğdaylar itiraz götürmez bir maviliğe bürünür, demirli toprak kırmızı ve beyaz erik ağaçları da bakır pambesidir. Bu, ancak bir an süren, günün ilk saati ile beraber geçen huri masallarını andıran bir ışık oyunudur. Her şey ilâhi bir çabuklukla büyüyor, en ufak nebati mahlûk en büyük amudî gayretini gösteriyor. İlk ayında kan kırmızı olan şakayık, öyle bir hızla fışkırıyor ki, sapları ve henüz açılmamış yaprakları, üstünde kalan son toprak tabakasını deliyor, sürüklüyor ve çökmüş bir çatı gibi havada asılı tutuyor.

Köylüler başlarını sallıyorlar: "Nisan bize haylı oyun edecek..." Çiçekle yaprağın bu her seneki çılgınlığına filozofca alınlarını eğiyorlar. Tecrübeleri-

nin hiç bir şey öğretemediği, vasilik ettikleri yaman bir çocuğun koşusuna kapılmış, ihtiyarlıyorlar. Henüz, muvazi su yollarından bir kafesle örtülü, ekili küçük vâdinin yeşil izleri, toprağı örten suların üstünde yükseliyor. Artık, bir köstebek gibi toprağı delerek yukarıya doğru çıkmaya başlayan kuşkonmazı, ne de bir meşaleye benzeyen mor susamı hiç bir şey durduramaz. Bu müthiş firar, kuşu, kertenkeleyi ve böceği de sürüklüyor. Yeşil ispinozlar ve saka kuşları, serçeler, ispinozlar sabahları, sanki rakıya batırılmış yemler yutturulmuş kümes hayvanları gibi hareket ediyorlar. Dans gösterileri, mübalağalı haykırışlar, şakacıktan döğüşmeler, gözlerimizin önünde hemen hemen ellerimizin altında ve aynı sıcak taşın üstünde, kuş bölüklerini ve kertenkele çiftlerini birleştiriyor, ayırıyor ve sermest çocuklar sebepsiz koşuştukları zaman, bu geçici kuşların teşkil ettiği halka havalanıyor ve onları çevreliyor...

Her şey geliyor ve ben duruyorum. Daha şimdiden baharı karşılamaktan ziyade, onu geçen bahara kıyaslamaktan daha büyük bir zevk duymuyor muyum? Mesut, fakat ağırlığını çok iyi idrak eden bir atalet içindeyim. Samimi, iradesiz bir hayranlık duyuyorum, fakat bu hayranlığı hangi birine göstermeli? "Oh! bu sarı papatyalar!... Oh! çöğenler! ve yılan yaprağının kendini göstermeye başlayan boynuzları..." Ama bu sarı papatyalar, bu yabani çuha çiçekieri, fakir bir çiçektir ve mütereddit morluktaki çöğenin, o ateşli şeftali ağacının yanında

ne kıymeti olabilir? On ilâ onbeş yaşlarım arasında bu çiçeğin, onu sulayan dere yüzünden benim için bir kıymeti vardı. Zayıf, sade saptan ibaret, iptidai tüveyçli çuha çiçeği, bir sicime geçirip dizmek, sonra da, ıslak, sert bir öpüş gibi yanağa çarpan parlak mermiler, yuvarlak toplar halinde bağlamak için binlercesini topladığım vadiye hâlâ ince bir kökle bağlı duruyor.

Bugünkü papatyaları toplamaktan ve yeşilimtırak bir top gibi sıkmaktan sakınıyorum. Bunu denemenin ne kadar muhatarah olduğunu biliyorum. Yarı uçmuş, zavallı köy güzelliği, seni bir başka ben demek olan birine bile devredemiyorum.. “Bak, görüyor musun Güzel-Cıvıldak, işte böyle ve şöyle, ata binmiş gibi ipliğe dizer, sonra çekersin... — Ha! evet, diyor Güzel-Cıvıldak, ama zıplamıyor ki, lâstik topumu tercih ederim.”

Çiçek makaslarının burnu bahçede durmadan şakırdıyor. Beni karanlık bir odaya kapatınız, bu ses gene de, kokusuz bir şarap gibi hain, deriyi yakan nisan güneşini oraya getirecektir. Budanmış kaysı ağacının neşrettiği arı kokusu ve bir nevi helecan, çocuklukla genç kızlık arasında gizlice gelişen, biraz uzadıktan sonra azalan, bir sabah iyileşip, bir akşam tekrar gelen hastalıklardan birinin endişesi de onunla beraber geliyor... On, onbir yaşında vardım ama evde aynı zamanda aşçılık da yapan dadımla beraberken, hâlâ emzikteki bir bebek gibi bana dikkat ve ihtimam göstermesinden hoşlanırdım. Yemek oda-

sında kocaman bir kız gibi duran ben, sadık köpek, sarılı beyazlı köle, Mélie'nin tabağındaki salata yapraklarının üzerindeki sirkeyi yalamak için mutfağa koşardım. Bir nisan sabahı onu çağırdım:

— Gel Mélie, kaysı ağacının budanmış dallarını topluyalım. Milien çardağın arkasında...

Beni takip etti, genç hizmetçi kız, ismiyle müsemma Marie La Rose da davet edilmediği halde bizimle geldi. Gündelikçi olarak çalışan Milien, işini bitirmek üzereydi, kurnaz, yavaştan alan, yakışıklı bir delikanlı...

— Mélie, önlüğünü aç da dalları koyayım... Diz çökmüş, yıldız gibi çiçek açmış kaysı dallarını topluyordum. Oyun olsun diye Mélie bana “Hu!” diyerek önlüğünü başıma geçirdi, beni içine sardı ve hafifçe yere yuvarladı. Gülüyordum, saadet içinde küçülüyor, aptallaşıyordum. Fakat havasız kaldım ve öyle âni bir şekilde başımı çıkardım ki, ne öpüşmekte olan Marie La Rose'la Milien ayrılacak, ne de Mélie benden suç ortağı çehresini gizliyecek vakit bulamadı...

Çiçek makaslarının, sert gagalı kuşların konuşmalarını andıran şakırtısı... Çiçeklerin açmasından, mevsimsiz güneşten, alındaki yanıktan, soğuk gölgeden, kendini bilmeyen nefretten, aldatılan çocukça itimattan, şüpheden, hülyalı kederden bahsediyorlar...

DİKİŞÇİ KIZ

Bir ahbabım bana:

Kızınız dokuz yaşında, hâlâ dikiş dikmesini bilmiyor? dedi. Dikiş öğrenmesi lâzım. Fena havalarda, o yaşta bir çocuk için eliş, romanesk bir kitaptan daha iyidir.

Başka bir dostum da:

— Olur şey değil, dokuz yaşında? ve dikiş dikmesini bilmiyor? dedi. Kızım sekiz yaşında iken bana, bakın, bu örtüyü işlemişti... Oh, öyle ince bir iş değil ama ne de olsa hoş bir şey. Şimdi kızım kombinezonlarını kendi biçiyor... Ben, evimde sö-küklerin öyle toplu iğnelerle tutturulmasından hiç hoşlanmam.

Ev idaresi hakkındaki bu akıllıca nasihatleri tam bir itaatle Güzel-Cıvıldağ'a devrediyorum:

— Dokuz yaşındasın, hâlâ dikiş dikmesini bilmiyorsun. Dikiş öğrenmelisin v.s...

Hattâ, hakikata uymadığı halde şunları da ilâve ediyorum:

— Ben sekiz yaşında iken, bir masa örtüsü işlediğimi hatırlıyorum. Oh, pek tabii öyle ince bir iş değildi ama... Hem de fena havalarda...

Nihayet dikiş dikmesini öğrendi. Her ne kadar çıplak ve güneşte yanmış bacaklarından birini altına almış, mayosu içinde pek rahat bir vaziyette itinalı küçük bir kızdan ziyade, balık ağını yamamakla

meşgul bir gemi miçosuna benziyorsa da, bu işe karşı, erkekçe oyunlara alışık bir kızın nefretini göstermiyor. Deniz ve güneşten, pipo zifirinden geçmiş gibi sararmış elleri, sağduyuya aykırı olarak nakışın kenarlarını bastırıyor; düz “önden ilmikler” bu eller sayesinde, bir yol haritasının noktalarla belirtilmiş zikzaklı çizgilerini andırıyor. Fakat fistoları zerafetle sarıyor, başkalarının işini de hiç müsamaha göstermeden tenkid ediyor.

Yağmurun, deniz ufkunu kamçılادığı zamanlar, dikiş dikiyor ve bana güzelce arkadaşlık ediyor. Çalıların altına top gibi yuvarlak bir gölgenin çöktüğü en sıcak saatlerde de dikiş dikiyor. Akşam yemeğinden bir çeyrek saat önce beyaz elbisesi içinde kapkara — “Güzel-Cıvılda; ellerinin ve elbisesinin temiz olduğunu unutma!” — parmakları arasında dörtköşe bir bez parçası, merasimle gelip oturduğu da oluyor...

— Hele şuna bakın! Ne kadar da uslu! Çok şükür annen artık ne kadar memnundur!

Annesi bir şey söylemiyor. — Büyük sevinçlere hâkim olmak lâzım. Ama, câli bir sevinç göstermeye de ne lüzum var? Doğruyu yazacağım: kızımın dikiş dikmesi pek okadar hoşuma gitmiyor.

Okuduğu zamanlar, kıymetli taşlarla dolu sandığın bulunduğu adadan, yetim bir sarışın çocuğa eza cefa edilen siyah şatodan, yanakları al al olmuş, tamamiyle kendinden geçmiş bir halde dönüyor. Tesirleri çoktan bilinen, ananevî denenmiş bir zehirle

kendini dolduruyor. Resim yaparken veya boyarken, tıpkı kına ağacından yükselen ardı arkası kesilmiyen arı sesleri gibi, yarım sözlerle mırıldanan bir şarkı yükseliyor ondan... ış başındaki sineğin vızıltısı, duvar boyacısının ağır valsı, tezgâhı başındaki iplikçi kızın nakaratı gibi... Fakat dikiş dikerken Güzel-Cıvıldak'ın sesi çıkmıyor. Uzun zaman sessiz kalıyor ve yep yeni, geniş ön dişlerini — sanki yaş bir meyvenin ortasına saplanmış testere gibi küçük dişli bıçaklar — gizliyen ağzı kapalı duruyor. Susuyor ve... Haydi, beni korkutan kelimeyi yazalım: düşün-
nüyor.

Yeni bir dert mi? Hiç düşünmediğim bir felâket mi? Bir ot yığınının üstünde, yahut kumda oturmuş, gözleri denize dalmış, biliyorum, düşünüyor. İyice belllenmiş yalancı bir ketümiyetle, arada bir başını kaldırmadan, tedbirsizce cevaplar savurarak dilediği zamanlar da “kara düşüncelere” dalıyor. Fakat iğnenin gidip gelmesiyle, ığfal ve tehlikelerle dolu bir yolu, nokta nokta, ilmik ilmik inmek imkânını bulmuş gibi görünüyor. Sükût.... Çelik mızrakla silâhlı eli, gidip geliyor. Küçük, serkeş kâşifi hiç bir şey durdurmuyor. Âniden hızını kesecek olan “Hey!” yı ne zaman savurmalıyım? Ah! annelerinin geniş etekliği altına sokularak, sert bir iskemleye oturmuş iş işliyen eski zamanın nakışçı kızları! Annelerinin otoritesi, seneler ve senelerce onları oraya bağlar ve ancak ipek çilesini değiştirmek veya bir yolcu ile kaçmak için yerlerinden kalkarlardı... Albert Savaru-

s'un ıztırabını ve onu kaybetmenin acısını kanaviçesini işliyerek unutmaya çalışan Philomène de Watteville gibi...

— Ne düşünüyorsun Güzel-Cıvıldağ?

Hiç bir şey anne, ilmiklerimi sayıyorum.

Sûkût. İğne batıyor. Peşi sıra, tamamiyle tersine atılmış kocaman bir zinciri sürüklüyor.

Sûkût

— Anne?

— Yalnız evli olunca mı bir erkek bir kadının belinekolunu dolayabilir?

— Hem evet..., hem hayır... Bu, bazı şeylere bağlıdır. Eğer, çok iyi arkadaşsalar..., Birbirlerini çok iyi tanıyorlarsa, anlıyorsun ya.. Gene tekrar ediyorum bu bazı şeylere bağlıdır. Niye bunu bana soruyorsun?

— Hiç, bir şey için değil anne.

İki ilmik ve şekilsiz on zincir halkası daha.

— Anne! Bayan X... evli mi?

— Evli idi, boşandı.

— Ha! evet..., Ya Bay F... evli mi?

— Evet, evli olduğunu Pekâlâ biliyorsun.

— Ha, sahi... Demek ikisinden birinin evli olması kâfi.

— Ne yapmak için?

— Bağlı olmak için

— “Bağlı olmak için” denmez.

— Ama, bazı şeylere bağlı olduğunu demin sen söylemedin mi?

— Bundan sana ne, seni âlâkadar eder mi?

— Hayır anne.

İsrar etmiyorum, Kendimi zavallı, câli, gayri memnun hissediyorum. Başka türlü cevap vermeliydim. Hiç bir şey bulamadım.

Güzel-Cıvıldağ da ısrar etmiyor. Dikiyor. Dikiyor ve hepsi sabırlı bir müşahedenin mahsulü olan sima, isim ve şahıslar zihninde birleşerek, ihmal ettiği işinin üstünde geçit resmi yapıyorlar. Daha sonra başka tecessüsler, başka sualler ve bilhassa başka sükûtlar bunu takip edecek. Allah vere de Güzel-Cıvıldağ, gözlerini kocaman açarak, saf ve hayret içinde, pervasızca sualler soran bir çocuk olsa!... Fakat o, bütün tabiatın, en muhteşem ve en şaşırtıcı iç güdü karşısında tereddüt ettiğini, ona yaklaşınca titremek, susmak ve yalan söylemek gerektiğini daha doğuştan bilecek kadar hakikate çok yakın ve fazla tabii.

BOŞ FINDIK

Elma ağaçlarının altına düşen kar gibi pembemsi, sedef sedef ve şeffaf, çiçek yaprakları biçiminde, beyaz üç deniz böceği kabuğu; uçları aynı merkezde birleşen sarı siyah çizgili, tıpkı Tonkinlilerin şapkaları gibi mahruti iki sedef parçası; şekilsiz ve kıkırdakımsı, cansız fakat esrarlı bir hayatıyet gizliyen ve sıkıldığı zaman içinden billurî, tuzlu bir su fışkıran bir nevi patates — kırık bir bıçak, ufala ufala minicik kalmış bir kurşun kalemi; mavi incili bir yüzük; deniz suyu ile iyice hallolmuş bir çıkartma defteri; küçük, pis bir pembe mendil... Hepsi bu kadar. Güzel-Cıvıdak, sol cebinin sayımını bitirdi. Çiçek yapraklarını andıran böcek kabuklarını hayranlıkla seyrediyor. Sonra onları yere atarak sandalının altında eziyor. İdrolük patates, sedefler, çıkartmalar da aynı akibete uğruyorlar. Güzel-Cıvıdak yalnız kirli mendili, her zaman işe yarıyan bıçağı, kalemi ve ipliği saklıyacaktır.

Sağ cebi, sadece “mercan” demek varken, Allah bilir nedense büyüklerinin lithotamnium dedikleri o pembemsi kilisten dal budaklarla dolu. “Ama Güzel-Cıvıdak, bu mercan değil.” Mercan değil mi? İyi ama bu bedbahtlar bunun mercan olmadığını nereden biliyorlar? Haydi öyle olsun, lithotamnium dalları ve bir de, içindeki böceğin kaçmak için bir delik açtığı içi boş bir fındık. Sahilde, üç kilometre boyunca tek bir fındık ağacı bile yok. Kumsalda

bulunan ıcı boş fındığı her halde dalga getirmiş olacak. Nereden? Güzel-Cıvıdak, “dünyanın tâ öbür ucundan geldiğini” söylüyor. “Hem de, biliyor musunuz! çok eski bir fındık! Pek nadir olan tahtasından anlaşılıyor. Annemin yazı masası gibi gül ağacından bir fındık bu.”

Fındığı kulağına yapıştırmış dinliyor.

“Şarkı söylüyor. Hu-u-u-u, diyor.”

Ağız yarı açık, kaşlarını alına dökülen düz kâküllerine degecek kadar kaldırmış, dinliyor. Hareketsiz ve sanki bütün dikkatini topladığı için yapmaktan tamamiyle sıyrılmış dururken, âdeta yaşsız görünüyor. Görmeden, tatillerinin daimi ufkunu teşkil eden alışık olduğu manzaraya bakıyor. Güzel-Cıvıdak, sağda, gümrüğün terkettiği, harap olmuş samanla örtülü bir köy kulübesinin üstünden, deniz alçaldığı zaman meydana çıkan midye kabuklarından menekşe moru bir kuşakla çevrili, sarı yosunlarla örtülü Pointe-du Nez'yi; ortada, toprağa bir balta demiri gibi saplanmış, yeni bir maden maviliğindeki bir deniz parçasını kucaklıyor. Solda, anıların küçük çalgın pençeleriyle çiçeklerini düşürdükleri ve neşrettiği pek tath bir badem kokusu rüzgâra karışan pür nakil çiçek açmış kına ağaçları, gayri muntazam bir çit halinde sıralanıyor. Kuru, bir çayır gibi uzanandenez, küçük kulübeye kadar çıkıyor ve sathı maili, anne ve babasıyla dostlarının kumlar üzerinde keyiflerinden bayılıp piştikleri plajı gizliyor. Birazdan, bütün aile Güzel-Cıvıdağa soracak: “Sen neredey-

din? Neden plaja gelmedin” Güzel-Cıvıldağ koylara karşı gösterilen bu taassubdan bir şey anlamıyor. Neden hep plaj? Daima ve yalnız plaj? Küçük kulübe bu mânasız kumdan hiç de aşağı kalmıyor, sonra ıslak koruluk, çamaşır teknesindeki bulanık su, yonca tarlası ve incir ağacının gölgesi de var. Büyük insanlar hep böyledir, bütün ömrünü onlara izah etmektie geçirmeli — ama beyhude yere. Boş fındık için de aynı şey: “Bu kuru fındığı ne yapacaksın?” En iyisi susmak ve önceden tahmini imkânsız bir anda, bütün meziyetlerini kaybedecek olan fakat şimdilik Güzel-Cıvıldağın kulağına, onu sanki yere mihlanmış gibi hareketsiz bırakan şarkıyı mırıldanan fındığı kâh bir cephe, kâh boş bir vazoda veya bir mendilin düğümünde saklamak...

— Görüyorum! Şarkıyı görüyorum! Bir tel saç kadar ince, ot kadar ince!...

Gelecek sene Güzel-Cıvıldağ dokuzunu geçmiş olacak. Sanki ilham vaki olmuş gibi savurduğu, eğitmenlerini şaşırtan bu hakikatleri artık ortaya atmıyacak. Her geçen gün onu, tecrübeyi, iyi tavsiyeleri, beylik usluluğu pek yüksekiyden istihfaf eden, ferasetli ve her an itimatsız ilk hayatından, o dopdolu hayatından biraz daha uzaklaştırıyor. Gelecek sene, üzerinde yandığı kuma, tuzlu tereyağına ve köpüklü elma şarabına tekrar dönecek. Kulübesinin samanlarını dağılmış bulacak ve çakmak taşları, yeni biçilmiş tarlalar üstünde yavaş yavaş sertleşen şehirli ayakları burada nasırdan tabii kunduralarını giyecektir. Fakat

belki de, çocukluk rikkatini, diliyle bir kokuyu tatmasını, bir renge dokunmasını ve “bir tel saç kadar ince, ot kadar ince” muhayyel bir şarkının çizgisini görmesini bilen hislerinin üstünlüğünü bulamıyacaktır...

SON